

Poziția Autorității Naționale pentru Administrare și Reglementare în Comunicații cu privire la revizuirea piețelor relevante corespunzătoare serviciilor de acces local la puncte fixe și, respectiv, serviciilor de acces central la puncte fixe, pentru servicii destinate publicului larg

Cuprins

Capitolul I	3
Introducere	3
1.1. Cadrul legislativ. Scopul demersului de identificare și analiză a piețelor corespunzătoare serviciilor de acces local la puncte fixe și serviciilor de acces central la puncte fixe, pentru servicii destinate publicului larg.	3
1.2. Metodologia utilizată pentru identificarea și analiza piețelor relevante	4
Capitolul II	6
Analiză comparativă între serviciile de acces la internet în bandă largă furnizate în România și cele furnizate în alte state membre ale Uniunii Europene	6
2.1. Considerații generale.....	6
2.2. Situație comparativă între România și alte state membre ale Uniunii Europene cu privire la principalii indicatori de caracterizare a pieței serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe.....	7
2.3. Situație comparativă cu privire la rata de penetrare a calculatoarelor, gradul de alfabetizare informațională și, respectiv, veniturile pe cap de locuitor în România și în alte state membre ale Uniunii Europene	10
2.4. Gradul de concurență la nivel de infrastructuri	12
2.5. Tarifele practicate pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe.....	13
2.6. Concluzii.....	15
Capitolul III	16
Piețele cu amănuntul corespunzătoare piețelor de gros ale serviciilor de acces local la puncte fixe și serviciilor de acces central la puncte fixe, pentru servicii destinate publicului larg	16
3.1. Definiția actuală a pieței relevante cu amănuntul a serviciilor de acces la internet furnizate la puncte fixe	16
3.2. Identificarea pieței relevante a produsului	16
3.2.1. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă la puncte fixe pentru toate tipurile de suporturi/tehnologii de acces utilizate.....	17
3.2.2. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă pentru toate nivelurile de calitate a serviciilor (în funcție de viteza de transmisie și rata de „partajare” asigurată)	20
3.2.3. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces simetric la internet în bandă largă și serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă.....	28
3.2.4. Analiză de substituibilitate între serviciile de linii închiriate și serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă furnizate prin intermediul tehnologiilor xDSL, cablu și al altor tehnologii de acces echivalente.....	29
3.2.5. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte mobile și serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe	29
3.2.6. Analiza necesității definirii unor piețe relevante ale produsului separate pentru serviciile care integrează într-un singur pachet serviciul de acces la internet în bandă largă, serviciul de telefonie la puncte fixe și/sau serviciul de retransmisie a programelor de televiziune	32
3.2.7. Analiza oportunității definirii unei singure piețe relevante a serviciilor de acces la internet în bandă largă pentru serviciile furnizate utilizatorilor - persoane fizice și, respectiv, utilizatorilor - persoane juridice	33
3.2.8. Concluzii.....	37
3.3. Piața geografică relevantă	37
3.3.1. Gradul de acoperire cu rețele de comunicații electronice și, respectiv, cu servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, la nivel de localități/populație/gospodării: numărul furnizorilor de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, distribuția lor la nivel național, evoluția în perioada analizată.....	38
3.3.2. Gradul de acoperire a rețelelor furnizorilor principali de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe la nivel național, respectiv în funcție de mediul de rezidență (urban/rural)	46
3.3.3. Gradul de suprapunere a rețelelor fixe la nivel de adresă poștală	47
3.3.4. Cotele de piață aferente furnizorilor principali de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe din mediul urban și, respectiv, din mediul rural, în funcție de numărul de conexiuni	49
3.3.5. Bariere la intrarea/extinderea pe piață.....	50
3.3.6. Ofertele/tarifele pentru serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe.....	53
3.3.7. Analiza constrângerilor concurențiale în localitățile cu unul, doi sau cel puțin trei furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe	56
3.3.8. Concluzii cu privire la piața geografică relevantă	60
3.4. Analiza situației concurențiale pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe.....	62
3.4.1. Cadrul legal	62
3.4.2. Analiza puterii semnificative individuale	63
3.4.2.1. Cotele de piață	63
3.4.2.2. Bariere la intrarea și dezvoltarea pe piață.....	66
3.4.2.3. Controlul asupra unei infrastructuri greu de duplicat și avantajele tehnologice	72
3.4.2.4. Gradul de diversificare a serviciilor.....	74
3.4.2.5. Evoluția tarifelor serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe.....	78
3.4.2.6. Presiuni concurențiale exercitate în mod indirect de la nivelul altor piețe	78
3.4.2.7. Concluzii	79
3.4.3. Analiza puterii semnificative colective	79
3.4.3.1. Gradul de concentrare a pieței.....	81
3.4.3.2. Analiza factorilor motivaționali care pot favoriza coordonarea acțiunilor competitive de piață.....	82
3.4.3.3. Gradul de transparentță a pieței	85
3.4.3.4. Mecanismul de sancționare	85
3.4.3.5. Concurența actuală și potențială, puterea de contracarare a cumpărătorilor	86
3.4.3.6. Concluzii	86

Capitolul I

Introducere

1.1. Cadrul legislativ. Scopul demersului de identificare și analiză a piețelor corespunzătoare serviciilor de acces local la puncte fixe și serviciilor de acces central la puncte fixe, pentru servicii destinate publicului larg.

Autoritatea Națională pentru Administrare și Reglementare în Comunicații (denumită în continuare ANCOM sau *Autoritatea*) are obligația, în conformitate cu prevederile art. 15 și 16 din Directiva 2002/21/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind un cadru comun de reglementare pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2009/140/CE (denumită în continuare *Directiva-cadru*), transpuse în dreptul intern prin dispozițiile Capitolului VII din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011 privind cadrul general de reglementare a comunicațiilor electronice, aprobată, cu modificări și completări, prin Legea nr. 140/2012, cu modificările și completările ulterioare, de a proceda la definirea și analizarea piețelor relevante din sectorul comunicațiilor electronice din România susceptibile de a fi reglementate *ex ante*. În acest demers, în conformitate cu dispozițiile art. 92 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, ANCOM trebuie să țină seama de recomandarea Comisiei Europene privind piețele de produse și servicii din sectorul comunicațiilor electronice ale căror caracteristici pot justifica impunerea unor obligații specifice în sarcina furnizorilor de rețele sau de servicii de comunicații electronice cu putere semnificativă pe piață („piețe susceptibile de reglementare *ex ante*”), adoptată în conformitate cu art. 15 alin. (1) din Directiva-cadru, precum și de instrucțiunile Comisiei Europene pentru efectuarea analizelor de piață și determinarea puterii semnificative pe piață în conformitate cu cadrul de reglementare comunitar pentru rețele și servicii de comunicații electronice, adoptate în conformitate cu art. 15 alin. (2) din Directiva-cadru (denumite în continuare *Instrucțiunile CE*). În conformitate cu dispozițiile art. 92 alin. (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, ANCOM poate identifica și alte piețe relevante decât cele incluse în recomandarea prevăzută la art. 15 alin. (1) din Directiva-cadru.

Recomandarea Comisiei Europene 2007/879/CE privind piețele relevante de produse și de servicii din sectorul comunicațiilor electronice care pot face obiectul unei reglementări *ex ante*, în conformitate cu Directiva 2002/21/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind un cadru de reglementare comun pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice, adoptată în anul 2007 în temeiul articolului menționat din Directiva-cadru, a fost înlocuită de Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/EU privind piețele relevante de produse și de servicii din sectorul comunicațiilor electronice care pot face obiectul unei reglementări *ex ante*, în conformitate cu Directiva 2002/21/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind un cadru de reglementare comun pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice (denumită în continuare *Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/EU*), publicată în Jurnalul Oficial al Comunității Europene la data de 9 octombrie 2014. Instrucțiunile Comisiei Europene 2018/C159/01 pentru efectuarea analizelor de piață și determinarea puterii semnificative pe piață în conformitate cu cadrul de reglementare comunitar pentru rețele și servicii de comunicații electronice (Instrucțiunile CE) au fost adoptate în anul 2018 și publicate în Jurnalul Oficial al Comunității Europene la data de 7 mai 2018.

Scopul realizării prezentei analize de piață este evaluarea necesității definirii și, după caz, definirea piețelor relevante de gros susceptibile de reglementare *ex ante* în ceea ce privește serviciile de acces local la puncte fixe, respectiv serviciile de acces central la puncte fixe pentru servicii destinate publicului larg corespunzătoare piețelor 3a și 3b din Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/EU, precum și analizarea situației concurențiale pe piețele astfel definite, în sensul determinării eventualelor furnizori cu putere semnificativă, și stabilirea măsurilor de reglementare necesare pe piețele analizate, pornind de la situația concurențială pe piețele cu amănuntul corespunzătoare.

Aceste piețe sunt incluse în Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/EU, fiind astfel identificate ca piețe relevante susceptibile de a fi reglementate *ex ante*. Piața serviciilor de acces central la puncte fixe (piața nr. 3b) este situată în aval față de piața serviciilor de acces local la puncte fixe (piața nr. 3a), furnizarea serviciilor de acces central fiind posibilă folosind accesul la infrastructură în combinație cu alte elemente. Comisia Europeană a menținut cele două piețe în lista piețelor susceptibile de reglementare *ex ante* în urma realizării unei analize în statele membre ale Uniunii Europene a piețelor cu amănuntul corespunzătoare și a identificării problemelor

Varianta publică

concurențiale pe aceste piețe în absența unor reglementări *ex ante* la nivelul piețelor de gros. Concluziile analizei Comisiei Europene au avut la bază condițiile concurențiale existente în majoritatea statelor membre ale Uniunii Europene, astfel încât acestea nu reflectă în mod necesar circumstanțele naționale specifice fiecărui stat membru în parte.

Piața serviciilor de acces local la puncte fixe (piața nr. 3a)¹ a fost identificată de Autoritate ca fiind relevantă și a fost analizată în cursul anului 2015. Pe baza criteriilor analizate (cota de piață sub 50%, în scădere continuă, diminuarea barierelor ridicate și netranzitorii la intrarea pe piață, existența unei cereri minimale, în scădere pe această piață de gros, existența unei piețe cu amănuntul concurențiale în absența unei reglementări la nivelul pieței de gros corespunzătoare), ANCOM a concluzionat că societatea Telekom Romania Communications S.A. nu mai deține putere semnificativă de piață, măsurile de reglementare impuse anterior acestei societăți fiind retrase.

În ceea ce privește piața serviciilor de acces central la puncte fixe (piața nr. 3b)², în urma analizei de piață realizate în anul 2015, Autoritatea a considerat că introducerea unor reglementări *ex ante* privind serviciile de gros de acces în bandă largă nu este o măsură necesară sau justificată pentru orizontul de timp al analizei de piață, având în vedere nivelul ridicat actual și previzionat al concurenței bazate pe infrastructuri (prin intermediul rețelelor proprii de acces) de la nivelul pieței cu amănuntul din România, respectiv absența reglementării *ex ante* a pieței de gros de acces în bandă largă până în prezent.

În concluzie, acest document are în vedere evaluarea necesității și oportunității impunerii unor măsuri de reglementare *ex ante* la nivelul piețelor de gros, în vederea stimulării și intensificării concurenței la nivelul pieței cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă și, respectiv, a serviciilor de telefonie la puncte fixe. Așadar, trebuie avut în vedere că serviciile furnizate pe piețele de gros 3a și 3b sunt relevante pentru furnizarea de servicii pe piețele cu amănuntul corespunzătoare. Atât accesul local la puncte fixe, cât și accesul central la puncte fixe, la nivelul pieței de gros, pot reprezenta elemente necesare furnizării serviciilor de acces la internet în bandă largă, respectiv serviciilor de acces la puncte fixe.

Perioada de timp avută în vedere de ANCOM până la efectuarea următoarei revizuirii a definiției pieței relevante și a situației concurențiale pe piață (orizontul de timp al analizei), în ceea ce privește serviciile de acces local și serviciile de acces central la puncte fixe, este de cel mult trei ani de la data adoptării și intrării în vigoare a prezentelor măsuri.

1.2. Metodologia utilizată pentru identificarea și analiza piețelor relevante

În vederea monitorizării evoluției sectorului comunicațiilor electronice, a definirii piețelor relevante și a evaluării situației concurențiale la nivelul acestora, precum și a stabilirii celor mai potrivite instrumente de reglementare *ex ante* pentru atingerea obiectivelor stabilite de lege, ANCOM analizează o serie de indicatori (economici, tehnici, statistici, sociali etc.) care permit evaluarea în termeni cantitativi și calitativi a caracteristicilor serviciilor. Pe baza indicatorilor de analiză, sunt evaluate caracteristicile piețelor din sectorul comunicațiilor electronice, din perspectivă statică și dinamică. Astfel, în funcție de particularitățile serviciilor care fac obiectul analizei, din punct de vedere prospectiv, se cercetează dacă, pentru un interval de timp de cel mult trei ani (orizontul de timp al analizei), piața prezintă sau nu caracteristici care să determine evoluția acesteia către concurență efectivă, luând în considerare, de exemplu, aspecte precum convergența tehnologiilor, procesul de tranziție către rețele de generație viitoare (NGN) de tip IP sau evoluția piețelor emergente.

Piețele relevante pe care se analizează situația concurențială sunt delimitate pe baza unor criterii economice stabilite de Comisia Europeană, utilizate de toate autoritățile de reglementare din sectorul comunicațiilor electronice din statele membre, care pornesc de la analiza comportamentului de consum al utilizatorilor de servicii la momentul analizei și a probabilității modificării semnificative a acestuia într-un orizont de timp de câțiva ani.

Metodologia, criteriile și instrumentele de identificare a piețelor de produse/servicii din sectorul comunicațiilor electronice, ale căror caracteristici pot justifica impunerea de către ANCOM a unor obligații specifice

¹ Piața serviciilor de acces la elemente de infrastructură, conform *Recomandării Comisiei Europene 2007/879/CE* privind piețele relevante de produse și de servicii din sectorul comunicațiilor electronice care pot face obiectul unei reglementări *ex ante*.

² Piața serviciilor de acces în bandă largă, conform *Recomandării Comisiei Europene 2007/879/CE* privind piețele relevante de produse și de servicii din sectorul comunicațiilor electronice care pot face obiectul unei reglementări *ex ante*.

În sarcina furnizorilor de rețele și servicii de comunicații electronice cu putere semnificativă pe piață, precum și identificarea propriu-zisă a acestor piețe relevante, sunt prezentate în cele ce urmează.

Identificarea unei piețe relevante pornește de la analiza pieței relevante a produsului/serviciului, ca urmare a segmentării sectorului comunicațiilor electronice în funcție de anumite criterii. În cadrul fiecărui segment al sectorului comunicațiilor electronice, ANCOM identifică piețele relevante ale produsului/serviciului pornind de la un produs/serviciu sau un grup de produse/servicii, la care vor fi adăugate alte produse/servicii utilizând criteriile substituibilității cererii și ofertei. Ținând seama de convergența tehnologiilor în sectorul comunicațiilor electronice, ANCOM determină situațiile în care produse/servicii ce aparțin unor segmente diferite pot face parte din aceeași piață relevantă.

Piața geografică relevantă reprezintă zona în care sunt localizați furnizorii produselor din piața relevantă a produsului, zonă în care condițiile de concurență sunt suficient de omogene și care poate fi delimitată de arii geografice vecine, consecință a unor condiții concurențiale diferite. În domeniul comunicațiilor electronice, identificarea pieței geografice relevante se realizează, în principal, pe baza următoarelor criterii: aria acoperită de rețea sau de elementele infrastructurii asociate, existența unor limite geografice determinate de aplicabilitatea unor acte normative sau administrative, analiza acordurilor de acces și interconectare. Aplicarea acestor criterii se completează, acolo unde este cazul, cu aplicarea criteriilor substituibilității cererii și ofertei.

Evaluarea substituibilității cererii și a ofertei se poate realiza pe baza testului monopolistului ipotetic. Un produs/serviciu sau un grup de produse/servicii determină o piață distinctă dacă un unic furnizor ipotetic al produsului/serviciului sau grupului de produse/servicii ar putea impune o creștere mică (5-10%), dar semnificativă și de durată, a tarifelor, fără a pierde un volum de vânzări care să conducă la scăderea profiturilor obținute. În cazul în care creșterea tarifelor ar fi neprofitabilă, datorită faptului că utilizatorii vor substitui produsele/serviciile analizate cu alte produse/servicii, atunci piața va fi extinsă prin includerea în cadrul acesteia a produselor/serviciilor privite ca substitut.

Odată definită piața relevantă, ANCOM analizează, pe baza unui set de criterii cantitative și calitative, dacă piața respectivă este sau nu concurențială, în sensul inexistenței sau, dimpotrivă, al existenței unor furnizori cu putere semnificativă. În acest scop, ANCOM ia în considerare unul sau mai multe dintre următoarele criterii: cota de piață și stabilitatea acesteia în timp, gradul de integrare pe verticală, numărul concurenților, puterea de contracarare a utilizatorilor, evoluția prețurilor și nivelul profiturilor, gradul de diversificare a produselor, mărimea furnizorilor, absența concurenților potențiali, controlul asupra unei rețele sau infrastructuri asociate greu de duplicat, economiile de scară, economiile de scop, avantajul tehnologic, accesul facil sau privilegiat la resurse financiare, existența unei rețele dezvoltate de distribuție. În ipoteza determinării unor furnizori cu putere semnificativă, ANCOM impune acestora obligații menite să răspundă în mod proporțional problemelor concurențiale identificate.

Ca parte integrantă a acestei analize, ANCOM a cercetat evoluția principalilor indicatori de piață atât pe baza unor studii de piață în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet³, cât și pe baza unui studiu în rândul furnizorilor de rețele și/sau servicii de comunicații electronice, pentru a obține informații complete și corecte, care să reflecte cu acuratețe realitatea pieței românești de comunicații electronice. Studiul în rândul utilizatorilor de servicii de acces la internet la puncte fixe a fost realizat în prima jumătate a anului 2019. Procesul de colectare a datelor din partea furnizorilor de rețele și/sau servicii de comunicații electronice s-a desfășurat la începutul anului 2019, informațiile culese fiind valabile pentru luna decembrie 2018. Răspunsurile au fost analizate de ANCOM în corelație cu o serie de informații obținute din alte surse, cum ar fi datele statistice colectate în baza Deciziei președintelui Autorității Naționale pentru Administrare și Reglementare în Comunicații nr. 333/2013⁴, datele privind localitățile în care se furnizează efectiv rețele publice terestre la punct fix sau cu mobilitate limitată ori servicii de comunicații electronice destinate publicului prin intermediul acestora, colectate în baza Deciziei președintelui Autorității Naționale pentru Administrare și Reglementare în Comunicații nr. 987/2012⁵, informațiile obținute în urma diverselor întâlniri cu operatorii, cele obținute în urma litigiilor deschise sau a petițiilor transmise către Autoritate.

³ Studiu privind piața serviciilor de acces la internet la puncte fixe realizat în rândul utilizatorilor finali – persoane fizice în perioada iunie – august 2019, de către Metro Media Transilvania S.R.L., pe eșantion reprezentativ la nivel național. Documentul relevant este disponibil la următoarea adresă: <https://statistica.ancom.ro/sscpds/public/alldocuments/marketstudy?lang=ro>.

⁴ Decizia președintelui Autorității Naționale pentru Administrare și Reglementare în Comunicații nr. 333/2013 privind raportarea unor date statistice de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice sau de servicii de comunicații electronice destinate publicului.

⁵ Decizia președintelui Autorității Naționale pentru Administrare și Reglementare în Comunicații nr. 987/2012 privind regimul de autorizare generală pentru furnizarea rețelelor și a serviciilor de comunicații electronice, cu modificările ulterioare.

Capitolul II

Analiză comparativă între serviciile de acces la internet în bandă largă furnizate în România și cele furnizate în alte state membre ale Uniunii Europene

2.1. Considerații generale

Piața serviciilor de acces la internet în bandă largă din România a continuat să înregistreze un trend ascendent în perioada 2015 - 2019, serviciile de acces la internet în bandă largă fiind oferite la o scară din ce în ce mai mare, la viteze superioare și, respectiv, la tarife avantajoase. Astfel, în pofida unor obstacole specifice pieței din România, precum rata de penetrare redusă a calculatoarelor personale, gradul redus de alfabetizare informațională a populației, gradul relativ redus de acoperire a teritoriului cu rețele de acces în bandă largă sau veniturile scăzute ale populației⁶, tendințele pozitive s-au menținut în perioada 2015 - 2019, inclusiv în ceea ce privește evoluția numărului de conexiuni de acces la internet în bandă largă.

Chiar dacă, așa cum se poate observa în cele ce urmează a fi prezentate, în România, rata de penetrare a serviciilor de acces la internet în bandă largă rămâne substanțial mai mică decât rata medie de penetrare la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene, acest decalaj nu se poate atribui per se unei eventuale lipse a concurenței pe piața cu amănuntul. Lansarea întârziată a serviciilor de acces la internet prin tehnologia DSL de către operatorul fost monopolist (în luna aprilie a anului 2005) a reprezentat principalul motiv al dezvoltării întârziate a serviciilor de acces la internet în bandă largă în România.

În acest context, ANCOM menționează că, pentru interpretarea indicatorilor corespunzători serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, prezentați în acest capitol, trebuie avute în vedere următoarele observații relevante:

1. Realizarea unei comparații la nivel comunitar a indicatorilor privind structura pieței indică manifestarea unei concurențe mai intense în România decât în majoritatea statelor membre ale Uniunii Europene. În mod particular, trebuie observat că, în România, operatorul fost monopolist deține una dintre cele mai scăzute cote de piață în ceea ce privește conexiunile de acces la internet în bandă largă în comparație cu operatorii foști monopolști din alte state membre (a se vedea secțiunea 2.2.).

2. În România, rata de penetrare a calculatoarelor/dispozitivelor care permit utilizarea serviciilor de acces la internet este una dintre cele mai scăzute din Uniunea Europeană. În strânsă legătură, populația din România prezintă unul dintre cele mai reduse grade de alfabetizare informațională din Uniunea Europeană. În același timp, trebuie remarcat că 46% din populație trăiește în localități rurale⁷, în timp ce venitul mediu pe cap de locuitor este unul dintre cele mai scăzute din Uniunea Europeană (a se vedea secțiunea 2.3.). Din aceste motive, se poate considera că serviciile de acces la internet în bandă largă sunt inaccesibile pentru o mai mare parte a populației, în comparație cu cele mai multe dintre statele membre. Astfel, o creștere economică susținută ar putea constitui una dintre condițiile necesare pentru creșterea ratelor de penetrare a calculatoarelor/dispozitivelor care permit utilizarea serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe și, implicit, a conexiunilor de acces la internet în bandă largă, care să tindă spre atingerea nivelului ratei medii de penetrare înregistrate la nivelul țărilor membre ale Uniunii Europene.

3. Piața de servicii de acces la internet în bandă largă din România se caracterizează printr-un grad ridicat de concurență la nivel de infrastructuri în comparație cu alte state din cadrul Uniunii Europene. Majoritatea operatorilor sunt integrați pe verticală și au realizat investiții în propria infrastructură de acces, implementând o varietate de tehnologii de acces (a se vedea secțiunea 2.4.).

4. Realizarea unei comparații a tarifelor pentru serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe (calculate în funcție de paritatea puterii de cumpărare), practicate de operatorii din statele membre ale Uniunii Europene arată că, în România, nivelul tarifelor este mai mic decât în alte țări ale Uniunii Europene (a se vedea secțiunea 2.5.).

⁶ România înregistra, la sfârșitul anului 2019, o valoare a puterii de cumpărare a salariului minim (PPC=913) mai mică decât media statelor membre ale Uniunii Europene (inclusiv Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord) pentru care există informații, conform estimărilor Eurostat; valoarea salariului minim era de 466 euro la începutul anului 2020. Sursa: Eurostat.

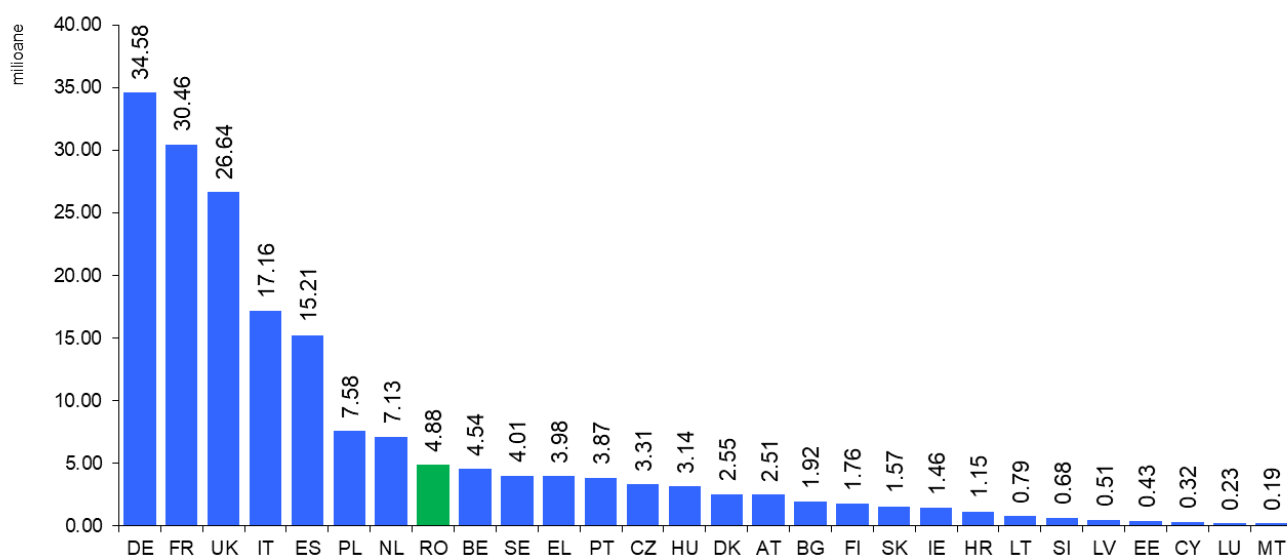
⁷ Conform rezultatelor finale ale Recensământului Populației și al Locuințelor realizat de către Institutul Național de Statistică în luna octombrie 2011.

2.2. Situație comparativă între România și alte state membre ale Uniunii Europene⁸ cu privire la principalii indicatori de caracterizare a pieței serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe

La mijlocul anului 2019, în România se înregistrau 5,13 milioane de conexiuni de acces la internet în bandă largă la puncte fixe cu viteze de transmisie de peste 144 kbps⁹. Dintre acestea, 5,11 milioane reprezentau conexiuni de acces la internet în bandă largă cu viteze de transmisie de cel puțin 2 Mbps, față de 3,95 milioane la 31 decembrie 2014. O creștere importantă au cunoscut conexiunile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe furnizate prin intermediul tehnologiilor mobile, 251 mii la 30 iunie 2019, comparativ cu doar 34 mii, la 31 decembrie 2014.

Din punctul de vedere al volumului (număr de conexiuni), cele mai recente date statistice, disponibile la 30 iunie 2019, arată că piața serviciilor de acces la internet în bandă largă din România, furnizate prin tehnologii fixe se situa pe locul opt la nivelul Uniunii Europene, așa cum se poate observa în figura nr. II.1.

Figura nr. II.1. - Numărul de conexiuni de acces la internet în bandă largă furnizate prin tehnologii fixe în statele membre ale Uniunii Europene, la 30 iunie 2019

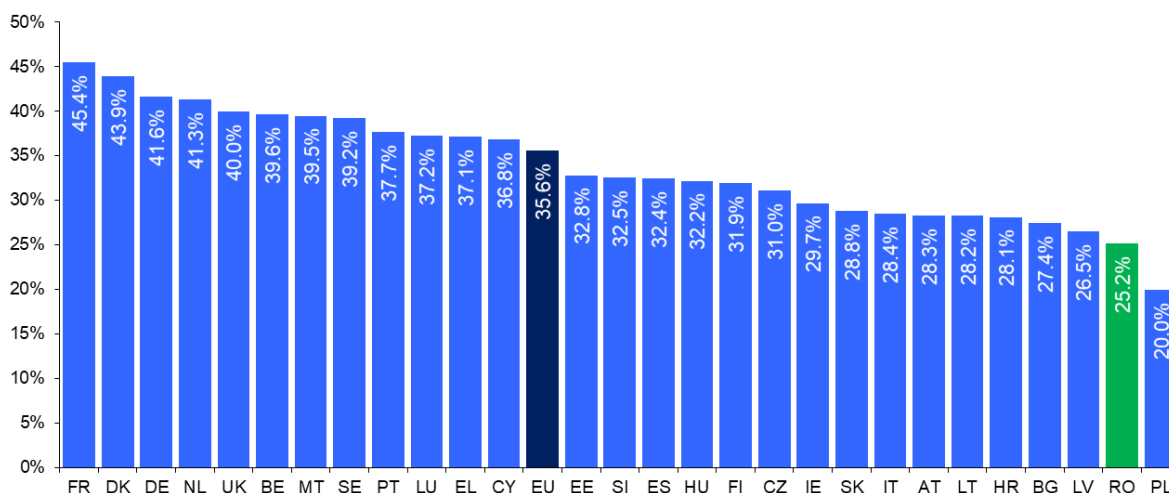
Sursa: Raportul Agendei Digitale, Comisia Europeană

Rata de penetrare a conexiunilor de acces la internet în bandă largă în România prin intermediul tehnologiilor fixe, chiar dacă în creștere cu peste 5 puncte procentuale față de 30 iunie 2014, a înregistrat în general valori relativ scăzute în perioada analizată, în comparație cu ratele de penetrare din majoritatea statelor membre. Astfel, la 30 iunie 2019, nivelul acesteia (raportat la populație) a fost de 25,2%, în timp ce rata de penetrare medie în Uniunea Europeană a fost de 35,6% (figura nr. II.2.). Pe de altă parte, rata de penetrare scăzută la nivelul țării noastre are drept cauze o serie de factori exogeni, și nu lipsa concurenței la nivelul pieței cu amănuntul, așa cum se va arăta în cele ce urmează.

⁸ Deși Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de nord nu mai este stat membru al Uniunii Europene începând cu data de 01.02.2020, datele prezentate în cele ce urmează includ și valorile pentru acesta, dată fiind componența de la momentul respectiv.

⁹ Conexiuni de acces la internet la puncte fixe în bandă largă simetrică și asimetrică.

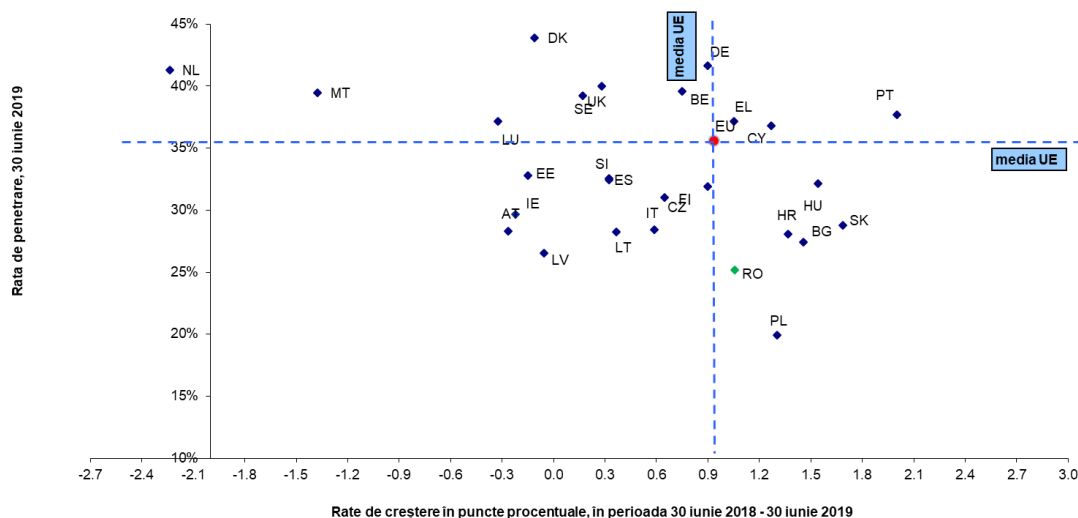
Figura nr. II.2. - Ratele de penetrare a conexiunilor de acces la internet în bandă largă furnizate prin tehnologii fixe, în statele membre ale Uniunii Europene, la data de 30 iunie 2019

Sursa: Raportul Agendei Digitale, Comisia Europeană

În figura nr. II.3. se poate observa că ritmul de creștere a ratei de penetrare a conexiunilor de acces la internet în bandă largă furnizate prin tehnologii fixe în România, în decursul a 12 luni de zile (30 iunie 2018 - 30 iunie 2019), a fost de 1,1 p.p., peste nivelul mediei europene, care a fost de 0,9 p.p.

Figura nr. II.3. - Evoluția ratelor de penetrare a conexiunilor de acces la internet în bandă largă furnizate prin tehnologii fixe în statele membre ale Uniunii Europene în funcție de viteza de creștere, în perioada 30 iunie 2018 – 30 iunie 2019

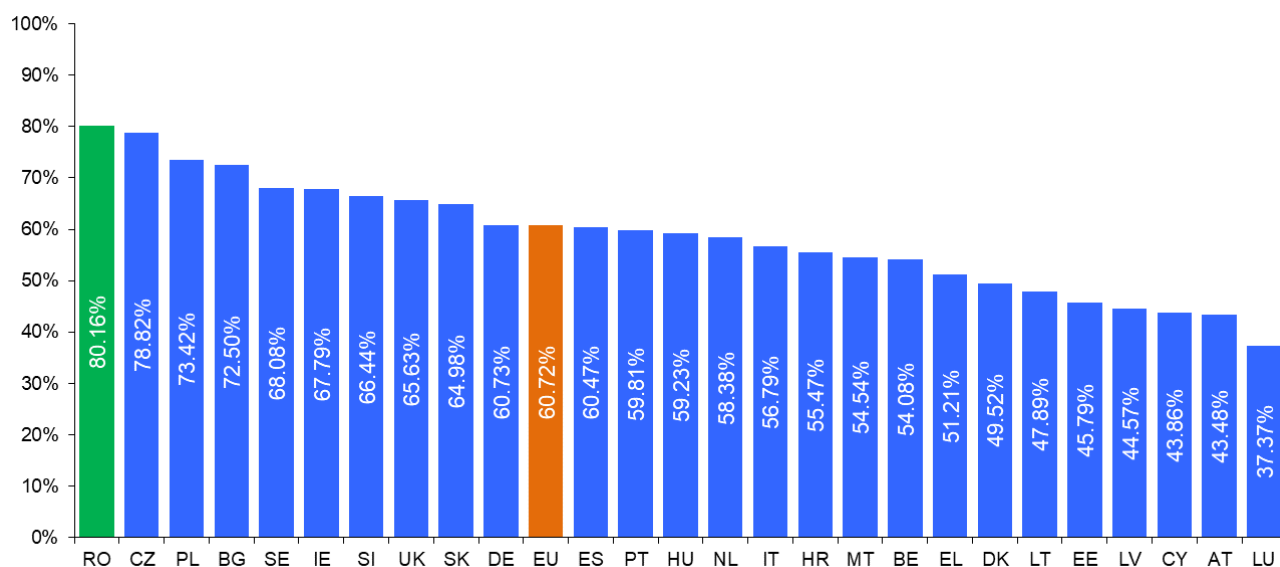
Sursa: Raportul Agendei Digitale, Comisia Europeană

Cota de piață a operatorului fost monopolist

Așa cum se poate deduce din figura nr. II.4. și, respectiv, figura nr. II.5., operatorul fost monopolist din România înregistrează una dintre cele mai scăzute cote de piață în ceea ce privește conexiunile de acces la internet în bandă largă furnizate prin tehnologii fixe în comparație cu operatori similari din alte state membre, respectiv cu media la nivelul Uniunii Europene. Practic, România este una dintre puținele țări în care operatorul fost monopolist nu este lider la nivelul pieței cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă. La 30 iunie 2019, cea mai mare cotă de piață era deținută de societatea RCS & RDS S.A., și nu de furnizorul fost monopolist.

La 30 iunie 2019, în România, furnizorii alternativi de servicii de acces la internet în bandă largă dețineau o cotă de piață de 80%¹⁰, semnificativ peste media statelor europene.

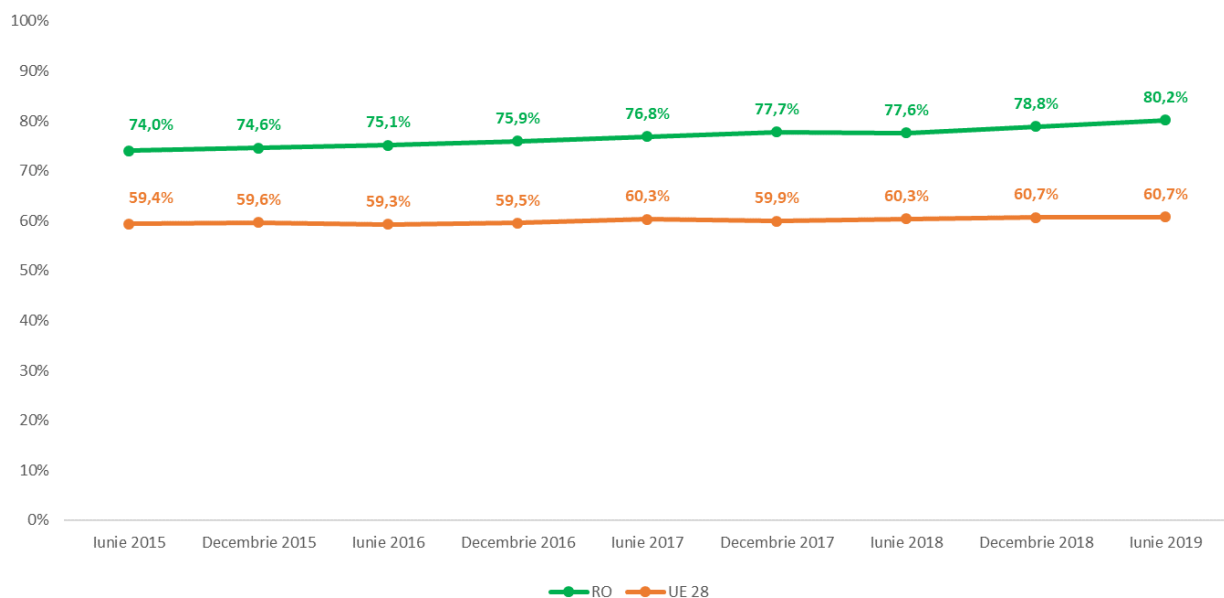
Figura nr. II.4. - Cotele de piață ale furnizorilor alternativi din statele membre ale Uniunii Europene, calculate în funcție de numărul de conexiuni de acces la internet în bandă largă, la 30 iunie 2019

Sursa: Raportul Agendei Digitale, Comisia Europeană

În perioada 2014 – 2019, cota de piață cumulată a furnizorilor alternativi din România a avut o evoluție care a cunoscut o creștere ușoară – a se vedea figura II.5.

Figura nr. II.5. – Evoluția cotelor de piață ale furnizorilor alternativi la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene comparativ cu evoluția cotelor de piață ale furnizorilor alternativi pe piața serviciilor de acces la internet la puncte fixe din România, în perioada 30 iunie 2015 - 30 iunie 2019

Sursa: Raportul Agendei Digitale, Comisia Europeană

¹⁰ În calculul cotelor de piață ale furnizorilor alternativi a fost inclusă și cota de piață a Nextgen Communications S.R.L., societate deținută integral de Telekom Romania Communications S.A.

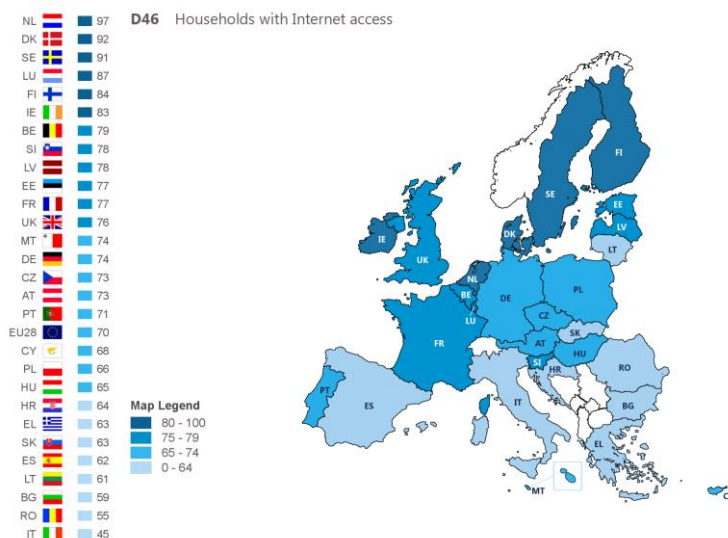
2.3. Situație comparativă cu privire la rata de penetrare a calculatoarelor, gradul de alfabetizare informațională și, respectiv, veniturile pe cap de locuitor în România și în alte state membre ale Uniunii Europene

După cum a fost menționat anterior, în România există o serie de obstacole de natură să încetinească creșterea ratei de penetrare a conexiunilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, chiar dacă piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet prezintă caracteristicile unei piețe competitive (număr mare de furnizori pe piață, cu o gamă largă de oferte, tarife avantajoase). Printre aceste obstacole se numără și existența unei rate de penetrare scăzute a calculatoarelor personale sau a dispozitivelor ce pot fi utilizate pentru accesarea internetului, gradul redus de alfabetizare informațională a populației sau valoarea scăzută a veniturilor gospodăriilor din România.

Creșterea gradului de penetrare a terminalelor ce pot fi utilizate pentru accesarea internetului este o pre-condiție esențială pentru creșterea gradului de penetrare a conexiunilor de acces la internet. Practic, România se caracterizează printr-una dintre cele mai scăzute rate de penetrare a calculatoarelor dintre statele membre, așa cum oferă indicii și cel mai recent sondaj Eurobarometru care arată că, în timp ce rata medie de penetrare a terminalelor¹¹ ce permiteau accesarea internetului fix și/sau mobil la nivel de gospodărie, la nivelul UE-28, era de 79%¹², în România aceasta era de 63%¹³. De asemenea, în ceea ce privește tipul de terminale care permiteau utilizarea serviciilor de acces la internet de acasă, dacă, la nivel european, rata de penetrare a calculatoarelor de birou – desktop-urilor era de 35%, în România aceasta era de 37%, în timp ce rata de penetrare a calculatoarelor portabile – laptop-urilor era de 56% la nivelul UE-28 și de numai 35% în România¹⁴.

Acest aspect se reflectă în faptul că, în luna aprilie a anului 2017, mai mult de două treimi (70%) dintre gospodăriile din Uniunea Europeană beneficiau de servicii de acces la internet acasă, indiferent de tipul de terminal folosit, în timp ce, în România, procentul echivalent era de 55%, după cum se poate observa în figura nr. II.6.

Figura nr. II.6. – Ratele de penetrare a conexiunilor de acces la internet la 100 de gospodării, la nivelul statelor Uniunii Europene, conform datelor culese în luna aprilie 2017

Sursa: Eurobarometru „E-Communications and Digital Single Market”¹⁵, Comisia Europeană

¹¹ Calculatoare de birou, calculatoare portabile, tablete și telefoane mobile inteligente (smartphone-uri).

¹² Conform celui mai recent studiu Eurobarometru „E-Communications and Digital Single Market”, Iulie 2018, terminalele corespunzătoare accesării serviciilor de acces la internet erau considerate următoarele: calculatoarele de birou (desktop-urile), calculatoarele portabile (laptop-urile), tabletele, respective terminalele mobile de tipul „smartphone”; sondajul a fost realizat pe un eșantion reprezentativ la nivelul fiecărui stat membru al Uniunii Europene, în luna aprilie 2017.

¹³ Sursa: Eurobarometru „E-Communications and Digital Single Market”, iulie 2018, p. T5; sondajul a fost realizat pe un eșantion reprezentativ la nivelul fiecărui stat membru al Uniunii Europene, în luna aprilie 2017.

¹⁴ Sursa: Eurobarometru „E-Communications and Digital Single Market”, iulie 2018, p. T4; sondajul a fost realizat pe un eșantion reprezentativ la nivelul fiecărui stat membru al Uniunii Europene, în luna aprilie 2017.

¹⁵ Pag 43.

De asemenea, populația din România prezintă, în general, un grad scăzut de alfabetizare informațională. România se situează pe locul 27 în rândul țărilor UE, cu un scor de 36,5, mult sub media UE de 52,5¹⁶. Nivelurile competențelor digitale de bază și avansate rămân cele mai scăzute în rândul statelor membre ale UE. Doar 29% dintre persoanele cu vârsta cuprinsă între 16 și 74 de ani au competențe digitale de bază (57% la nivelul UE în ansamblu), iar 10% au competențe digitale avansate (față de o medie a UE de 31%)¹⁷.

În ceea ce privește utilizarea internetului, numărul persoanelor cu vârste cuprinse între 16 și 74 ani care l-au utilizat vreodată în România era de 12,1 milioane în anul 2019¹⁸. În general, România înregistrează unul dintre cele mai scăzute niveluri de utilizare a serviciilor de internet dintre statele membre ale UE - 21% dintre persoanele cu vârste cuprinse între 16 și 74 de ani nu au utilizat niciodată internetul (față de media UE de 11%)¹⁹.

Mai mult, în România, la nivelul anului 2019, doar 57% dintre persoanele cu vârste cuprinse între 16 și 74 de ani au utilizat în mod frecvent internetul, zilnic, în ultimele 3 luni, față de media UE de 79%²⁰.

Din punct de vedere al situației economice - un alt factor exogen important pentru evaluarea situației din România în ceea ce privește penetrarea și utilizarea serviciilor de acces la internet, trebuie menționat că valoarea produsului intern brut (PIB) pe cap de locuitor, exprimat în funcție de paritatea puterii de cumpărare, se situa la 65,6% din media Uniunii Europene, în anul 2018. România ocupa, la momentul respectiv, antepenultimul loc din Uniunea Europeană, înaintea Croației (al cărei PIB/cap de locuitor era de 63% din media Uniunii Europene) și a Bulgariei (al cărei PIB/cap de locuitor era de 51% din media Uniunii Europene)²¹. Astfel, venitul național brut pe cap de locuitor²², exprimat în funcție de paritatea puterii de cumpărare, scăzut (19.800²³ EUR per capita în anul 2018) reprezintă un alt impediment în calea achiziționării unui calculator personal/echipament care să permită accesul la internet în bandă largă, pentru un segment important al populației.

În tabelul nr. II.1. sunt prezentate date cu privire la veniturile bănești medii lunare la nivel de persoană și, respectiv, gospodărie, fiind evidențiate diferențele dintre mediul urban și cel rural.

Tabelul nr. II.1. - Veniturile bănești medii lunare*, disponibile la nivel de persoană/gospodărie²⁴, în perioada 2014 – 2018

Veniturile bănești medii lunare la nivel de	2018		2017		2016		2015		2014	
	URBAN	RURAL	URBAN	RURAL	URBAN	RURAL	URBAN	RURAL	URBAN	RURAL
persoană	EUR 406	EUR 227	EUR 319	EUR 181	EUR 277	EUR 156	EUR 250	EUR 141	EUR 227	EUR 120
gospodărie	EUR 1,012	EUR 624	EUR 793	EUR 510	EUR 698	EUR 441	EUR 630	EUR 401	EUR 579	EUR 337

Notă: *Sunt considerate veniturile bănești, indiferent de sursa de proveniență, exclusiv împrumuturile și creditele luate, sumele retrase din depozitele constituite la CEC Bank, alte bănci și instituții similare, exclusiv contravaloarea veniturilor în natură.

Având în vedere că 46% din populația României trăiește în mediul rural, valorile scăzute ale veniturilor bănești medii lunare din mediul rural au un impact semnificativ asupra valorilor la nivelul întregii țări.

¹⁶ Conform indicelui economiei și societății digitale 2019.

¹⁷ Sursa: Indicele economiei și societății digitale 2019, Raport de țară pentru România.

¹⁸ Sursa: Institutul Național de Statistică, Accesul populației la tehnologia informațiilor și comunicațiilor în anul 2019.

¹⁹ Sursa: Indicele economiei și societății digitale 2019, Raport de țară pentru România.

²⁰ Sursa: Eurostat.

²¹ Sursa: Eurostat, Conturi naționale, Produsul național intern brut, total per capita, calculat în funcție de standardul puterii de cumpărare.

²² România se situa tot pe antepenultimul loc din Uniunea Europeană pentru acest indicator (înaintea Croației și a Bulgariei), la nivelul anului 2018.

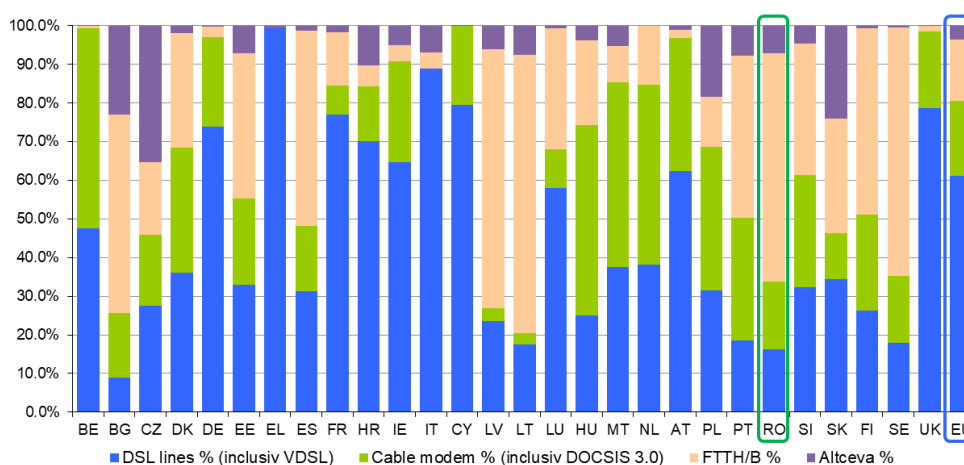
²³ Sursa: Eurostat, Conturi naționale, Venitul național brut, calculat în funcție de standardul puterii de cumpărare, exprimat în EUR per capita.

²⁴ Sursa: Institutul Național de Statistică, Ancheta bugetelor de familie.

2.4. Gradul de concurență la nivel de infrastructuri

Pe de altă parte, în contrast cu situația prezentată la punctul anterior, în România există un grad ridicat de concurență la nivel de infrastructuri comparativ cu situația din alte state membre ale Uniunii Europene (România ocupă locul al doilea, după Bulgaria), așa cum se observă în figura nr. II.7. La mijlocul anului 2018, 16,3% dintre conexiunile de acces la internet în bandă largă prin tehnologii fixe erau furnizate prin intermediul tehnologiei DSL, în timp ce 17,5% dintre acestea erau furnizate prin intermediul rețelelor de cablu coaxial, 59,0% prin intermediul fibrei optice, iar restul de 7,3% prin intermediul unor alte tehnologii de acces, în principal prin cablu UTP/FTP. În toate celelalte state membre ale Uniunii Europene, ponderea conexiunilor în bandă largă la puncte fixe furnizate prin intermediul altor tehnologii decât DSL este semnificativ mai mică. Conform celor mai recente date publicate pe pagina de internet a Comisiei Europene²⁵, un procent de 60,1% dintre conexiunile de acces la internet în bandă largă erau realizate prin intermediul tehnologiilor DSL, la nivelul statelor membre.

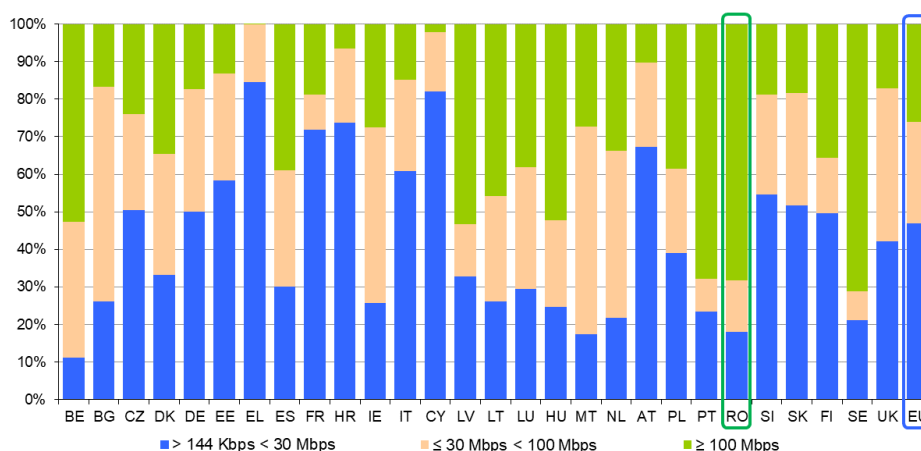
Figura nr. II.7. – Structura conexiunilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în funcție de tehnologia utilizată sau suportul utilizat pentru conectare, la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene, la 30 iunie 2018

Sursa: Raportul Agendei Digitale, Comisia Europeană

În strânsă legătură cu varietatea tehnologiilor utilizate pentru furnizarea serviciilor de acces la internet în bandă largă în România, este de menționat faptul că majoritatea conexiunilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe sunt furnizate la viteze „best-effort” de peste 30 Mbps (82,0%), spre deosebire de doar 53,0% la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene (a se vedea figura II.8.).

Figura nr. II.8. – Structura conexiunilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în funcție de vitezele de transmisie „best-effort” furnizate, la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene, la 30 iunie 2018

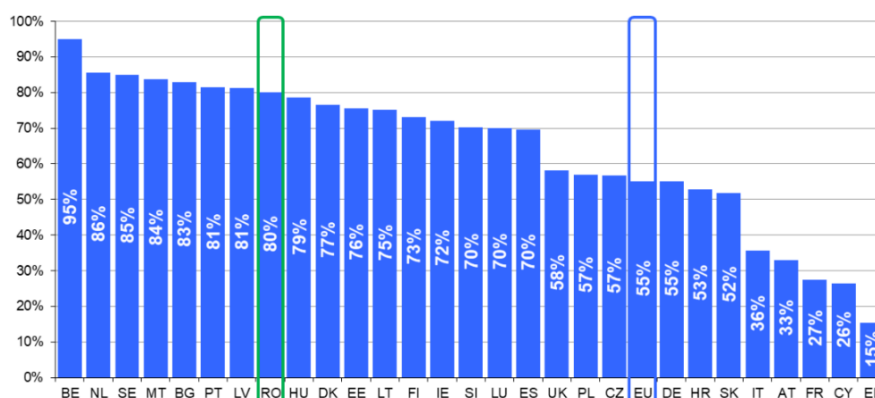
Sursa: Raportul Agendei Digitale, Comisia Europeană

²⁵Sursa: Agendă Digitală pentru Europa, Comisia Europeană – 30 iunie 2018.

Un alt indiciu în ceea ce privește gradul de concurență manifestat la nivelul infrastructurilor de pe piața din România este reprezentat de faptul că, deși gradul de acoperire cu rețele pentru accesul în bandă largă în România este sub media înregistrată la nivelul Uniunii Europene (87,1% din gospodăriile din România, față de 96,7% din gospodăriile Uniunii Europene), operatorii din România au făcut investiții semnificative în rețelele deținute în scopul furnizării serviciilor de acces la internet în bandă largă de mare viteză (NGA). Astfel, la jumătatea anului 2018, acoperirea cu rețele NGA în România era deja de 75,6% dintre gospodării²⁶.

Mai mult, după cum se poate observa în figura nr. II.9., investițiile operatorilor în infrastructura necesară pentru furnizarea serviciilor de acces la internet în bandă largă de mare viteză²⁷ se reflectă în proporția ridicată a utilizării unor astfel de servicii în totalul numărului de conexiuni de acces la internet în bandă largă din România (80,1%), față de cea înregistrată la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene (55,0%), la 30 iunie 2018.

Figura nr. II.9. – Structura conexiunilor de acces la internet în bandă largă de mare viteză (conexiuni de tip NGA) în statele membre ale Uniunii Europene, la data de 30 iunie 2018

Sursa: Raportul Agendei Digitale, Comisia Europeană

2.5. Tarifele practicate pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe

O comparație a tarifelor practicate la nivelul pieței cu amănuntul pentru serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, furnizate separat sau la pachet cu alte servicii, cu tarifele practicate în alte state membre arată că, în România, nivelul tarifelor pentru servicii cu viteze de transmisie mari și foarte mari sunt printre cele mai scăzute.

În anul 2018, conform raportului „Fixed Broadband Prices in Europe 2018”²⁸, tarifele serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe au prezentat, de regulă, scăderi ușoare²⁹ comparativ cu anul trecut, atât la nivelul categoriilor de viteză, cât și al pachetelor de servicii din România, în ansamblu. Este important de menționat că aceste evoluții s-au înregistrat pe fondul unei scăderi semnificative a tarifelor corespunzătoare, pentru toate categoriile de viteze și pentru toate combinațiile de pachete de servicii, înregistrate anterior, în anul 2017 față de anul 2016³⁰. Cea mai importantă scădere a tarifelor a fost înregistrată de pachetele de servicii cu internet fix furnizat la viteze de peste 100 Mbps și televiziune, de 16%.

²⁶ Sursa: Studiu cu privire la acoperirea rețelilor pentru servicii de bandă largă în Europa 2018, Comisia Europeană – 2019.

²⁷ Conexiunile de acces la internet în bandă largă de mare viteză (conexiuni de tip NGA) reprezintă conexiunile pentru serviciile de acces la internet în bandă largă prin tehnologiile FTTH, FTTB, VDSL, Docsis 3.0, respectiv alte conexiuni de tip NGA. Detalii despre tipurile de conexiuni și tehnologii sunt furnizate în secțiunile următoare ale documentului.

²⁸ Disponibil la următoarea adresă: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/fixed-broadband-prices-europe-2018>

²⁹ Numai prețul pachetelor de internet fix, furnizat la viteze de cel mult 100 Mbps, cu telefonie fixă a crescut ușor, cu aproximativ 3%, față de anul 2017.

³⁰ De exemplu, în anul 2017 față de 2016, pentru pachetele de servicii 2Play – internet fix și TV, la nivelul celor două categorii de viteze din intervalul (12-100 Mbps), tarifele au scăzut cu 83%. Același trend a fost urmat și de tarifele serviciilor de acces la internet furnizate separat, care pentru cele două categorii de viteze din intervalul (12-100 Mbps) au scăzut cu 77%.

Mai mult, așa cum se poate observa în tabelul de mai jos, tarifele din România sunt cu mult sub media UE28 pentru toate categoriile de viteză și pachete de servicii.

Tabelul nr. II.2. – Tarifele din România în comparație cu media UE, în funcție de categoriile de viteze și pachetele de servicii considerate, în anul 2018

Deviație de la media UE / categorii de viteze	Internet (single play)	Internet + Telefonie (2play)	Internet + TV (2play)	Internet + Telefonie + TV (3play)
12 – 30 Mbps	-41%	-42%	-27%	-29%
30 – 100 Mbps	-46%	-45%	-31%	-31%
100+ Mbps	-64%	-60%	-47%	-47%

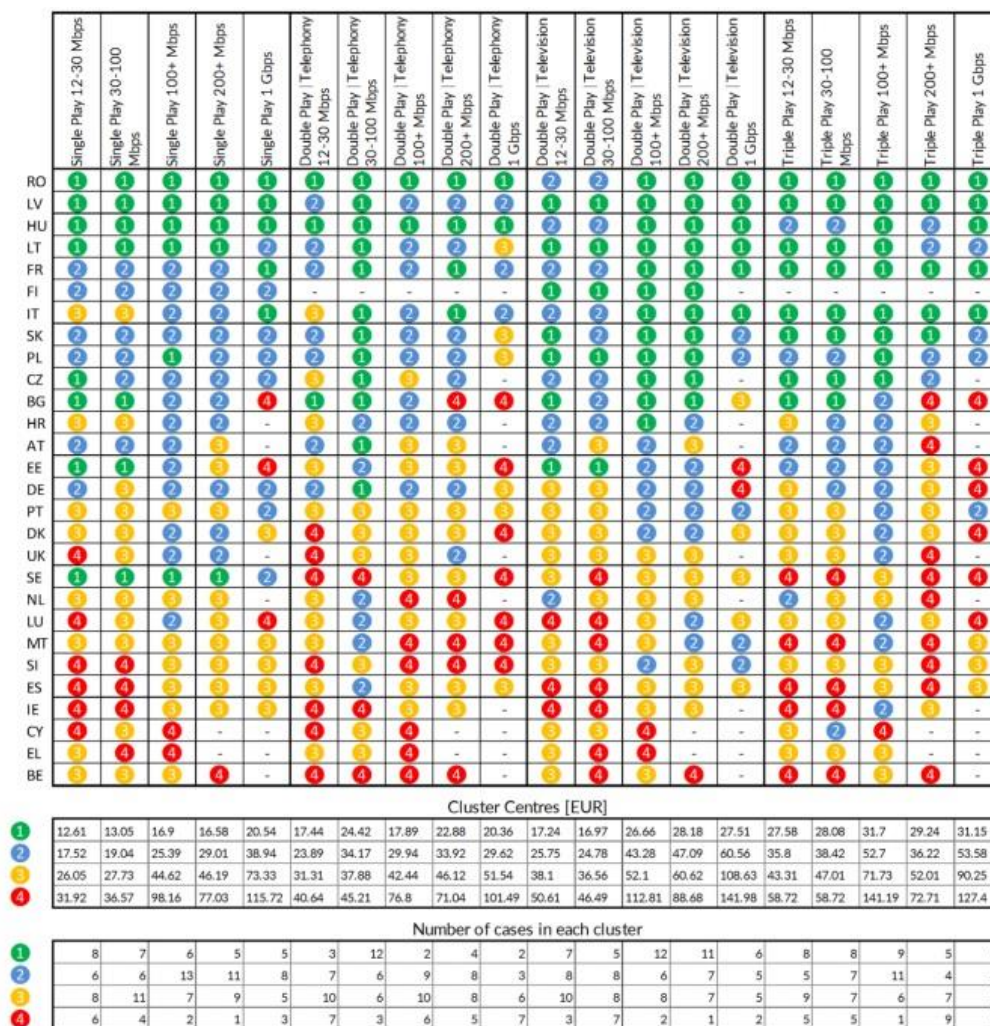
Sursa: Raportul Fixed Broadband Prices in Europe 2018, realizat pentru CE DG CNECT de catre Empirica si TUV Rheinland

Pentru a prezenta o imagine completă, raportul "Fixed Broadband Prices in Europe 2018" a identificat 4 grupuri de țări, pentru fiecare combinație de pachet de servicii și categorie de viteze, pe baza celor mai ieftine oferte din fiecare țară.

În figura de mai jos, punctul verde (1) este pentru țările din grupul cu oferte ieftine, punctul roșu (4) pentru țările din grupul cu oferte scumpe. Punctul albastru (2) indică țările din grupul cu oferte relativ ieftine, iar punctul galben (3) cu niveluri relativ ridicate de tarif. De menționat că există și țări unde nu s-au colectat tarife pentru ofertele respective, acestea fiind marcate cu liniuță.

În general, România, Letonia și Ungaria au cele mai atractive tarife pentru serviciile de acces la internet în bandă largă în UE. Majoritatea ofertelor din aceste țări aparțin grupului țărilor cu cele mai puțin costisitoare servicii din coșurile respective.

Figura nr. II.10. – Variația tarifelor pentru fiecare categorie de oferte din țările UE 28, pentru fiecare combinație de pachete de servicii și categorie de viteze, pe baza celor mai ieftine oferte din fiecare țară

Sursa: Raportul Fixed Broadband Prices in Europe 2018, realizat pentru CE DG CNECT de catre Empirica si TUV Rheinland

2.6. Concluzii

Realizarea unei comparații între România și statele membre ale Uniunii Europene în ceea ce privește serviciile de acces la internet în bandă largă trebuie să aibă în vedere o serie de aspecte specifice la nivel național, și nu să fie bazată strict pe ratele de penetrare a conexiunilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe. O comparație strict din punctul de vedere al valorilor indicatorilor ar conduce la crearea unei imagini simpliste și eronate privind situația concurențială pe piața serviciilor de acces la internet la puncte fixe, fiind necesar ca datele să fie interpretate într-un context mai larg.

Cu toate că, în România, rata de penetrare a conexiunilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe este nesatisfăcătoare, ANCOM consideră că această situație este rezultatul acțiunii mai multor factori, preponderent exogeni, cum ar fi gradul redus de penetrare a calculatoarelor personale, respectiv a terminalelor care permit accesul la internet de acasă, la nivel de populație, gradul redus de alfabetizare informațională, precum și nivelul scăzut al venitului mediu pe cap de locuitor, în special în mediul rural, și nu al lipsei de concurență pe piață.

De asemenea, pentru realizarea unei comparații obiective între România și statele membre ale Uniunii Europene trebuie avut în vedere că tarifele pentru conexiunile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe sunt printre cele mai scăzute din Uniunea Europeană, pentru anumite combinații de servicii și viteze fiind chiar cele mai scăzute. De asemenea, în România, piața se caracterizează printr-una dintre cele mai reduse cote de piață ale operatorilor foști monopolști și printre cele mai ridicate grade de concurență la nivel de infrastructuri, comparativ cu situația din celelalte state membre ale Uniunii Europene.

Capitolul III

Piețele cu amănuntul corespunzătoare piețelor de gros ale serviciilor de acces local la puncte fixe și serviciilor de acces central la puncte fixe, pentru servicii destinate publicului larg

A. Piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă

3.1. Definiția actuală a pieței relevante cu amănuntul a serviciilor de acces la internet furnizate la puncte fixe

Punctul de plecare al analizei pieței de gros a serviciilor de acces local la puncte fixe și, respectiv, a pieței de gros a serviciilor de acces central la puncte fixe, pentru servicii destinate publicului larg îl reprezintă identificarea pieței relevante cu amănuntul corespunzătoare, și anume delimitarea granițelor pieței serviciilor de acces la internet în bandă largă.

Serviciile furnizate la nivelul pieței cu amănuntul, corespunzătoare serviciilor de acces local la puncte fixe și, respectiv, serviciilor de acces central la puncte fixe, pentru servicii destinate publicului larg, sunt, pe de o parte, serviciile de acces la puncte fixe în rețelele publice de telefonie, iar pe de altă parte serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, care fac obiectul analizei de piață actuale. În general, furnizarea accesului la servicii de acces la internet în bandă largă încorporează două elemente, care de obicei sunt furnizate „la pachet”, și anume:

- (i) servicii de transmisie/rețea la/de la locația utilizatorului final, respectiv,
- (ii) furnizarea de servicii de acces la internet, în special asigurarea conectivității între utilizatorii finali cu servere din alte rețele.

În cadrul demersului precedent de revizuire a piețelor relevante corespunzătoare serviciilor de acces la elemente de infrastructură și serviciilor de acces în bandă largă, desfășurat în perioada 2014 – 2015, pentru a defini piața relevantă a produsului, Autoritatea a realizat analize de substituibilitate atât din punctul de vedere al cererii, cât și al ofertei, ținând cont de modalitățile de acces, respectiv de tehnologiile existente pe piață la acea dată, precum și de categoriile de utilizatori cărora li se adresează serviciile - persoane fizice, respectiv, persoane juridice.

În urma analizei de piață din anul 2015³¹, definiția pieței relevante a produsului în vigoare, în prezent, este următoarea:

„Piața serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, care cuprinde serviciile de acces la internet în bandă asimetrică, indiferent de ratele de „partajare” sau vitezele de transmisie furnizate utilizatorilor finali – persoane fizice și utilizatorilor finali – persoane juridice, prin intermediul tehnologiilor de acces la puncte fixe (xDSL, cablu coaxial, cablu UTP/FTP, fibră optică și radio).”

3.2. Identificarea pieței relevante a produsului

La fel ca în analiza precedentă, evaluarea actuală a pieței cu amănuntul pornește de la serviciul de acces asimetric la internet în bandă largă la puncte fixe, ale cărui caracteristici principale sunt următoarele:

- furnizare permanentă³² - această facilitate permite utilizatorului să fie conectat permanent la rețea, astfel încât să beneficieze de furnizarea de servicii în timp real, cum ar fi serviciul de e-mail sau serviciul de navigare pe internet;
- oferirea posibilității de a utiliza simultan atât serviciul de voce, cât și pe cel de date, dacă acestea sunt furnizate împreună pe același suport fizic;
- viteza de download (viteza cu care utilizatorul final primește informația) este mai mare decât viteza de upload (viteza cu care utilizatorul final trimite informația).

³¹ Documentele relevante sunt disponibile la următoarea adresă: <https://www.ancom.ro/formdata-1130-48-1785>

³² Nu este necesară apelarea unui număr de acces, cum se întâmplă în cazul serviciilor de acces dial-up la internet. Este important de subliniat că acest tip de servicii de acces la internet aproape a dispărut în România.

În prezentul document, prin **serviciu de acces la internet în bandă largă la puncte fixe se înțelege serviciul de acces la internet la puncte fixe, care asigură o conexiune permanentă la internet (conexiune dedicată) la o viteză de download „best-effort” de peste 144 kbps.**

Pornind de la serviciul descris mai sus și având în vedere evoluțiile tehnologice din perioada supusă revizuirii, ANCOM a reevaluat măsura în care se mențin concluziile analizei de piață precedente în ceea ce privește următoarele aspecte:

1. Există o singură piață relevantă pentru serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă la puncte fixe în funcție de tipurile de suporturi/tehnologii de acces utilizate pentru furnizare;
2. Există o singură piață relevantă pentru serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă pentru toate nivelurile de calitate a serviciilor (atât din punctul de vedere al vitezelor de transmisie furnizate, cât și al ratei de „partajare”³³ asigurate);
3. Serviciile de acces simetric la internet în bandă largă (de exemplu, prin HDSL/SDSL) nu sunt în aceeași piață cu serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă;
4. Serviciile de linii închiriate și serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă nu fac parte din aceeași piață relevantă;
5. Serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă la puncte fixe și serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte mobile nu fac parte din aceeași piață relevantă;
6. Serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă la puncte fixe și serviciile care integrează într-un singur pachet serviciul de acces la internet în bandă largă, serviciul de telefonie la puncte fixe și/sau serviciul de (re)transmisie a programelor de televiziune și/sau serviciul de telefonie la puncte mobile nu fac parte din aceeași piață relevantă;
7. Serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă furnizate utilizatorilor - persoane fizice și, respectiv, utilizatorilor – persoane juridice determină aceeași piață relevantă.

3.2.1. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă la puncte fixe pentru toate tipurile de suporturi/tehnologii de acces utilizate

În prezent, serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe sunt furnizate utilizatorilor finali din România în principal prin intermediul următoarelor tehnologii/suporturi de acces:

- **ADSL/VDSL:** aceste tehnologii sunt specifice rețelelor de fire metalice torsadate din cupru și sunt disponibile în zonele în care au fost implementate multiplexoare digitale de acces (DSLAM) la nivelul comutatoarelor locale sau al unităților distanțe, iar lungimea perechii de fire metalice torsadate din cupru este suficient de mică astfel încât să permită furnizarea serviciului din punct de vedere tehnic. Această tehnologie este utilizată în principal de către Telekom Romania Communications S.A. și, respectiv, de Orange România S.A.³⁴,
- **cablu coaxial:** cu toate că rețelele de cablu coaxial sunt disponibile pe scară largă în România, atât în zonele urbane, cât și în cele rurale, acestea nu sunt în totalitate modernizate (nu permit comunicații bidirecționale) pentru a susține oferirea de servicii de acces la internet în bandă largă³⁵. Această tehnologie este utilizată, în principal, în configurație de tip HFC³⁶, de către principalii operatori de rețele de cablu, RCS & RDS S.A. și UPC Romania S.A.³⁷;

³³ Rata de partajare – reprezintă numărul maxim de utilizatori care pot utiliza în comun, la un moment dat, un segment al rețelei de acces (de exemplu o rata de partajare de 20:1 implică un număr maxim de 20 de utilizatori care pot utiliza în comun, la un moment dat, un segment de rețea de acces).

³⁴ Orange România S.A. a încheiat cu Telekom Romania Communications S.A., la nivelul pieței de gros, un acord comercial de acces la rețeaua de cupru a acestuia.

³⁵ La data de 30 iunie 2019, rata de penetrare a serviciilor de retransmisie a programelor audiovizuale prin intermediul rețelelor de cablu la 100 gospodării a fost de 71,6%.

³⁶ HFC (eng. Hybrid fibre-coaxial; ro. rețea hibridă de fibră optică și cablu coaxial) este un termen utilizat pentru a descrie o rețea de acces în bandă largă care combină infrastructura de fibră optică și cablu coaxial. Rețeaua tipică HFC este dezvoltată în jurul unui HeadEnd care distribuie/recepționează semnalul (analogic de televiziune, transmisia de date) prin fibră optică până la nodurile care convertesc semnalul optic în semnal electric și îl redistribuie printr-un cablu coaxial către fiecare abonat în parte.

³⁷ Începând cu data de 31 martie 2020, societatea UPC ROMANIA S.A. a încetat să mai existe ca entitate juridică, fiind preluată în urma fuziunii cu societatea VODAFONE ROMANIA S.A.

- **cablu UTP/FTP:** acest suport este utilizat de către operatorii de rețele mici, dar și de operatorii de rețele de cablu coaxial (suplimentar față de infrastructura de cablu coaxial, pe care sunt retransmise exclusiv programele TV), în principal în configurație de tip FTTx³⁸;
- **fibră optică (FTTH):** această tehnologie asigură performanțe superioare în ceea ce privește furnizarea serviciilor de acces la internet și este utilizată pe scară din ce în ce mai largă în România. Cei mai importanți furnizori care folosesc această tehnologie sunt RCS & RDS S.A., Telekom Romania Communications S.A., Orange România S.A. și, respectiv, Nextgen Communications S.R.L.;
- **radio:** sistemele de acces la puncte fixe pe suport radio (de tip FWA) sunt utilizate de către operatori precum S.N. Radiocomunicații S.A., RCS & RDS S.A., UPC Romania S.A., Orange România S.A., Vodafone Romania S.A. sau Telekom Romania Communications S.A., pentru a conecta punct – la – punct în principal utilizatorii finali - persoane juridice;
- **tehnologii mobile, dedicate utilizării exclusiv în locații fixe:** Orange România S.A. și Vodafone Romania S.A. furnizează servicii de acces la internet la puncte fixe prin intermediul tehnologiilor mobile, oriunde în aria de acoperire a rețelei mobile, la viteze maxime estimate de „download” de până la 450 Mbps în cazul tehnologiilor 4G+ și de până la 38 Mbps în cazul 3G+. Aceste servicii sunt din ce în ce mai utilizate în România, rata de creștere în ultimii 5 ani fiind de peste 7 ori, depășind ratele de creștere ale altor tipuri de tehnologii/suporturi de acces, cum ar fi VDSL, FTTC/N+UTP/FTP sau radio;
- **satelit:** există două tipuri de acces la internet prin satelit - acces de tip mono-direcțional și acces de tip bidirecțional. În prezent, accesul mono-direcțional³⁹ nu este utilizat foarte mult pentru furnizarea serviciilor de acces la internet în bandă largă. Accesul bidirecțional utilizează rețeaua cu transmisie prin satelit atât pentru transmiterea, cât și pentru recepționarea datelor.

I. Din punctul de vedere al evoluțiilor recente, serviciile de acces la internet la puncte fixe furnizate cu ajutorul tehnologiilor mobile au cunoscut o dezvoltare considerabilă în perioada analizată. Astfel, în perioada 2014 – 2019, utilizarea tehnologiilor mobile pentru furnizarea serviciilor de acces la internet la puncte fixe, prin limitarea utilizării la o anumită locație fixă, a înregistrat un trend ascendent, de la aproape 34.000 conexiuni, la 31.12.2014, la peste 250.000 conexiuni la 30.06.2019. Aceste servicii sunt disponibile oriunde în aria de acoperire a rețelelor mobile, la tarife cuprinse între 12 euro/lună și 16 euro/lună, comparabile cu tarifele conexiunilor de acces la internet furnizate prin intermediul tehnologiilor fixe. Analiza datelor a mai arătat că utilizarea tehnologiilor mobile pentru acces la punct fix nu este limitată doar în zonele în care nu există sau există o acoperire insuficientă a tehnologiilor fixe în bandă largă. Numărul mare și în creștere al acestor conexiuni, precum și faptul că acestea au fost contractate aproape în mod egal atât de utilizatorii din mediul urban (45%), cât și de cei din mediul rural (55%), conduc la concluzia că alegerea acestor tehnologii nu este, în general, determinată de lipsa alternativelor. Posibilitatea furnizorilor de servicii de telefonie mobilă de a concura cu furnizorii de servicii la puncte fixe, oferind pachete de servicii cât mai variate și complexe este foarte importantă pentru utilizatorii finali din România, astfel încât poate determina alegerea acestor servicii.

De asemenea, vitezele maxime estimate de „download” care pot fi furnizate prin intermediul serviciilor de acces la internet la puncte fixe furnizate cu ajutorul tehnologiilor mobile sunt similare sau

³⁸ În cazul utilizării tehnologiei de fibră optică de tip FTTx, în funcție de proximitatea fibrei optice față de locul unde se află utilizatorul final, există următoarele categorii de arhitecturi:

- FTTH (fibre to the Home): în cazul în care rețeaua de fibră optică ajunge până la utilizatorul final;
- FTTB (Fibre to the Building): în cazul în care rețeaua de fibră optică ajunge până la clădire/scară, accesul la utilizatorul final fiind asigurat prin cablu coaxial, cablu UTP/FTP, radio, pereche de fire metalice de cupru sau alte mijloace;
- FTTC (Fibre to the Cabinet/Curb): în cazul în care rețeaua de fibră optică ajunge până la nivelul cabinetului stradal, la o distanță mai mică de 300 m de utilizatorul final. Accesul la utilizatorul final este asigurat prin cablu coaxial, cablu UTP/FTP, radio, pereche de fire metalice de cupru sau alte mijloace;
- FTTN (Fibre to the Node): în cazul în care rețeaua de fibră optică ajunge până la nivelul cabinetului stradal, la o distanță mai mare de 300 m de utilizatorul final. Accesul la utilizatorul final este asigurat prin cablu coaxial, cablu UTP/FTP, radio, pereche de fire metalice de cupru sau alte mijloace.

³⁹ Accesul mono-direcțional utilizează o conexiune de acces la internet prin intermediul rețelei publice cu transmisie prin satelit pentru transmiterea datelor către utilizatorul final („download”), în timp ce, pentru „upload”, se folosește, în general, o conexiune dial-up, prin rețeaua PSTN. Accesul la internet în bandă largă prin satelit furnizat cu ajutorul accesului mono-direcțional este, mai degrabă, un serviciu depășit.

chiar mai mari decât vitezele de transfer asigurate de unele tehnologii fixe, respectiv, de până la 450 Mbps în cazul tehnologiilor 4G+ și de până la 38 Mbps în cazul 3G+. La fel ca în cazul tehnologiilor fixe, vitezele depind de parametri tehnici ai rețelei și de specificațiile modemului folosit (așa cum este și în cazul tehnologiilor fixe DOCSIS sau DSL). Traficul de internet inclus la viteză maximă este disponibil de la 80 GB/lună până la 160 GB/lună, iar, după consumarea traficului inclus în pachet, viteza de transfer scade, dar fără costuri suplimentare pentru utilizatorul final. La fel ca în cazul tehnologiilor fixe, aceste servicii nu pot fi folosite decât la punct fix, clar delimitat, iar traficul inclus poate fi folosit doar în locația fixă înregistrată.

Alte caracteristici ale ofertelor serviciilor de acces la internet la puncte fixe prin intermediul tehnologiilor mobile, care le asigură funcționalități similare cu serviciile de acces la internet furnizate prin intermediul tehnologiilor fixe, se referă la dispozitivele router fără fir (wireless) cu port ethernet (mufă pentru conectarea prin cablu cu calculatorul), care se oferă gratuit, antena externă care conferă o creștere cu până la 35% a nivelului de semnal 4G, în timp ce este important de menționat că SIM-urile de date din router nu pot fi folosite în alte dispozitive (modem-uri Wi-Fi, telefoane, tablete).

Ținând cont de caracteristicile serviciului de acces la internet la puncte fixe prin tehnologii mobile (tarife, volume de trafic inclus, viteze de transfer, funcționalitate, calitate), precum și de numărul din ce în ce mai mare de utilizatori ai acestor servicii, ANCOM ia în considerare aceste servicii împreună cu serviciile de acces la internet prin intermediul tehnologiilor fixe în analiza de substituibilitate care urmează la punctele următoare.

II. Serviciile de acces la internet în bandă largă furnizate prin intermediul tehnologiilor ADSL, VDSL, cablu coaxial, cablu UTP/FTP, fibră optică, satelit și radio (de tip FWA/BWA), respectiv prin intermediul tehnologiilor mobile dedicate utilizării exclusiv în locații fixe, asigură în principal accesul asimetric la internet. În România, există o mare diversitate de tehnologii de acces local utilizate de către operatorii de rețele de comunicații electronice. Din punct de vedere al acoperirii, merită menționat faptul că, la mijlocul anului 2018, 58% din gospodăriile din România erau acoperite de rețele de tip xDSL (inclusiv VDSL), 63% de rețele de fibră optică tip FTTH și FTTB, în timp ce 43% din gospodării sunt acoperite de rețele de cablu (inclusiv de tip DOCSIS 3). Din punct de vedere al utilizării, la data de 30 iunie 2019, principalele tehnologii de acces asimetric la internet erau FTTH (43% dintre conexiuni), FTTB+UTP/FTP (18%), DOCSIS 3 (12%), ADSL (10%), tehnologii mobile dedicate utilizării exclusiv în locații fixe (5%) și VDSL (3%).

ANCOM apreciază că serviciile de acces la internet în bandă largă furnizate prin intermediul tehnologiilor/suporturilor ADSL/VDSL, cablu coaxial, cablu UTP/FTP, fibră optică, tehnologiilor mobile dedicate utilizării exclusiv în locații fixe și radio sunt substituibile atât din punctul de vedere al funcționalității și al caracteristicilor, care sunt similare (în mod particular, în ceea ce privește vitezele „best-effort” oferite), cât și al disponibilității, al gradului de acoperire și al tarifelor. Prin urmare, din punct de vedere prospectiv, opinia Autorității este că, în cazul unei creșteri mici, dar semnificative și de durată a prețului cu 5-10%, numărul utilizatorilor finali care ar trece de la utilizarea unei tehnologii de acces asimetric la internet de tip ADSL/VDSL, cablu coaxial, cablu UTP/FTP, fibră optică, tehnologii mobile dedicate exclusiv utilizării în locații fixe sau radio la o altă tehnologie de acces asimetric la internet dintre cele enumerate ar fi suficient de mare pentru a face neprofitabilă creșterea prețurilor pentru un furnizor monopolist ipotetic, date fiind costurile de schimbare reduse.

De asemenea, indiferent de infrastructura de rețea utilizată pentru furnizarea serviciului de acces asimetric la internet în bandă largă la puncte fixe, din punct de vedere al utilizatorului final, serviciul pus la dispoziție este identic. Din punctul de vedere al furnizării serviciului, diferențele se observă exclusiv în momentul conectării serviciului, în funcție de infrastructura utilizată fiind necesar un alt model de echipament de transmisie a semnalului (modem, set-top box etc.). Echipamentele (routerele) de la punctul terminal al rețelei⁴⁰ aparțin furnizorului, astfel încât, pentru utilizator, nu este nicio diferență. Odată instalate și configurate echipamentele, modalitatea de folosire a serviciului de către utilizator este similară pe toată durata de utilizare a serviciului, indiferent de infrastructura de rețea utilizată.

⁴⁰ A se vedea și documentul "BEREC Guidelines on Common Approaches to the Identification of the Network Termination Point in different Network Topologies", martie 2020, disponibil la următoarea adresă: https://bereg.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/bereg/regulatory_best_practices/guidelines/9033-berec-guidelines-on-common-approaches-to-the-identification-of-the-network-termination-point-in-different-network-topologies.

În ceea ce privește accesul la internet prin intermediul rețelei cu transmisie prin satelit, la data de 30 iunie 2019, în România, existau 8 operatori care furnizau puțin peste 600 de conexiuni de acces la internet prin intermediul satelitului, reprezentând un procent infim din numărul total de conexiuni de acces la internet în bandă largă, similar cu 31 decembrie 2014, când 8 operatori furnizau puțin peste 500 de conexiuni. Diferențele de preț și calitate dintre ofertele de acces la internet prin intermediul rețelei cu transmisie prin satelit și celelalte tehnologii de acces la internet furnizat la punct fix sunt semnificative. Astfel, de exemplu, pachetele *Euro Broadband*⁴¹ furnizate de societatea Media Sat S.R.L. (care a contractat 65% dintre conexiunile de acces la satelit) au tarife lunare între 20 euro (TVA inclus) pentru o viteză de transmisie „best-effort” de 16 Mbps, pentru un trafic inclus de 10 GB, și 77 euro (TVA inclus) pentru o viteză de transmisie „best-effort” de 16 Mbps, pentru un trafic inclus de 75 GB, semnificativ mai mari decât tariful mediu lunar pentru acces la internet la puncte fixe prin alte tehnologii. După depășirea traficului inclus, viteza scade la 256 kbps.

În orizontul de timp al analizei, Autoritatea nu consideră că nivelul de substituibilitate cu celelalte tehnologii este suficient pentru a concluziona că serviciul de acces la internet prin satelit face parte din aceeași piață relevantă cu serviciile de acces la internet furnizate prin intermediul tehnologiilor/suporturilor ADSL/VDSL, cablu coaxial, cablu UTP/FTP, fibră optică și radio, având în vedere disponibilitatea limitată a ofertelor, rata de penetrare scăzută și evoluția acesteia, nivelul tarifelor mult mai mare și funcționalitatea diferită a serviciului în comparație cu serviciile furnizate prin intermediul celorlalte tehnologii⁴².

La fel ca în analiza de piață precedentă, Autoritatea nu apreciază că, în orizontul de timp al analizei, nivelul de substituibilitate al accesului la internet prin intermediul rețelei cu transmisie prin satelit cu celelalte tehnologii este suficient pentru a face parte din aceeași piață relevantă.

Așadar, ANCOM consideră că serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă furnizate prin intermediul tehnologiilor/suporturilor ADSL, VDSL, cablu coaxial, cablu UTP/FTP, fibră optică, tehnologii mobile dedicate exclusiv utilizării în locații fixe și radio (FWA/BWA) sunt substituibile din punctul de vedere al cererii și, prin urmare, fac parte din aceeași piață relevantă a produsului.

3.2.2. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă pentru toate nivelurile de calitate a serviciilor (în funcție de viteza de transmisie și rata de „partajare” asigurată)

Serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă se caracterizează prin următoarele:

- *viteza de transmisie „best-effort”⁴³ sau „până la”* - rata la care sunt transmise datele printr-o conexiune de acces la internet; de obicei, aceasta este măsurată în megabiți/secundă (Mbps) sau gigabiți/secundă (Gbps). Având în vedere că o conexiune de acces la internet este împărțită între mai mulți utilizatori, valoarea reală a vitezei atinse poate fi mai mică decât viteza „best-effort”;

- *rata de „partajare”* - reprezintă numărul maxim de utilizatori finali care pot folosi în comun, la un moment dat, un segment al rețelei de acces (de exemplu, o rata de partajare de 20:1 implică un număr maxim de 20 de utilizatori care pot utiliza în comun, la un moment dat, un segment de rețea de acces).

Cu cât rata de „partajare” este mai mică, cu atât viteza de transmisie reală care poate fi atinsă este mai mare, întrucât lărgimea de bandă este împărțită între mai puțini utilizatori.

ANCOM a re-analizat dacă piața relevantă a produsului cuprinde serviciile de acces la internet în bandă largă pentru toate vitezele de transmisie și, respectiv, pentru toate ratele de „partajare” furnizate sau dacă este necesar să fie definite două sau mai multe piețe distincte.

⁴¹ Detalii se găsesc la următoarea adresă: <https://www.mediasat.ro/ro/internet-prin-satelit-euro-broadband.html>.

⁴² Conexiunile de acces la internet prin intermediul rețelelor publice cu transmisie prin satelit sunt utilizate, în general, pentru „back-up”, scopul fiind funcționalitatea/disponibilitatea permanentă.

⁴³ În context, este important de subliniat că utilizatorii finali – persoane fizice din România cunosc, în proporție de 61%, viteza contractuală „best-effort” furnizată pentru serviciile de acces la internet, conform rezultatelor studiului de piață realizat în rândul utilizatorilor de servicii de acces la internet la puncte fixe realizate de către Metro Media Transilvania S.R.L.

3.2.2.1. Analiza structurii pieței în funcție de vitezele de transmisie aferente serviciilor de acces la internet în bandă largă furnizate în România. Analiza necesității definirii unei singure piețe pentru serviciile de acces la internet în bandă largă pentru toate vitezele de transmisie.

Substituibilitatea cererii

Tabelele nr. III.1. și III.2. prezintă vitezele de transmisie „best-effort” ale serviciilor de acces la internet oferite de cei mai importanți furnizori din România – de exemplu, Telekom Romania Communications S.A. (în principal ADSL/VDSL și FTTH), RCS & RDS S.A. (în principal FTTH și FTTB), UPC Romania S.A. (în principal DOCSIS 3), Digital Cable Systems S.A. (în principal FTTC+LAN UTP/FTP) și Nextgen Communications S.R.L. (în principal FTTH și FTTB), precum și tarifele corespunzătoare, practicate pentru abonamentele lunare. O caracteristică generală a acestor oferte de servicii de acces la internet în bandă largă este aceea că tarifele cresc odată cu viteza de transmisie furnizată. Este evident că, cel puțin teoretic, din punctul de vedere al cererii, extremele nu sunt substituibile, adică serviciile având viteze de transmisie foarte mici, oferite la tarife mai scăzute, nu sunt substituibile cu serviciile având viteze de transmisie mai mari, oferite la tarife mai ridicate. Pe de altă parte, la nivelul pieței de servicii de acces la internet în bandă largă de tip asimetric se manifestă un mecanism de substituibilitate în lanț, neexistând un punct de discontinuitate clar și permanent între diferite viteze, după cum se poate observa în datele prezentate în tabele. Astfel, existența unui asemenea mecanism determină constrângeri concurențiale la nivelul tuturor vitezelor de transmisie. Practic, ofertele de servicii de acces la internet ale furnizorilor din România, în special în ceea ce privește tarifele și vitezele puse la dispoziție, sunt într-o continuă schimbare și îmbunătățire, fiind imposibil de stabilit o limită minimă și o limită maximă a vitezelor clare și stabile și, de asemenea, fiind puțin probabil ca, de exemplu, un furnizor monopolist ipotetic de conexiuni de acces la internet cu o viteză de transmisie relativ mică să poată impune în mod profitabil o creștere mică, dar semnificativă și de durată a tarifelor, deoarece utilizatorii vor avea posibilitatea ca, pentru același tarif, să opteze pentru un serviciu cu o viteză mai mare. Prin urmare, serviciile cu viteze de transmisie mai mari sunt suficient de substituibile din punctul de vedere al cererii cu serviciile având viteze de transmisie mai mici, ceea ce ar face creșterea de preț nerentabilă pentru serviciile cu viteze mai mici.

Potrivit pct. 58 din Comunicarea Comisiei privind definirea pieței relevante în sensul dreptului comunitar al concurenței 97/C 372/03⁴⁴ *„Din perspectivă practică, conceptul de lanț de substituție trebuie coroborat cu elemente de fapt, legate, de exemplu, de interdependența la nivelul prețurilor la limitele lanțurilor de substituție, pentru a putea defini, în cazuri individuale, o piață relevantă mai largă. Nivelurile de preț la limitele lanțurilor trebuie, de asemenea, să fie de aceeași dimensiune”*. Cu alte cuvinte, dacă prețul serviciilor/produselor care fac parte dintr-un lanț de substituție continuu se modifică totuși independent unul de altul, atunci aceasta sugerează că lanțul de substituție nu este suficient de puternic pentru a include serviciile/produsele în aceeași piață relevantă a produsului. Or, datele prezentate în tabelele nr. III.1. și III.2. evidențiază faptul că, în ultimii ani, tarifele serviciilor de acces la internet în bandă largă au avut o evoluție în aceeași direcție (în general, constantă de la o perioadă la alta), indiferent de vitezele de transmisie „best-effort” furnizate.

Aplicând mecanismul de substituibilitate în lanț, s-a constatat că sunt îndeplinite condițiile necesare pentru a concluziona că, din punct de vedere al cererii, piața relevantă a produsului include atât servicii de acces la internet cu viteze de transmisie mai mici, cât și servicii de acces la internet cu viteze de transmisie mai mari (cu viteze la valori situate la extreme), care nu sunt substituibile în mod direct.

Practic, din situația ofertelor pentru serviciile de acces la internet cu diferite viteze de transmisie, prezentată în tabelul III.1. de mai jos, se observă că nu există discontinuități majore în ceea ce privește rezultatele aplicării mecanismului de substituibilitate în lanț. În general, există o gamă largă de opțiuni de servicii cu diferite viteze de transmisie, disponibile la tarife variate și care utilizează același tip de suport de transmisie. În plus, vitezele de transmisie pentru serviciile furnizate clienților sunt îmbunătățite periodic de către furnizori (de exemplu, din punctul de vedere al evoluției de la precedentă analiză de piață și până în prezent, se poate observa că principalii furnizori și-au actualizat ofertele în sens pozitiv, crescând semnificativ vitezele „best-effort” ce pot fi furnizate, nemaexistând oferte pentru servicii la viteze foarte scăzute), în timp ce tarifele au fost, de regulă, constante în ultima perioadă analizată, astfel încât orice neconcordanță care poate apărea în ceea ce privește substituibilitatea în lanț ar fi puțin probabil să fie stabilă în timp.

⁴⁴ Disponibilă la [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:31997Y1209\(01\)&from=RO](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:31997Y1209(01)&from=RO)

Tabelul nr. III.1. – Exemple de tarife pentru servicii de acces la internet la puncte fixe destinate utilizatorilor finali – persoane fizice, în funcție de vitezele de transmisie „best-effort”⁴⁵. Evoluție în perioada 2015 – 2019.

Perioada	Tarife lunare / Viteze de transmisie „best-effort” (Mbps)											
	20 Mbps	40 Mbps	50 Mbps	60 Mbps	100 Mbps	150 Mbps	200 Mbps	300 Mbps	350 Mbps	500 Mbps	600 Mbps	1000 Mbps
Societatea RCS & RDS S.A.												
Mai-15	15 lei		29 lei		29 lei		39 lei			45 lei		55 lei
Dec-15	15 lei		29 lei		29 lei			39 lei		45 lei		55 lei
Feb-16	15 lei		29 lei		29 lei			29 lei		39 lei		45 lei
Oct-16	15 lei		28 lei		28 lei			28 lei		39 lei		45 lei
Dec-16	15 lei		28 lei		28 lei			28 lei		34 lei		39 lei
Mar-17			15 lei		28 lei			28 lei		34 lei		39 lei
Dec-17					28 lei			28 lei		34 lei		39 lei
Dec-18					28 lei			28 lei		34 lei		39 lei
Dec-19					28 lei			30 lei		35 lei		40 lei
Societatea UPC Romania S.A.												
Sep-15				37 lei			42 lei			62 lei		
Dec-15				33 lei			38 lei			58 lei		
Sep-16				33 lei			38 lei			58 lei		
Dec-16						34 lei		39 lei		49 lei		
Dec-17						34 lei		39 lei		49 lei		
Dec-18						34 lei		39 lei		49 lei		
Dec-19						34 lei		39 lei		49 lei		
Societatea Telekom Romania Communications S.A.⁴⁵												
Mar-18					28 lei					39 lei		
Apr-18					28 lei							37 lei
Nov-18					28 lei							37 lei
Dec-18												37 lei
Dec-19												38 lei
Societatea Digital Cable Systems S.A.												
Dec-15	25 lei	35 lei	27 lei		30 lei							
Dec-16	22 lei	35 lei	27 lei		35 lei							
Dec-17	25 lei	35 lei	27 lei		35 lei							
Dec-18	15 lei	22 lei	15 lei		38 lei							
Dec-19			17 lei		38 lei							
Societatea Nextgen Communications S.R.L.												
Dec-15			26 lei		31 lei			39 lei		49 lei		55 lei
Dec-16			26 lei		31 lei			39 lei		49 lei		55 lei
Dec-17			26 lei		31 lei			39 lei		49 lei		55 lei
Dec-18			26 lei		31 lei			39 lei		49 lei		55 lei
Dec-19			26 lei		31 lei				39 lei		49 lei	55 lei

Sursa: ANCOM, pe baza informațiilor raportate de furnizori și conform informațiilor disponibile pe paginile de internet ale acestora.

⁴⁵ În perioada 2015 – 2017, societatea Telekom Romania Communications S.A. oferea serviciile de acces la internet la pachet cu serviciul de telefonie fixă, la un tarif unic. Prin urmare, ofertele respective nu au fost incluse în această comparație tarifară, dar au fost considerate în analiza de piață.

În ceea ce privește anumite creșteri tarifare punctuale care sunt evidențiate în tabel, acestea sunt de minimis și au fost determinate de o serie de factori exogeni mecanismelor prezente pe piață, cum ar fi, de exemplu, modificarea cursului valutar de schimb, având în vedere că unele dintre tarifele prezentate sunt stabilite în euro.

În concluzie, analizând ofertele de servicii de acces la internet la puncte fixe ale principalilor competitori, se poate observa că, în condițiile unei piețe „contestabile”, în creștere, acestea reflectă în principal disponibilitatea tehnologiilor în anumite zone, iar pe măsură ce tehnologiile implementate permit, sunt furnizate servicii cu viteze tot mai mari la tarife uneori egale cu cele pentru serviciile cu viteze mici, ceea ce arată că nu există un punct de discontinuitate permanentă între diferite viteze.

Pentru a susține concluzia privind prezența efectului de substituibilitate în lanț la nivelul serviciilor de acces la internet la puncte fixe cu viteze diferite, ANCOM a realizat un exercițiu de calcul al tarifului mediu lunar pentru serviciile de acces la internet la puncte fixe în cazul utilizatorilor finali – persoane fizice, pentru perioada 2015 – 2019. Astfel, Autoritatea a analizat modul în care tarifele medii pentru serviciile de acces la internet variază în funcție de vitezele de transmisie „best-effort” furnizate, în special a cercetat dacă un furnizor monopolist ipotetic de conexiuni de acces la internet cu viteze relativ reduse poate impune în mod profitabil o creștere mică, dar semnificativă și de durată a tarifelor pentru aceste servicii.

Plecând de la modalitatea de comercializare a serviciilor (individual sau la pachet cu alte servicii) și gradul de comparabilitate a ofertelor pentru serviciile de acces la internet fix de pe piață, Autoritatea a luat în considerare ofertele următorilor furnizori reprezentativi pentru piață: Telekom Romania Communications S.A., Digital Cable Systems S.A., Nextgen Communications S.R.L., UPC Romania S.A. și RCS & RDS S.A. Astfel, au fost incluse în calcul tarifele pentru serviciile de acces la internet la puncte fixe de tip „best-effort” achiziționate individual. În ceea ce privește ofertele selecționate, au fost luate în considerare categorii de viteze și tarife reprezentative, care să reflecte ofertele specifice pieței din România pentru perioadele de referință analizate și să asigure obținerea unor informații comparabile de la o perioadă la alta.

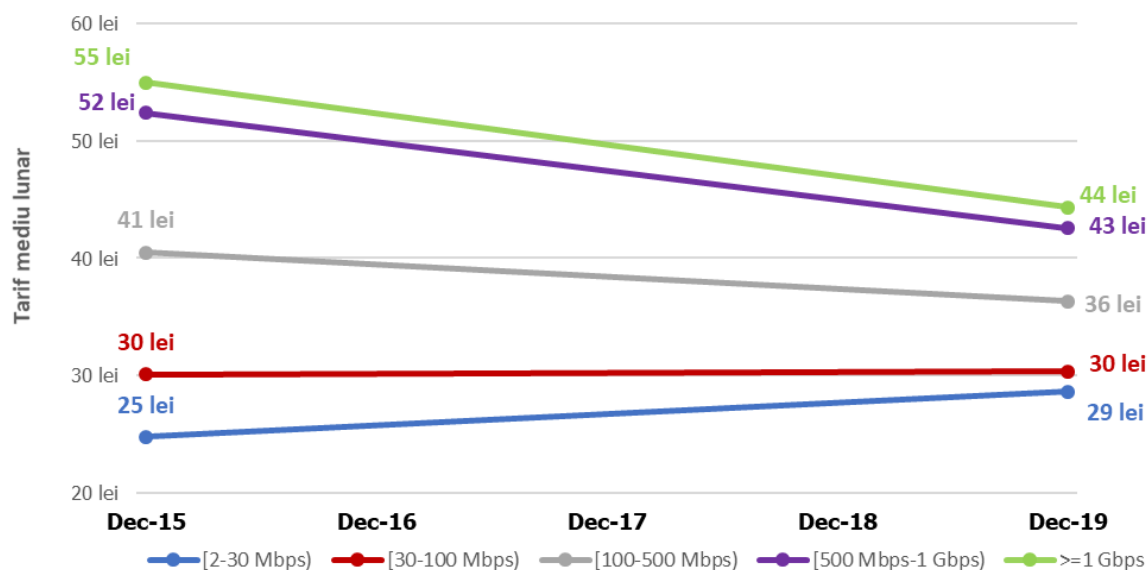
Tarifele medii lunare obținute pentru perioadele analizate, pentru fiecare interval de viteze considerat, și evoluția acestora sunt prezentate în tabelul nr. III.2., respectiv în figura III.1. Tarifele medii lunare sunt exprimate în lei și reflectă media tarifelor ofertelor relevante pentru categoriile de viteze ale serviciilor de acces la internet la puncte fixe considerate. Pentru anumite perioade, există și situații în care, în cazul anumitor intervale de viteze, a existat o singură ofertă relevantă, tariful lunar mediu corespunzând ofertei respective.

Tabelul nr. III.2. - Tarifele medii lunare pentru serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe de tip „best-effort”, în perioada 2015 - 2019

Perioada	Tarife medii lunare (lei) / Viteze de transmisie „best-effort”				
	[2 Mbps;30 Mbps)	[30 Mbps;100 Mbps)	[100 Mbps;500 Mbps)	[500 Mbps;1 Gbps)	>=1Gbps
Dec-15	25	30	41	52	55
Dec-16	24	31	36	45	47
Dec-17	28	31	36	45	47
Dec-18	28	30	36	43	44
Dec-19	29	30	36	43	44

Sursa: date prelucrate de ANCOM, pe baza informațiilor raportate de furnizori, a celor de pe paginile de internet ale acestora și, respectiv, a comparatorului de tarife, www.veritel.ro.

Figura nr. III.1. - Tarifele medii lunare pentru serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe de tip „best-effort”, în perioada 2015 - 2019

Sursa: date prelucrate de ANCOM, pe baza informațiilor raportate de furnizori, a celor de pe paginile de internet ale acestora și, respectiv, a comparatorului de tarife, www.veritel.ro.

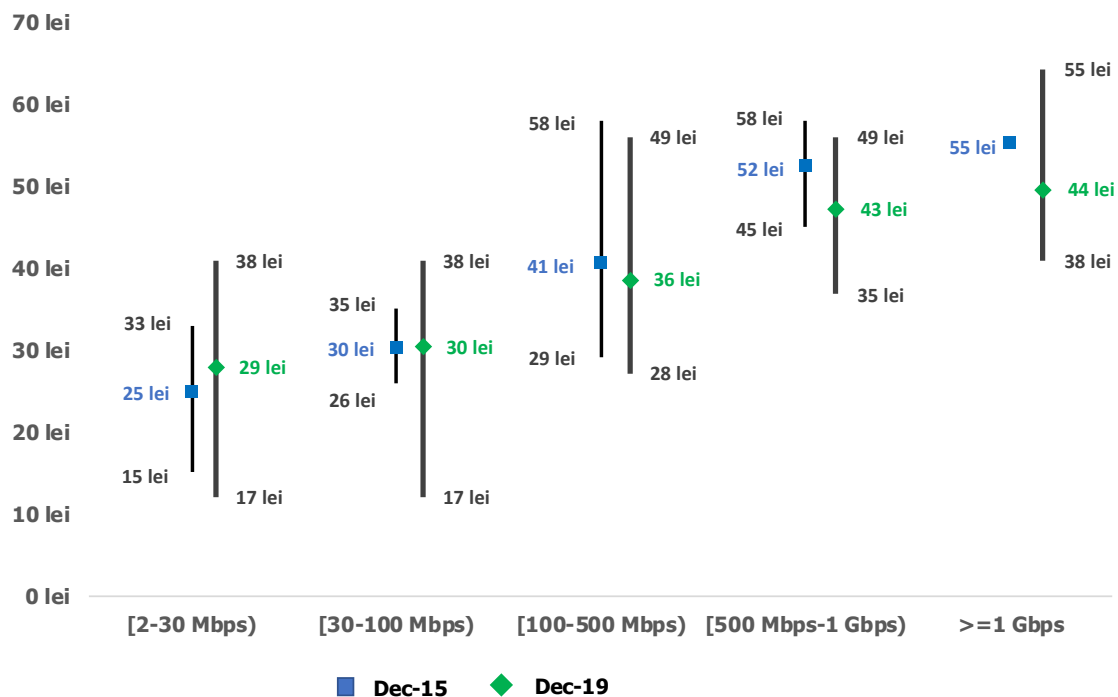
Evoluția tarifelor medii în ansamblu arată că nu există discontinuități în ceea ce privește rezultatele aplicării mecanismului de substituibilitate în lanț, pe parcursul perioadei analizate. Astfel, se poate observa că tarifele medii lunare pentru servicii de acces la internet cu viteze de transmisie superioare, de cel puțin 100 Mbps, au înregistrat scăderi considerabile, cea mai mare dintre acestea fiind înregistrată pentru serviciile furnizate la viteze de cel puțin 1 Gbps. Pentru serviciile în categoria de viteze [30-100 Mbps), tariful mediu lunar a rămas relativ constant pe parcursul perioadei analizate. Deși pentru serviciile furnizate la viteze relativ scăzute [2-30 Mbps), tarifele medii lunare au înregistrat creșteri ușoare, trebuie menționat faptul că, în cazul în care nu toți operatorii au avut oferte disponibile pentru toate vitezele relevante considerate, în anumite situații punctuale, au fost extrapolate tarifele pentru cele mai apropiate categorii de viteze imediat superioare, pentru care au existat oferte disponibile, considerându-se relevante și pentru ofertele corespunzătoare la viteze mai scăzute. Astfel, tarifele pentru serviciile de acces la internet la puncte fixe furnizate la viteze relativ mici pot fi, într-o oarecare măsură, supraevaluate, în sensul că, în condițiile în care au existat operatori cu oferte pentru care tarifele au fost uniforme pentru mai multe categorii de viteze (mai mici/reduce, respectiv mai mari/superioare), acestea au determinat o medie a tarifelor puțin mai ridicată, pentru serviciile furnizate la viteze „best-effort” mai scăzute. Modalitatea de tarifare practică de anumiți operatori denotă faptul că lanțul de substituție între serviciile furnizate la diverse viteze de transmisie este îndeajuns de puternic încât tarifele să nu fie stabilite în mod independent unele de celelalte, exploatând anumite circumstanțe concurențiale posibil diferite. În orice caz, din perspectivă *ex ante*, o eventuală delimitare a pieței relevante corespunzătoare serviciilor de acces asimetric la internet în bandă largă cu viteze de transmisie „best-effort” de până la 30 Mbps ar corespunde unui număr redus de conexiuni de acces - la data de 30.06.2019, acestea reprezentau numai 17% din totalul conexiunilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, conexiunile cu viteze de 2 Mbps fiind utilizate într-o proporție și mai mică, pentru un număr limitat de servicii. Astfel, reglementarea acestui segment de piață nu doar că ar aduce beneficii insesizabile pentru utilizatorii finali și pentru piață, în ansamblu, dar ar genera și costuri semnificative.

În același scop, al analizării efectului de substituibilitate în lanț, în figura nr. III.2. au fost calculate, comparativ, tarifele medii lunare, respectiv tarifele lunare maxime și minime corespunzătoare fiecărei categorii de viteze considerate, aferente lunii decembrie 2019, și evoluția față de luna decembrie 2015.

Aplicând testul monopolistului ipotetic pentru tarifele medii aferente lunii decembrie 2019, se poate observa că, în cazul în care tariful mediu lunar pentru serviciile de acces la internet la puncte fixe cu viteze mai mici de 30 Mbps ar crește cu doar 5%, ajungând la 30,5 lei, utilizatorii finali ar putea achiziționa în schimb servicii de acces la internet cu viteze de cel puțin 30 Mbps, la un tarif mediu lunar mai mic, de 30 lei.

De asemenea, în cazul în care tariful mediu lunar pentru serviciile de acces la internet la puncte fixe cu viteze de cel puțin 30 Mbps și mai mici de 100 Mbps ar crește cu 5-10%, ajungând la 31,5 - 33 lei, utilizatorii finali ar putea achiziționa în schimb servicii de acces la internet cu viteze de cel puțin 100 Mbps și până la 500 Mbps, la un tarif mediu lunar comparabil.

Figura nr. III.2. - Tarife medii lunare aferente categoriilor de viteze ale serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe de tip „best-effort”, respectiv tarifele maxime și minime corespunzătoare fiecărei categorii, în luna decembrie 2015 și, respectiv, luna decembrie 2019

Sursa: date prelucrate de ANCOM, pe baza informațiilor raportate de furnizori, a celor de pe paginile de internet ale acestora și, respectiv, a comparatorului de tarife, www.veritel.ro.

Din graficele de mai sus, se poate observa că deși, pe de o parte, tarifele medii pentru majoritatea categoriilor de viteze scad de la o perioadă la alta, în timp ce, în general, cresc ușor odată cu vitezele de transmisie furnizate, diferența valorică între categorii s-a micșorat semnificativ în perioada analizată⁴⁶. Practic, utilizatorii finali – persoane fizice pot achiziționa servicii de acces la internet la viteze inferioare și, respectiv, superioare dintr-o plajă tarifară cu valori relativ apropiate, astfel încât se poate concluziona că diferențele dintre tarifele medii lunare ale serviciilor de acces la internet pentru categoriile de viteze considerate nu sunt de natură să împiedice înlocuirea serviciilor de acces la internet la puncte fixe de viteze inferioare cu cele de viteze superioare, în cazul unei creșteri cu 5-10% a tarifelor celor de viteze inferioare de către un furnizor monopolist ipotetic. Astfel, o creștere mică, dar semnificativă și de durată a prețului pentru serviciile de acces la internet la puncte fixe cu viteze inferioare realizată de către un monopolist ipotetic nu ar fi profitabilă, cu atât mai mult considerând inclusiv evoluția preconizată în orizontul de timp al prezentei analize, utilizatorii finali – persoane fizice putând renunța la serviciile respective și achiziționa servicii de acces la internet la viteze mai mari.

⁴⁶ Dacă, la sfârșitul anului 2015, tarifele medii pentru serviciile de acces la internet furnizate la diverse viteze de transmisie variaau între 25 lei și 55 lei, se poate observa că, în luna decembrie 2019, acestea înregistrau valori cuprinse între 29 lei și 44 lei.

Substituibilitatea ofertei

În același scop, ANCOM a reanalizat cotele de piață ale furnizorilor de servicii de acces la internet în funcție de numărul de conexiuni de acces la internet în bandă largă și vitezele de transmisie „best-effort” corespunzătoare. În tabelul nr. III.3. sunt prezentate cotele de piață în funcție de acești indicatori.

Tabelul nr. III.3. - Cotele de piață ale furnizorilor de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în funcție de numărul de conexiuni și vitezele de transmisie „best-effort” corespunzătoare, în perioada 2015 - 2019

Viteza de transmisie „best-effort”	Nr. total de conexiuni (mil.)	Cotele de piață ale principalilor operatori, în funcție de nr. de conexiuni la viteze de transmisie „best-effort”								
		RCS & RDS	TELEKOM	UPC	DCS	NEXTGEN	AKTA	ORG	VDF	alți furnizori
31.12.2015	4,3	46,72%	24,76%	11,69%	3,29%	3,01%	0,67%	1,47%	1,38%	7,01%
(144 kbps, 2 Mbps)	0,03	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	63,53%
[2 Mbps, 10 Mbps)	0,6	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	10,47%
[10 Mbps, 30 Mbps)	1,0	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	8,30%
[30 Mbps, 100 Mbps)	0,6	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	20,60%
≥ 100 Mbps	2,1	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	0,61%
31.12.2016	4,4	47,80%	23,26%	12,17%	3,07%	2,95%	0,72%	2,40%	1,56%	6,07%
(144 kbps, 2 Mbps)	0,03	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	59,94%
[2 Mbps, 10 Mbps)	0,5	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	10,36%
[10 Mbps, 30 Mbps)	0,7	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	9,99%
[30 Mbps, 100 Mbps)	0,8	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	14,86%
≥ 100 Mbps	2,4	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	0,61%
31.12.2017	4,8	49,04%	21,48%	12,54%	2,79%	2,86%	0,80%	3,67%	1,56%	5,27%
(144 kbps, 2 Mbps)	0,02	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	62,77%
[2 Mbps, 10 Mbps)	0,4	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	11,11%
[10 Mbps, 30 Mbps)	0,6	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	8,33%
[30 Mbps, 100 Mbps)	0,7	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	18,45%
≥ 100 Mbps	3,0	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	0,38%
31.12.2018	5,1	50,78%	20,27%	11,86%	2,39%	2,72%	0,74%	5,37%	1,46%	4,42%
(144 kbps, 2 Mbps)	0,02	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	55,85%
[2 Mbps, 10 Mbps)	0,3	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	10,77%
[10 Mbps, 30 Mbps)	0,6	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	7,87%
[30 Mbps, 100 Mbps)	0,7	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	17,94%
≥ 100 Mbps	3,5	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	0,44%
30.06.2019	5,1	52,18%	18,87%	11,89%	2,06%	2,70%	0,69%	5,92%	1,42%	4,29%
(144 kbps, 2 Mbps)	0,02	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	54,21%
[2 Mbps, 10 Mbps)	0,3	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	12,08%
[10 Mbps, 30 Mbps)	0,6	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	7,63%
[30 Mbps, 100 Mbps)	0,6	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	19,00%
≥ 100 Mbps	3,7	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	0,50%

Note:

1. Valorile evidențiate în verde indică liderul de piață pe un anumit segment al vitezelor de transmisie.

2. n.a. - nu se aplică.

Sursa: ANCOM, pe baza informațiilor raportate de furnizori

Datele evidențiază faptul că niciun operator nu este lider de piață pentru toate categoriile de viteze de transmisie oferite pentru serviciile de acces la internet în bandă largă. De exemplu, la 30 iunie 2019, RCS & RDS S.A. deținea cea mai mare cotă de piață pe segmentul aferent vitezelor de transmisie mai mari sau egale cu 30 Mbps, în timp ce Telekom Romania Communications S.A. este lider pe segmentele vitezelor de transmisie între [2 Mbps, 30 Mbps).

În plus, se poate observa că, de regulă, principalii furnizori au oferte pentru serviciile de acces la internet pentru toate categoriile de viteze de transmisie, evoluția cotelor de piață ale acestora în funcție de fiecare categorie de viteze fiind, în general, oscilantă de la o perioadă la alta. În acest sens, figura nr. III.3. prezintă evoluțiile cotelor de piață ale principalilor furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în perioada 31.12.2015 – 30.06.2019, pentru cele două categorii de viteze situate la

extreme, respectiv între 144 kbps și 2 Mbps și de cel puțin 100 Mbps. Astfel, și din punctul de vedere al ofertei, Autoritatea consideră că nu pot fi identificate linii de demarcație clare și stabile în timp în ceea ce privește serviciile de acces în bandă largă la internet la puncte fixe furnizate la diverse viteze de transmisie „best-effort”, cotele de piață ale furnizorilor fiind oscilante, într-o piață contestabilă, în continuă creștere.

Figura nr. III.3. - Cotele de piață ale furnizorilor de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe⁴⁷ la viteze de transmisie între 144 kbps și 2 Mbps și, respectiv, de cel puțin 100 Mbps, în perioada 31.12.2015 – 30.06.2019

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

De asemenea, din punct de vedere al substituibilității ofertei, este relativ simplu pentru furnizorii de servicii de acces la internet cu viteze de transmisie mai mici să ofere servicii de acces la internet cu viteze de transmisie mai mari (cu excepția cazului în care sunt necesare investiții noi în rețele de fibră optică, ca, de exemplu, în modernizarea unei rețele ADSL pentru a permite furnizarea de servicii VDSL). Prin urmare, pe baza substituibilității ofertei, piața relevantă a produsului include toate vitezele de transmisie furnizate.

În concluzie, având în vedere că nu sunt identificate zone de discontinuitate ale mecanismului substituibilității în lanț sau diferențieri clare și stabile ale condițiilor de concurență la nivelul segmentelor aferente diferitelor viteze de transmisie, ANCOM menține concluzia din analiza de piață precedentă conform căreia piața relevantă a produsului cuprinde toate conexiunile de acces la internet, indiferent de vitezele de transmisie „best-effort” furnizate.

⁴⁷Conexiunile corespunzătoare furnizorilor care fac parte din același grup au fost considerate împreună în figura nr. III.3.

3.2.2.2. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces la internet în bandă largă pentru toate ratele de „partajare” oferite

La fel ca în analiza precedentă, ANCOM a analizat posibilitatea existenței substituibilității în lanț între serviciile de acces la internet cu rate de „partajare” diferite.

Așa cum s-a arătat mai sus, prezența substituibilității în lanț poate avea ca efect extinderea definiției unei piețe, astfel încât o piață poate include produse care ar putea să nu fie direct substituibile cu alte produse de pe piață. De exemplu, un serviciu cu o rată de „partajare” de 50:1 nu va fi considerat de utilizatori un substitut direct pentru un serviciu cu o rată de „partajare” de 5:1, dar, ca urmare a mecanismului de substituibilitate în lanț (clienții sunt dispuși să substituie servicii cu o rată de „partajare” de 5:1 cu servicii cu o rată de „partajare” de 6:1 sau 7:1 etc.), aceste produse pot fi incluse în aceeași piață relevantă. În mod similar cu existența substituibilității în lanț la nivelul cererii și ofertei pentru diferite viteze de transmisie „best-effort”, ANCOM consideră că acest mecanism este valabil și în cazul serviciilor de acces la internet cu diferite rate de „partajare”. Practic, nu pot fi identificate discontinuități clare în ceea ce privește substituibilitatea în lanț între serviciile cu rate de „partajare” mai mari și serviciile cu rate de „partajare” mai mici, pe baza analizei de substituibilitate a cererii și ofertei.

Mai mult, chiar dacă ar exista anumite discontinuități din punctul de vedere al ratelor de „partajare” între categoriile de servicii de acces la internet disponibile în prezent, acest aspect nu ar determina în mod necesar definirea unor piețe relevante distincte. Această situație ar putea fi consecința faptului că, date fiind condițiile existente pe piață la un moment dat, nu există cerere pentru o anumită opțiune de calitate a serviciului. În cazul apariției cererii pentru serviciul de acces la internet având opțiunea de calitate respectivă, ANCOM consideră că furnizorii existenți pe piață ar fi în măsură să ofere utilizatorilor servicii cu rate de „partajare” diferite, având în vedere că nu există obstacole în acest sens. Prin urmare, există o continuitate a serviciilor de acces la internet oferite, utilizatorii finali optând pentru acele servicii ale căror caracteristici se potrivesc cel mai bine cerințelor lor.

3.2.3. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces simetric la internet în bandă largă și serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă

Serviciile de acces la internet cu bandă ***simetrică*** sunt serviciile de acces la internet care asigură o viteză de „download” egală cu cea de „upload”. De regulă, furnizorul garantează utilizatorului lățimea de bandă achiziționată, indiferent de volumul de trafic realizat, asigurându-se totodată un nivel mai ridicat de calitate și disponibilitate.

Serviciile de acces la internet cu bandă ***asimetrică*** se caracterizează prin oferirea unei viteze de „download” mai mare decât viteza de „upload”. De regulă, furnizarea serviciului se realizează cu implementarea unei rate de „partajare” a segmentului rețelei de acces relevant, valoarea reală a vitezei atinse fiind în general mai mică decât viteza „best-effort” contractată (viteza maximă care poate fi atinsă).

Serviciile de acces simetric la internet în bandă largă pot fi furnizate atât prin intermediul rețelelor DSL (HDSL/SDSL), cât și prin intermediul rețelelor de cablu UTP/FTP, fibră optică sau radio. În ceea ce privește rețelele de cablu coaxial, furnizarea de servicii de acces simetric la internet prin intermediul acestora este posibilă în cazul utilizării tehnologiei EOC-c (Ethernet Over Coax cascaded).

Asemănător analizei de piață precedente, ANCOM consideră că serviciile de acces simetric la internet în bandă largă furnizate prin intermediul rețelelor DSL, cablu UTP/FTP, fibră optică sau radio nu fac parte din aceeași piață relevantă a produsului cu serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă.

Din punctul de vedere al cererii, serviciile de acces simetric oferă aceleași viteze de „download” ca serviciile de acces asimetric, în timp ce vitezele de „upload” sunt, prin definiție, mai mari. Substituibilitatea dintre cele două servicii este limitată de existența unor costuri diferite (mai mari în cazul serviciilor de acces simetric la internet) și, respectiv, de practicarea unor tarife corespunzătoare mai mari pentru serviciile de acces simetric în comparație cu serviciile de acces asimetric al internet, aspecte care se mențin și în cazul perioadei care face obiectul prezentei analize.

De asemenea, se mențin atât situația privind ponderea mică a conexiunilor de acces la internet în bandă simetrică în numărul total de conexiuni de acces la internet în bandă largă (1,6% la 30 iunie 2019, constantă față de precedentă analiză de piață), precum și concluziile anterioare referitoare la limitările cu

privire la substituibilitatea ofertei serviciilor de acces asimetric și, respectiv, simetric la internet în bandă largă la puncte fixe.

Prin urmare, rămâne valabilă concluzia din analiza de piață precedentă conform căreia, dat fiind faptul că substituibilitatea cererii între serviciile de acces simetric la internet în bandă largă și serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă furnizate prin intermediul rețelelor DSL, cablu UTP/FTP, fibră optică sau radio este limitată de diferențele actuale determinate de costuri și, implicit, de tarife, în timp ce substituibilitatea ofertei nu este îndeplinită, nu se justifică includerea serviciilor de acces simetric la internet în bandă largă în aceeași piață relevantă a produsului cu serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă.

3.2.4. Analiză de substituibilitate între serviciile de linii închiriate și serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă furnizate prin intermediul tehnologiilor xDSL, cablu și al altor tehnologii de acces echivalente

Accesul asimetric la internet în bandă largă poate fi furnizat inclusiv prin intermediul serviciilor de linii închiriate. ANCOM a reexaminat dacă furnizarea accesului la internet în bandă largă prin intermediul serviciilor de linii închiriate poate impune constrângeri concurențiale asupra furnizării serviciilor de acces asimetric la internet în bandă largă prin intermediul tehnologiilor xDSL, cablu și al altor tehnologii de acces echivalente, după cum au fost descrise mai sus.

Ca urmare a reevaluării, ANCOM a constatat că se mențin argumentele expuse în analiza de piață anterioară cu privire la diferențele existente între cele două categorii de servicii⁴⁸ și consideră că serviciile de linii închiriate nu creează constrângeri concurențiale suficiente asupra tarifelor practicate pentru serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă furnizate prin intermediul tehnologiilor xDSL, cablu și al altor tehnologii de acces echivalente și, prin urmare, nu sunt incluse în aceeași piață relevantă a produsului.

3.2.5. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte mobile și serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe

În afara serviciilor de acces la internet în bandă largă furnizate la puncte fixe, utilizatorii finali pot achiziționa și servicii de acces la internet în bandă largă la puncte mobile, furnizate pe baza tehnologiilor de tip CDMA, EDGE, EVDO 3G, 3G+(HSPA/HSDPA), 4G sau 4G+, fie utilizând un terminal mobil (telefon inteligent, respectiv tabletă), fie un card de date sau modem USB conectat la un PC/laptop.

În contextul schimbărilor tehnologice din ultimii ani și al utilizării pe scară din ce în ce mai largă a terminalelor mobile, ANCOM a reevaluat substituibilitatea între serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte mobile⁴⁹ și serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe.

Din punct de vedere al particularităților tehnice, deși terminalele mobile devin din ce în ce mai performante, fiind capabile să ofere o experiență de utilizare din ce în ce mai completă (inclusiv în ceea ce privește vizionarea de filme, videoclipuri etc.), există, totuși, o serie de diferențe care persistă și se vor menține în orizontul de timp al prezentei analize de piață. Astfel, în cazul serviciilor de acces la internet la puncte mobile prin intermediul unui terminal mobil, este asigurată o gamă mai mică de funcționalități decât în cazul serviciilor de acces la internet la puncte fixe. Din cauza limitărilor practice ale terminalelor mobile (cum ar fi, constrângeri privind dimensiunea ecranului/rezoluția și interactivitatea, browser-ul utilizat, prețul terminalelor performante), accesul la internet este fracționat, ceea ce limitează utilizarea anumitor aplicații sau accesul la unele informații. În plus, folosirea terminalelor mobile pentru a accesa

⁴⁸Principalele diferențe analizate se referă la caracteristicile și, respectiv, nevoile de conectivitate cărora li se adresează serviciile de linii închiriate – care reprezintă o capacitate de transmisie transparentă și permanentă între punctele de prezență ale aceluiași utilizator, dedicată exclusiv acestuia, și, respectiv, serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă la puncte fixe. Un alt element important de diferențiere a fost tariful, în general, mai ridicat pentru serviciile de linii închiriate. Din perspectiva ofertei, trecerea de la furnizarea serviciilor de linii închiriate la servicii de acces asimetric la internet în bandă largă nu este neapărat facilă, presupunând adaptări, în unele cazuri semnificative, la nivelul rețelei de comunicații electronice operate.

⁴⁹Serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte mobile nu includ și serviciile de acces la internet în bandă largă furnizate la puncte fixe prin intermediul tehnologiilor mobile. În subcapitolul 3.2.1. de mai sus au fost analizate tehnologiile mobile dedicate exclusiv utilizării în locații fixe și, având în vedere caracteristicile, au fost incluse în aceeași piață relevantă a produsului cu serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă furnizate prin intermediul tehnologiilor/suporturilor ADSL, VDSL, cablu coaxial, cablu UTP/FTP, fibră optică și radio (FWA/BWA).

internetul în bandă largă este limitată și de către producătorii terminalelor ori ai sistemelor de operare, experiența de utilizare fiind dependentă de anumite aplicații pre-definite/pre-instalate, cu un impact, uneori semnificativ, asupra performanțelor acestora. Prin contrast, în cazul serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe astfel de aspecte nu au, în general, un impact asupra modului de utilizare și a calității serviciilor.

Având în vedere considerentele expuse, este foarte puțin probabil ca un număr suficient de utilizatori ai serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe să înlocuiască aceste servicii cu serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte mobile, chiar și în cazul unei creșteri permanente de 5-10% a tarifelor serviciilor de acces la internet la puncte fixe. De altfel, potrivit studiului realizat în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane fizice de către Metro Media Transilvania S.R.L., la întrebarea ipotetică cu privire la intenția de înlocuire a conexiunii de acces la internet la puncte fixe, în condițiile în care tariful corespunzător ar crește cu 10% pentru toate serviciile de internet fix, în timp ce tarifele de internet mobil ar rămâne neschimbate, doar 5% dintre utilizatorii – persoane fizice au răspuns că ar renunța la serviciile de acces la internet fix în favoarea celor mobile. Dacă tarifele pentru accesul la internetul fix ar crește cu 20%, procentul celor care l-ar înlocui cu internetul mobil este de 12,7%, în timp ce, considerând o creștere tarifară de 30%, 17,5% dintre utilizatori ar substitui serviciile cu internetul mobil. Prin urmare, chiar și în condițiile unei modificări semnificative a tarifelor pentru serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, utilizatorii finali – persoane fizice nu sunt dispuși, într-o măsură semnificativă, să renunțe la utilizarea acestora în favoarea utilizării serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte mobile.

În același timp, serviciile de acces la internet la puncte mobile pot fi accesate și prin intermediul unui card de date sau al unui modem USB, care poate fi conectat la calculatorul personal (laptop/PC), fiind cele mai apropiate ca funcționalitate de serviciile de acces la internet la puncte fixe. În prezent, aceste servicii sunt comercializate, în principal, ca servicii de acces mobil pentru laptop-uri. Chiar dacă există anumite similitudini din punctul de vedere al funcționalității și al tarifelor între cele două categorii de servicii, în ceea ce privește modalitățile/condițiile de comercializare, este important de menționat că, spre deosebire de accesul la internet la puncte fixe, în cazul accesului la internet la puncte mobile, traficul inclus în oferte este „recomandat” în marea majoritate a cazurilor, fapt ce presupune fie că viteza de transmisie se reduce considerabil (de obicei, la 128 kbps pentru viteza de „download”) în cazul în care este depășit traficul recomandat, fie că traficul suplimentar este tarifat. Astfel, din acest punct de vedere, serviciile de acces mobil la internet utilizate cu un card de date/modem USB nu pot fi considerate comparabile cu serviciile de acces la puncte fixe, pentru care ofertele includ trafic nelimitat. În plus, ponderea acestor conexiuni în numărul total de conexiuni de acces la internet la puncte mobile de bandă largă era de numai 6% la 30 iunie 2019 (față de aproape 12% la 31 decembrie 2015).

În ceea ce privește accesul la cele două categorii de servicii de acces la internet, la începutul anului 2017, 57% din gospodăriile din România aveau acces la internet la puncte fixe, 51% aveau acces atât la internet la puncte fixe, cât și la internet la puncte mobile, în timp ce numai 17% beneficiau doar de servicii de acces la internet la puncte mobile⁵⁰.

Din punct de vedere al utilizării serviciilor de acces mobil la internet, utilizatorii de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane fizice foloseau în proporție de 84% și serviciile de acces la internet la puncte mobile, în timp ce restul de 16% utilizau exclusiv accesul fix la internet. De asemenea, considerând utilizatorii de servicii de acces la internet la puncte mobile – persoane fizice, întrebați în ce măsură utilizează conexiunea la internet mobil comparativ cu cea la internet fix, 40% dintre aceștia au răspuns că utilizează mai degrabă internetul mobil comparativ cu cea la internet fix, 37% dintre aceștia au răspuns că utilizează în egală măsură ambele categorii de servicii, doar 20% folosind mai degrabă accesul mobil la internet⁵¹.

Un aspect important de menționat este și acela că un procent de numai 18% dintre utilizatorii – persoane fizice ai ambelor categorii de servicii de acces la internet de acasă utilizează internetul mobil chiar și peste limita de trafic inclusă, la viteze mai mici și/sau costuri suplimentare.

⁵⁰ Sursa: Eurobarometru, „E-Communications and Digital Single Market”, iulie 2018, p. 53; sondajul a fost realizat pe un eșantion reprezentativ la nivelul fiecărui stat membru al Uniunii Europene, în luna aprilie 2017.

⁵¹ Potrivit studiului realizat în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane fizice de către Metro Media Transilvania S.R.L., în anul 2019.

Prin urmare, nu se poate concluziona că între cele două servicii există o relație de substituibilitate, ci mai degrabă o relație de complementaritate, mai ales că ambele categorii de servicii au înregistrat creșteri în ceea ce privește indicatorii principali de caracterizare.

Pentru a evalua gradul de înlocuire între cele două categorii de servicii, s-au analizat și comportamentul și obiceiurile de utilizare a serviciilor de acces la internet (la punct fix, respectiv la punct mobil) în diferite circumstanțe. Astfel, din studiul realizat la nivelul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe au rezultat situațiile în care utilizatorii finali – persoane fizice cu acces la ambele servicii utilizează internetul mobil, când se află acasă: 59% dintre respondenți au menționat situația în care internetul fix nu este funcțional, 19% au răspuns că folosesc internetul mobil doar ocazional, strict pentru anumite categorii de activități, cum ar fi e-mail, browsing etc., 47% dintre respondenți când doresc o variantă mai rapidă/comodă de a accesa internetul, iar 19% dintre respondenți atunci când altcineva din gospodărie utilizează serviciile de acces la internet fix.

ANCOM a cercetat prin intermediul studiului de piață menționat și percepțiile/atitudinile utilizatorilor finali de internet fix – persoane fizice cu privire la serviciile de acces la internet la puncte fixe, respectiv la puncte mobile. Astfel, din studiul realizat la nivelul utilizatorilor de internet fix (indiferent dacă utilizează sau nu și internetul mobil), 40% dintre utilizatori consideră că internetul mobil este un înlocuitor pentru internetul fix doar în anumite situații, 35% consideră că, în situația în care vitezele, acoperirea și tarifele pentru cele două categorii de servicii ar fi comparabile, internetul mobil ar fi un înlocuitor pentru internetul fix, 44% sunt de părere că, în ceea ce privește calitatea, nu există în prezent alternativă la internetul fix, în timp ce 43% consideră că internetul mobil nu poate înlocui internetul fix, indiferent de circumstanțe. Un procent de 29% dintre respondenți au fost de părere că dacă tarifele pentru internetul mobil și cel fix ar fi similare, acest lucru ar fi de natură să motiveze renunțarea la internetul fix de acasă⁵².

Un alt element de natură să susțină comportamentul diferit al utilizatorilor finali în ceea ce privește utilizarea serviciilor de acces la internet fix, respectiv mobil, este reflectat și de modul în care se utilizează serviciile de acces la internet la puncte mobile de către utilizatorii finali – persoane fizice, inclusiv în funcție de modalitatea de conectare folosită. Astfel, 82% dintre respondenții - utilizatori de internet mobil folosesc telefonul mobil, în timp ce doar 5% se conectează prin intermediul tabletei și 6% dintre utilizatori sunt conectați prin stick/card USB pentru calculator/laptop.

Prin urmare, din punctul de vedere al incidenței și al comportamentului de utilizare, accesul la internet la puncte mobile nu poate fi considerat un substitut al accesului la internet la puncte fixe, ci un serviciu complementar, care este utilizat alternativ în anumite circumstanțe.

Un alt aspect important de menționat este și faptul că utilizarea pe scară din ce în ce mai largă a mai multor servicii de la același furnizor sub formă de pachete de servicii sau de servicii legate, în cele mai multe cazuri pachetele având incluse ambele categorii de servicii de acces la internet, reprezintă un argument important că între cele două categorii de servicii există mai degrabă o relație de complementaritate, decât de substituibilitate. De exemplu, conform datelor transmise de operatori, la mijlocul anului 2019, 27% dintre utilizatorii de servicii de acces la internet - în cazul persoanelor fizice beneficiau atât de servicii de acces la internet la puncte fixe, cât și de servicii de acces la internet la puncte mobile de la același furnizor.

Având în vedere aspectele prezentate mai sus, ANCOM consideră că, din punctul de vedere al cererii, cele două categorii de servicii - accesul la internet în bandă largă la puncte mobile, respectiv accesul la internet în bandă largă la puncte fixe nu sunt substituibile, ci mai degrabă complementare, cele de acces la puncte mobile fiind folosite în mod alternativ în funcție de circumstanțe specifice și mai puțin utilizate în mod exclusiv.

În ceea ce privește *substituibilitatea ofertei*, având în vedere diferențele existente în ceea ce privește arhitectura și tehnologiile folosite în cazul celor două tipuri de rețele, un operator al unei rețele fixe de internet în bandă largă nu poate intra pe piață să ofere servicii de acces la internet în bandă largă la puncte mobile, într-un termen scurt, ca răspuns al unei creșteri mici, dar permanente a tarifului serviciilor de acces la internet la puncte mobile. În mod corespunzător, un operator al unei rețele mobile de telefonie ar trebui să dezvolte propria rețea de acces la puncte fixe sau să achiziționeze servicii corespunzătoare de la nivelul pieței de gros, pentru a oferi servicii de acces la internet la puncte fixe prin

⁵² Potrivit studiului realizat în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane fizice de către Metro Media Transilvania S.R.L., în anul 2019.

intermediul unei rețele fixe. Economii de scară, economii de scop și economii de densitate specifice, precum și nivelul ridicat al costurilor fixe nerecuperabile pe care le implică dezvoltarea rețelelor de acces și backhaul, sunt argumente în favoarea ideii că intrarea operatorilor de rețele publice mobile pe piața serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în special pe piața serviciilor adresate utilizatorilor finali - persoane fizice, prin dezvoltarea unei rețele de acces fixe, nu reprezintă o opțiune fezabilă în orizontul scurt de timp al analizei de piață. Dovadă în acest sens este și faptul că operatorii de rețele mobile de telefonie sunt interesați de achiziționarea unor operatori de rețele fixe. Pe de altă parte, operatorii de rețele mobile de telefonie pot oferi variante de servicii de acces la internet la puncte fixe prin intermediul rețelelor mobile, prin limitarea mobilității. Prin urmare, furnizorii de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte mobile pot impune anumite constrângeri concurențiale asupra furnizorilor de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, astfel încât se poate considera că există substituibilitatea ofertei, dar aceasta este limitată.

Absența substituibilității cererii și a ofertei arată faptul că un furnizor monopolist ipotetic de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe nu ar putea fi constrâns să practice prețuri la un nivel competitiv ca urmare a disponibilității serviciilor de acces la internet la puncte mobile. Prin urmare, la fel ca în analiza de piață precedentă, ANCOM consideră că serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe determină o piață relevantă a produsului separată de piața serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte mobile.

Dezvoltarea serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte mobile necesită o monitorizare atentă în vederea evaluării impactului asupra pieței serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, respectiv a măsurii în care aceste servicii vor înlocui efectiv serviciile furnizate la puncte fixe, având în vedere dezvoltarea tot mai accentuată a rețelelor mobile 3,5G (HSPA), în mod particular a celor 4G (LTE) și 5G - prin intermediul cărora se pot furniza servicii în bandă largă la viteze care pot concura în mod real cu vitezele furnizate de rețelele de acces de cablu. Eventualele beneficii rezultate din alocarea viitoare a spectrului de frecvențe media atribuit comunicațiilor la puncte mobile ar putea transforma serviciile de acces la internet la puncte mobile dintr-un complement al serviciului la puncte fixe într-un concurent real al acestuia, atât din punctul de vedere al vitezei, cât și al funcționalității.

3.2.6. Analiza necesității definirii unor piețe relevante ale produsului separate pentru serviciile care integrează într-un singur pachet serviciul de acces la internet în bandă largă, serviciul de telefonie la puncte fixe și/sau serviciul de retransmisie a programelor de televiziune

ANCOM a reanalizat dacă există o piață cu amănuntul separată pentru pachetele de servicii care includ serviciul de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, serviciul de telefonie la puncte fixe și/sau serviciul de retransmisie a programelor audiovizuale (ex. „2-play” și „3-play”).

Conform datelor statistice raportate de operatori, la mijlocul anului 2019, 37% dintre utilizatorii - persoane fizice și, respectiv, 27% dintre utilizatorii - persoane juridice au achiziționat serviciul de acces la internet în bandă largă la puncte fixe împreună cu serviciul de telefonie fixă sau serviciul de retransmisie a programelor audiovizuale („2-play”), în timp ce ofertele „3-play” (serviciul de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, serviciul de telefonie fixă și serviciul de retransmisie a programelor audiovizuale) erau folosite de către 25% dintre utilizatorii - persoane fizice și, respectiv, 5% dintre utilizatorii - persoane juridice. De asemenea, 9% dintre utilizatorii - persoane fizice și, respectiv, 4% dintre utilizatorii - persoane juridice au achiziționat serviciul de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în cadrul unei oferte de tip „4-play” (care include, pe lângă serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, telefonie fixă, retransmisie a programelor audiovizuale și serviciul de telefonie/acces la internet la puncte mobile) sau „5-play”.

Din punctul de vedere al cererii, trebuie avute în vedere economiile de tranzacționare pe care consumatorii le pot obține prin contractarea și, respectiv, tarifarea de către un singur furnizor (eng. „one-stop shopping”) a tuturor serviciilor de comunicații electronice pe care le utilizează. Un procent de 78% dintre utilizatorii finali - persoane fizice de servicii de acces la internet la puncte fixe, la pachet cu alte servicii de comunicații electronice, au considerat costul total mai mic al serviciilor la pachet ca unul dintre principalele motive în favoarea achiziționării acestuia, în timp ce 45% au apreciat ușurința utilizării pachetului și a achitării facturilor ca un alt motiv principal, la momentul achiziționării serviciilor de acces

la internet fix. Nivelul mai ridicat de interactivitate (prin disponibilitatea unei conexiuni bidirecționale) și un set integrat de terminale pot, de asemenea, să fie identificate de către consumatori ca plus valoare. În acest sens, este de menționat că 22% dintre utilizatorii – persoane fizice de servicii de acces la internet la puncte fixe la pachet au optat pentru această variantă considerând că internetul fix este mai ușor de instalat/contractat dacă este furnizat la pachet cu alte servicii de comunicații electronice⁵³.

Cu toate că există o creștere de 16% în perioada analizată, la 30 iunie 2019 comparativ cu 31 decembrie 2015, a utilizării pachetelor de servicii care includ servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, acest lucru nu înseamnă în mod necesar că trebuie definită o piață relevantă a produsului separată pentru pachete de servicii. În majoritatea cazurilor, utilizatorii au posibilitatea de a achiziționa serviciile din pachet și în mod individual, de la diferiți furnizori⁵⁴. Astfel, dat fiind că utilizatorii care cumpără un pachet „3-play” de la un singur furnizor pot trece la achiziționarea de servicii individuale de la o serie de alți furnizori, în cazul în care prețul pachetului „3-play” este majorat peste nivelul competitiv, nu se poate considera că pachetele „3-play” formează o piață relevantă a produsului separată. Pe de altă parte, serviciile din componența pachetelor de tip „3-play” vor face parte din piețele relevante ale produsului aferente serviciilor de acces la internet în bandă largă, serviciilor de telefonie și, respectiv, serviciilor de retransmisie a programelor de televiziune. În concluzie, un furnizor monopolist ipotetic de pachete „3-play” nu ar putea crește prețul pentru întreg pachetul de servicii cu 5-10% peste nivelul competitiv (orientat pe costuri), fără ca utilizatorii să nu treacă la achiziționarea în mod individual a serviciilor de la diferiți furnizori.

Din punct de vedere al ofertei, din perspectiva operatorilor care furnizează serviciile de acces la internet la puncte fixe la pachet cu alte servicii de comunicații electronice, ANCOM admite că poate exista un avantaj economic al acestora, din punct de vedere al potențialelor economii de scop realizate, față de operatorii care furnizează doar servicii de acces la internet la puncte fixe în mod individual. Cu toate acestea, urmare a analizei ofertelor furnizorilor, s-a constatat că internetul la puncte fixe este oferit, în general, atât în mod individual, cât și la pachet cu alte servicii de comunicații electronice⁵⁵. Mai mult, deși în cazul aceluiași furnizor, tarifele pentru serviciile de acces la internet furnizate în mod individual pot fi mai mari decât tarifele pentru serviciile de acces la internet furnizate la pachet cu alte servicii de comunicații electronice⁵⁶, există o serie de indicii care arată că, în prezent, nu este oportună definirea unei piețe separate corespunzătoare pachetelor de servicii de comunicații electronice. Astfel, un argument ar fi faptul că utilizatorii finali pot obține oferte mai avantajoase decât cele obținute în cazul pachetelor, în cazul în care combină mai multe servicii de comunicații electronice de la furnizori diferiți, în ipoteza în care costurile cu migrarea de la utilizarea unui pachet de servicii de la un furnizor la utilizarea serviciului individual de la alt furnizor sunt scăzute.

Prin urmare, ANCOM meține concluzia conform căreia accesul la internet în bandă largă, oferit împreună cu alte servicii de comunicații electronice, nu constituie o piață relevantă a produsului distinctă.

3.2.7. Analiza oportunității definirii unei singure piețe relevante a serviciilor de acces la internet în bandă largă pentru serviciile furnizate utilizatorilor - persoane fizice și, respectiv, utilizatorilor - persoane juridice

Pentru a evalua dacă serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe furnizate celor două categorii de utilizatori finali determină aceeași piață relevantă a produsului, Autoritatea a reanalizat dacă există substituibilitatea cererii și/sau a ofertei între cele două categorii de servicii.

⁵³ Potrivit studiului realizat în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane fizice de către Metro Media Transilvania S.R.L., în anul 2019.

⁵⁴ Conform studiului de piață realizat în rândul utilizatorilor finali – persoane fizice în anul 2019, de către Metro Media Transilvania S.R.L., un procent de numai 21% dintre utilizatorii de servicii de acces la internet la puncte fixe au răspuns că beneficiază de servicii la pachet deoarece serviciile de acces la internet au fost oferite doar ca parte integrantă a unui pachet de servicii.

⁵⁵ Față de analiza de piață anterioară, când UPC Romania S.A. și Telekom Romania Communications S.A. furnizau serviciile de acces la internet la puncte fixe în mod legat cu serviciile de retransmisie a programelor de televiziune, respectiv cu serviciile de telefonie fixă din considerente tehnice, ofertele nefiind atribuibile unei politici concurențiale în acest sens, în prezent, ambii operatori furnizează serviciul de acces la internet în bandă largă la puncte fixe și în mod individual.

⁵⁶ ANCOM subliniază că nu este cazul tuturor furnizorilor. Spre exemplu, în cazul RCS & RDS S.A., principalul furnizor pentru servicii de acces la internet la puncte fixe, serviciile de acces la internet oferite în mod individual au același tarif ca serviciile de acces la internet oferite împreună cu alte servicii de comunicații electronice.

În acest sens, ANCOM a reevaluat, în primul rând, dacă există diferențe în ceea ce privește condițiile de furnizare a serviciilor de acces la internet în bandă largă în cazul celor două categorii de utilizatori, în mod particular în ceea ce privește prevederile contractuale pe baza cărora serviciile de acces sunt furnizate utilizatorilor finali - persoane fizice și, respectiv, utilizatorilor finali – persoane juridice, astfel încât din perspectiva utilizatorilor finali aceste servicii să nu fie substituibile.

În urma acestei analize, a rezultat că serviciile de acces la internet în bandă largă furnizate utilizatorilor – persoane fizice și cele furnizate persoanelor juridice pot avea caracteristici diferite din punctul de vedere al accesibilității, funcționalității și prețurilor, fără însă ca acestea să fie esențiale. Astfel:

1. La încheierea contractului, clienților li se solicită să se identifice ca „persoane fizice” sau „persoane juridice”, iar aceștia au obligația să folosească serviciile în conformitate cu termenii contractuali specificați/asumați. Conform condițiilor contractuale stipulate de principalii furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe din România (de exemplu, Telekom Romania Communications S.A., RCS & RDS S.A. și UPC Romania S.A.), utilizatorii finali – persoane fizice și utilizatorii finali – persoane juridice încheie contracte diferite, în cea de-a doua categorie fiind incluse toate întreprinderile⁵⁷, în sensul larg al cuvântului - societăți, regii autonome, asociații, fundații, instituții publice sau alte entități care, deși fără personalitate juridică, pot fi asimilate acestora din urmă, datorită faptului că nu utilizează serviciile de comunicații electronice în scopuri personale (de exemplu, avocați, notari, arhitecți, contabilii autorizați, persoane fizice autorizate). Datele prelucrate de ANCOM arată că aproape trei sferturi dintre furnizorii de servicii de acces la internet la puncte fixe care au răspuns la întrebarea privind practicarea unor diferențieri între utilizatorii finali – persoane fizice, respectiv persoane juridice nu deosebeau între categoriile de utilizatori finali.

Totuși, restricțiile contractuale impuse de către operatori par să aibă în vedere doar cazul invers - interzicerea utilizării serviciilor destinate utilizatorilor finali – persoane fizice de către utilizatorii finali – persoane juridice.

În plus, este important de menționat că diferențele existente în ceea ce privește condițiile de furnizare a serviciilor destinate utilizatorilor finali - persoane fizice și a celor destinate utilizatorilor finali - persoane juridice nu sunt pronunțate, în special datorită faptului că, în România, majoritatea întreprinderilor sunt foarte mici, mici și mijlocii (SMEs) – 99,7%, din care cele mai multe sunt foarte mici (micro întreprinderi) – 89,7%⁵⁸.

În același timp, s-a constatat că o eventuală delimitare a categoriei „utilizatori – persoane juridice” în funcție de modul de furnizare a serviciilor nu poate fi realizată cu exactitate, pe baza unor criterii clare, fiecare furnizor utilizând propria împărțire, pe baza unor criterii eterogene, arbitrar și în continuă schimbare sau existând situații în care fiecare cumpărător își selectează propria categorie de utilizatori din care face parte.

Astfel, indiferent de tehnologia utilizată pentru a furniza servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe la nivelul pieței cu amănuntul, condițiile de furnizare și calitatea serviciilor în cazul ambelor categorii de utilizatori finali sunt, în general, similare. Totuși, pot exista câteva diferențe în ceea ce privește modalitatea de contractare a serviciilor de acces la internet la puncte fixe. De exemplu, în cazul utilizatorilor finali – persoane juridice de mari dimensiuni, având cerințe și specificații mai elaborate, pot fi situații în care contractele sunt negociate în mod direct (prin intermediul departamentului de vânzări al operatorului în cauză) sau sunt acordate prin licitație. Cu toate acestea, așa cum a fost arătat și mai sus, numărul de utilizatori care pot apela la o astfel de modalitate de contractare nu este ridicat, iar contractele astfel încheiate, de regulă, nu cuprind doar servicii de acces la internet la puncte fixe, ci o gamă variată de servicii de comunicații electronice care deservește un volum mai mare de nevoi de comunicare ale unor companii de mari dimensiuni. Nevoile mai mari și mai complexe de servicii de acces la internet se referă în special la serviciile de acces simetric la internet, inclusiv linii închiriate, și mai puțin la serviciile de acces la internet de tip asimetric, care, de cele mai multe ori, sunt similare cu cele utilizate de către utilizatorii finali - persoane fizice. În concluzie, chiar dacă utilizatorii finali de mărime mare se pot caracteriza printr-

⁵⁷ Conform Anuarului Statistic al României, întreprinderea este o grupare de unități legale care se constituie ca o entitate organizațională de producție și bunuri, servicii comerciale sau servicii de interes social, ce beneficiază de o autonomie de decizie, mai ales pentru asigurarea resurselor sale curente. Mărimea unei întreprinderi este evaluată după criteriul numărului mediu de angajați. Se utilizează următoarele intervale: întreprinderi micro – 0-9 salariați, întreprinderi mici – 10-49 salariați, întreprinderi mijlocii – 50-249 salariați, întreprinderi mari – mai mult de 250 salariați.

⁵⁸ Institutul Național de Statistică (INS), Registrul statistic al întreprinderilor, 2018.

un comportament de consum diferit de cel al celorlalte categorii de utilizatori, granițele unei astfel de categorii nu pot fi trasate în mod obiectiv și orice delimitare ar avea un caracter fluid.

2. Din punctul de vedere al funcționalității, serviciile de acces la internet în bandă largă achiziționate de către utilizatorii finali - persoane juridice de mari dimensiuni diferă de serviciile contractate de către celelalte categorii de utilizatori - persoane juridice și, respectiv, de către utilizatorii - persoane fizice. În general, utilizatorii finali - persoane juridice de mari dimensiuni solicită servicii de o calitate superioară (de exemplu, cu viteză garantată și/sau viteze „best-effort” cu o rată de „partajare” mică), fiind mai puțin dispuși să accepte servicii de calitate inferioară. De asemenea, aceștia se orientează către utilizarea de servicii de acces simetric la internet, mai degrabă decât către utilizarea de servicii de acces asimetric. Totuși, există situații în care utilizatorii din această categorie folosesc și servicii de acces asimetric în bandă largă pentru a conecta la distanță oficiile proprii într-o rețea închisă VPN, mai degrabă decât pentru a accesa direct la rețeaua de internet. În orice caz, multe dintre caracteristicile specifice serviciilor care se adresează utilizatorilor finali - persoane juridice se regăsesc și în ofertele puse la dispoziție utilizatorilor - persoane fizice, fie ca parte dintr-un serviciu de o calitate superioară, fie prin perceperea unui tarif suplimentar.

3. Tarifele pentru serviciile care se adresează utilizatorilor finali - persoane juridice sunt, de obicei, mai mari, din cauza caracteristicilor diferite ale serviciilor furnizate.

Este cunoscut faptul că utilizatorii finali - persoane juridice de mari dimensiuni tind, în general, să opteze pentru servicii având o calitate mai bună, la prețuri mai mari, care să le ofere servicii cu acces simetric și garantat la internet. De asemenea, se poate prezuma că obligația pe care o au clienții, de a preciza în contractele pe care le încheie cu furnizorii dacă au statuat de „persoane fizice” sau „persoane juridice”, îi poate împiedica să contracteze ofertele de servicii adresate altor grupuri de clienți, chiar dacă cerințele acestora în ceea ce privește serviciile de acces la internet sunt, de regulă, aceleași. Din punctul de vedere al ofertelor disponibile (tarife practicate, categorii de servicii oferite), abonamentele destinate utilizatorilor finali - persoane juridice pentru servicii de acces asimetric la internet sunt comercializate atât la tarife comparabile cu cele destinate utilizatorilor finali - persoane fizice, cât și la tarife mai mari, în special în cazul acelor servicii care se caracterizează printr-un nivel de complexitate mai ridicat (viteze de transmisie mai mari și suport tehnic dedicat).

Faptul că utilizatorii finali - persoane juridice de mari dimensiuni achiziționează servicii mai scumpe și de o calitate superioară nu înseamnă în mod necesar că serviciile furnizate utilizatorilor finali - persoane fizice și serviciile adresate utilizatorilor finali - persoane juridice ar trebui să fie incluse în piețe relevante separate.

Din punctul de vedere al cererii, în prezent, există substituibilitate în lanț între servicii de acces la internet în bandă largă adresate utilizatorilor finali - persoane fizice și, respectiv, utilizatorilor finali - persoane juridice, caracterizate prin diferite viteze de transmisie și rate de „partajare” (a se vedea secțiunea 3.2.2.). De asemenea, ANCOM consideră că dezvoltările viitoare ale produselor vor consolida fenomenul de substituibilitate în lanț și, astfel, orice diferențe între ofertele adresate utilizatorilor finali - persoane fizice și, respectiv, utilizatorilor finali - persoane juridice se vor diminua.

Pe lângă analiza substituibilității cererii, ANCOM a analizat dacă există diferențe în ceea ce privește condițiile tehnice și economice de furnizare a celor două categorii de servicii, din punctul de vedere al ofertei.

În ceea ce privește mărimea pieței serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe destinate utilizatorilor - persoane juridice, dat fiind că în România aproximativ 90% dintre întreprinderile active sunt foarte mici (0-9 angajați)⁵⁹, rezultă că majoritatea persoanelor juridice poate fi considerată ca fiind potențială consumatoare a unui volum scăzut de servicii de comunicații electronice.

Din punct de vedere economic, este relativ simplu pentru un furnizor de servicii de acces la internet să ofere aceste servicii atât utilizatorilor finali - persoane fizice, cât și utilizatorilor finali - persoane juridice sau, în cazul în care furnizează astfel de servicii exclusiv utilizatorilor finali - persoane fizice, să înceapă într-o perioadă scurtă de timp și fără costuri ridicate, să furnizeze servicii de acces utilizatorilor finali - persoane juridice, ca răspuns la o creștere a prețului de către un furnizor monopolist ipotetic. În acest sens, este relevant faptul că principalii concurenți ai furnizorului fost monopolist oferă servicii de acces la internet ambelor categorii de utilizatori finali.

Din punct de vedere tehnic, pentru furnizarea de servicii de acces la internet atât utilizatorilor finali - persoane fizice, cât și utilizatorilor finali - persoane juridice sunt folosite, în principal, aceleași elemente ale rețelei. Astfel, un operator poate fi în măsură să ofere întreaga gamă de servicii de acces la internet în bandă largă ambelor categorii de utilizatori. De exemplu, în cazul unui furnizor de servicii de acces la internet în bandă largă

⁵⁹ Institutul Național de Statistică, Registrul statistic al întreprinderilor, anul 2018.

prin intermediul tehnologiei ADSL, aceeași linie ADSL poate fi utilizată atât pentru furnizarea serviciilor către utilizatorii finali - persoane fizice, cât și pentru furnizarea serviciilor către utilizatorii finali - persoane juridice.

De asemenea, un furnizor de servicii de acces în bandă largă la nivelul pieței de gros are potențialul de a oferi toată gama de servicii de acces la internet în bandă largă adresate utilizatorilor finali - persoane fizice și persoane juridice. Prin urmare, se poate prezuma că un operator care furnizează servicii exclusiv utilizatorilor finali - persoane fizice ar putea cu ușurință (în termen de 12 luni) să înceapă să furnizeze servicii către utilizatorii finali - persoane juridice, ca răspuns la o creștere mică, dar semnificativă și de durată, a tarifelor și vice-versa.

În tabelul nr. III.4. sunt evidențiate cotele de piață deținute de principalii furnizori de servicii de acces la puncte fixe, în funcție de categoria de utilizatori – persoane fizice și, respectiv, persoane juridice.

Tabelul nr. III.4. - Cotele de piață ale principalilor furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe cu viteze de transmisie „best-effort” oferite utilizatorilor finali - persoane fizice și, respectiv, utilizatorilor finali - persoane juridice. Evoluție în perioada 31.12.2015 – 30.06.2019.

Furnizor	Cota de piață (%)		
	Total	Persoane fizice	Persoane juridice
31.12.2015			
RCS & RDS S.A.	46,72%	✗	✗
Telekom Romania Communications S.A.	24,76%	✗	✗
UPC Romania S.A.	11,69%	✗	✗
Digital Cable Systems S.A.	3,29%	✗	✗
Nextgen Communications S.R.L.	3,01%	✗	✗
Akta Telecom S.A.	0,67%	✗	✗
Orange România S.A.	1,47%	✗	✗
Vodafone Romania S.A.	1,38%	✗	✗
Alți furnizori	7,01%	6,93%	7,85%
31.12.2016			
RCS & RDS S.A.	47,80%	✗	✗
Telekom Romania Communications S.A.	23,26%	✗	✗
UPC Romania S.A.	12,17%	✗	✗
Digital Cable Systems S.A.	3,07%	✗	✗
Nextgen Communications S.R.L.	2,95%	✗	✗
Akta Telecom S.A.	0,72%	✗	✗
Orange România S.A.	2,40%	✗	✗
Vodafone Romania S.A.	1,56%	✗	✗
Alți furnizori	6,07%	6,06%	6,23%
31.12.2017			
RCS & RDS S.A.	49,04%	✗	✗
Telekom Romania Communications S.A.	21,48%	✗	✗
UPC Romania S.A.	12,54%	✗	✗
Digital Cable Systems S.A.	2,79%	✗	✗
Nextgen Communications S.R.L.	2,86%	✗	✗
Akta Telecom S.A.	0,80%	✗	✗
Orange România S.A.	3,67%	✗	✗
Vodafone Romania S.A.	1,56%	✗	✗
Alți furnizori	5,27%	5,17%	6,23%
31.12.2018			
RCS & RDS S.A.	50,78%	✗	✗
Telekom Romania Communications S.A.	20,27%	✗	✗
UPC Romania S.A.	11,86%	✗	✗
Digital Cable Systems S.A.	2,39%	✗	✗
Nextgen Communications S.R.L.	2,72%	✗	✗
Akta Telecom S.A.	0,74%	✗	✗
Orange România S.A.	5,37%	✗	✗
Vodafone Romania S.A.	1,46%	✗	✗
Alți furnizori	4,42%	4,29%	5,66%

30.06.2019			
RCS & RDS S.A.	52,18%	✗	✗
Telekom Romania Communications S.A.	18,87%	✗	✗
UPC Romania S.A.	11,89%	✗	✗
Digital Cable Systems S.A.	2,06%	✗	✗
Nextgen Communications S.R.L.	2,70%	✗	✗
Akta Telecom S.A.	0,69%	✗	✗
Orange România S.A.	5,92%	✗	✗
Vodafone Romania S.A.	1,42%	✗	✗
Alți furnizori	4,29%	4,16%	5,44%

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

Având în vedere cele de mai sus, ținând cont atât de substituibilitatea cererii (ca urmare a fenomenului de substituibilitate în lanț), cât și de substituibilitatea ofertei, precum și de condițiile concurențiale comparabile în ceea ce privește furnizarea serviciilor la nivelul celor două categorii de utilizatori, ANCOM își menține opinia că serviciile de acces la internet în bandă largă furnizate utilizatorilor finali - persoane fizice și, respectiv, utilizatorilor finali - persoane juridice determină aceeași piață relevantă a produsului.

3.2.8. Concluzii

Pe baza aspectelor prezentate mai sus, *piața relevantă a produsului corespunzătoare serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe cuprinde serviciile de acces la internet în bandă asimetrică, indiferent de ratele de „partajare” sau vitezele de transmisie furnizate utilizatorilor finali – persoane fizice și utilizatorilor finali – persoane juridice, prin intermediul tehnologiilor de acces la puncte fixe (xDSL, cablu coaxial, cablu UTP/FTP, fibră optică, tehnologii mobile dedicate utilizării exclusiv în locații fixe și radio).*

3.3. Piața geografică relevantă

ANCOM a reanalizat dacă evoluția condițiilor concurențiale pe teritoriul României în perioada 2015 – 2019 în ceea ce privește serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe justifică menținerea definiției pieței relevante geografice la nivel național sau este necesară identificarea uneia sau a mai multor piețe geografice delimitate de o zonă mai restrânsă. Așa cum se prevede în *Instrucțiunile CE*, piața geografică relevantă reprezintă zona în care sunt localizați furnizorii produselor/serviciilor din piața relevantă a produsului/serviciului, zonă în care condițiile de concurență sunt suficient de omogene și care poate fi delimitată de arii geografice vecine datorită unor condiții concurențiale diferite. Zonele geografice în care condițiile concurențiale se dovedesc eterogene nu pot determina o piață relevantă uniformă/unică.

Din perspectiva unei analize de piață *ex ante*, criteriile care trebuie avute în vedere pentru a determina gradul de omogenitate a condițiilor concurențiale dintr-o anumită zonă în vederea stabilirii limitelor geografice ale unei piețe sunt următoarele: barierele la intrarea pe piață, numărul de furnizori, cotele de piață ale furnizorilor și distribuția acestora, tarifele practicate și gradul de diferențiere a acestora (politica tarifară)⁶⁰.

Pentru a fi îndeplinite condițiile necesare definirii unor piețe geografice la nivel subnațional, unitățile geografice la nivelul cărora se determină limitele pieței relevante trebuie să îndeplinească, la rândul lor, următoarele condiții:

- să nu se suprapună și să fie mai restrânse decât piața națională;
- arhitectura rețelelor operatorilor care furnizează servicii pe piața respectivă să permită structurarea acestora în funcție de unitățile geografice delimitate;
- să fie stabile în timp și delimitate cu acuratețe;
- să fie suficient de mici astfel încât condițiile concurențiale să nu varieze semnificativ în cadrul aceleiași unități geografice, însă suficient de mari pentru a nu determina dificultăți în ceea ce privește furnizarea de date de către operatori și realizarea analizei de piață de către Autoritate.

⁶⁰A se vedea „Poziția comună BEREC privind aspectele geografice ale analizelor de piață (identificare și remedii)” - http://berec.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berec/regulatory_best_practices/common_approaches_positions/4439-berec-common-position-on-geographic-aspects-of-market-analysis-definition-and-remedies.

Pentru a evalua dacă și în ce măsură condițiile concurențiale în ceea ce privește piața serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe diferă pe teritoriul României, ANCOM a utilizat „localitatea” ca unitate de analiză la nivel geografic. Chiar dacă, în unele cazuri, localitățile pot fi prea mici pentru a susține o investiție rentabilă, iar în alte cazuri, în special în cazul municipiului București, o localitate poate acoperi o suprafață mai mare decât este necesar pentru a permite o intrare sustenabilă pe piață, Autoritatea a considerat localitatea ca singura unitate de măsură potrivită pentru a analiza piața geografică în România, deoarece limitele geografice sunt transparente și stabile, iar culegerea de informații cu privire la furnizorii prezenți este relativ mai ușoară.

În vederea determinării pieței geografice relevante, s-au analizat următorii indicatori structurali și comportamentali:

- acoperirea cu rețele de comunicații electronice și, respectiv, cu servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, gradul de suprapunere a rețelelor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, numărul de furnizori în localitățile acoperite, precum și numărul de gospodării și populația aferente acestor localități; evoluția acestora în perioada analizată;
- cotele de piață ale furnizorilor la nivel național și, respectiv, în localitățile acoperite de rețele de acces la internet în bandă largă la puncte fixe; evoluția acestora în perioada analizată;
- barierele la intrarea pe piață în localitățile acoperite de rețele de acces la internet în bandă largă la puncte fixe;
- gradul de acoperire a rețelelor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe ale operatorilor principali la nivel național, respectiv în funcție de mediul de rezidență (urban/rural);
- serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe furnizate (ofertele/vitezele de transmisie) în localitățile acoperite de rețele de acces la internet în bandă largă la puncte fixe;
- tarifele și strategiile de preț practicate de furnizori la nivelul localităților acoperite de rețele de acces la internet în bandă largă la puncte fixe.

Scopul analizării acestor informații este acela de a identifica eventuale diferențe din punct de vedere concurențial la nivelul unor zone geografice în care există un număr diferit de furnizori, cu cote de piață diferite (analiza constrângerilor concurențiale existente), în vederea obținerii unei concluzii cu privire la oportunitatea menținerii definiției actuale a pieței geografice, și anume, la nivel național ori a modificării acesteia, după caz.

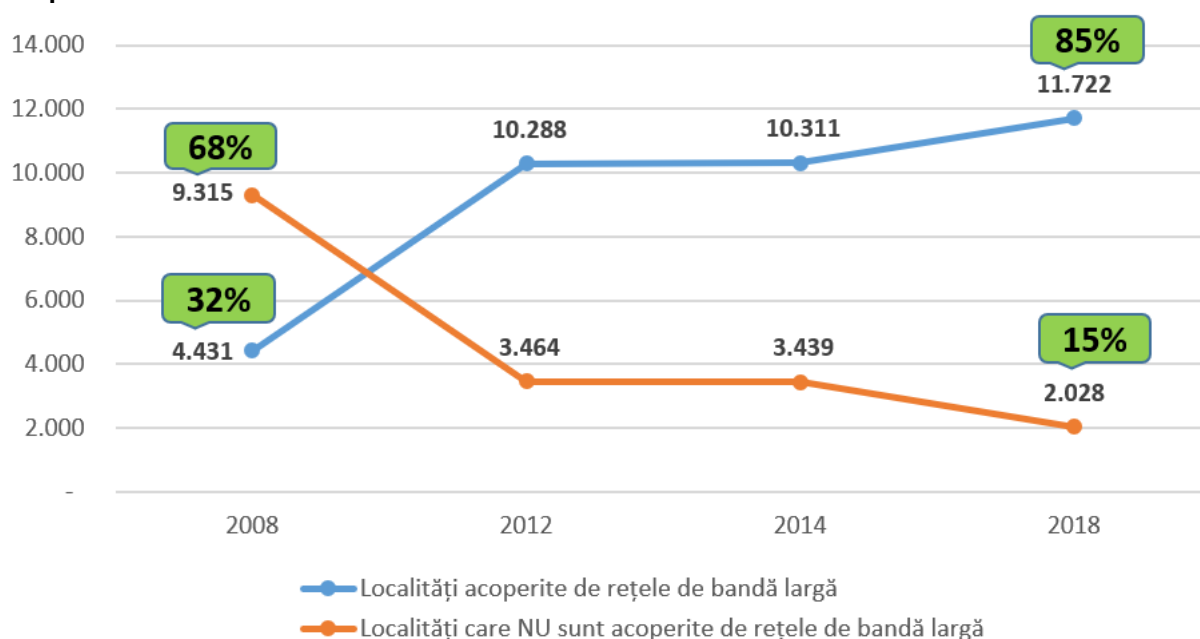
3.3.1. Gradul de acoperire cu rețele de comunicații electronice și, respectiv, cu servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, la nivel de localități/populație/gospodării: numărul furnizorilor de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, distribuția lor la nivel național, evoluția în perioada analizată

Autoritatea a reevaluat situația la nivel național în ceea ce privește localitățile acoperite de rețele de comunicații electronice la puncte fixe, în general, și, în mod particular, de rețele de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, populația aferentă și numărul furnizorilor din aceste localități, precum și o evoluție a acestei situații în perioada 2008 – 2018 (cea mai recentă perioadă pentru care au fost culese informații, la nivel geografic, cu un grad de detaliu ridicat, a fost anul 2018; ulterior, pentru validarea menținerii concluziilor, datele au fost coroborate cu informațiile la nivelul anului 2019, culese periodic de ANCOM).

În prezenta analiză de piață, localitate acoperită este localitatea în care, conform raportărilor operatorilor, aceștia sunt prezenți cu rețele, fiind capabili să furnizeze, la cerere, într-un interval de timp scurt și fără investiții semnificative servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe unor utilizatori finali – persoane fizice și/sau juridice neconectați încă. În acest context, este important de precizat că, de regulă, conform strategiilor comerciale adoptate de către operatori, aceștia își dezvoltă infrastructura pentru furnizarea de servicii de acces la internet în bandă largă începând din centrul localității vizate, urmând a conecta majoritatea gospodăriilor din localitatea respectivă, astfel încât investiția să fie viabilă/rentabilă din punct de vedere economic.

Astfel, referitor la acoperirea cu rețele care permit furnizarea de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, după cum este prezentat în figura nr. III.4., numărul localităților acoperite cu astfel de rețele a crescut semnificativ, ajungând la o pondere de peste 85% din numărul total de localități din România, față de doar 32% în anul 2008, respectiv 75% în anul 2014.

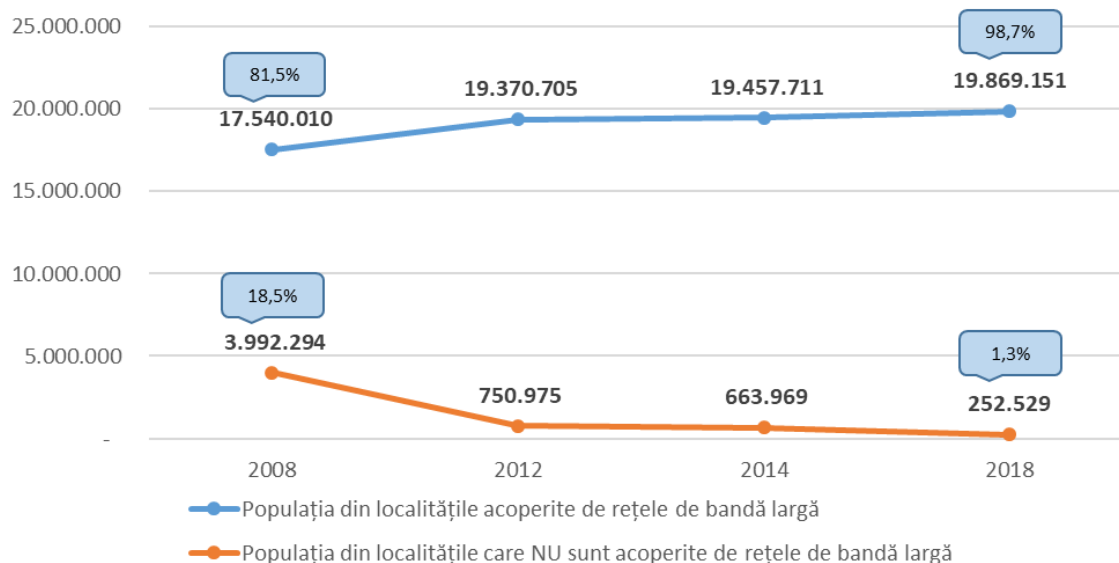
Figura nr. III.4. – Numărul de localități acoperite cu rețele care permit furnizarea de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, respectiv numărul de localități neacoperite și ponderile aferente în numărul total de localități din România*. Evoluție în perioada 2008 – 2018.

*Numărul total localităților din România în perioada analizată: 13.746 în anul 2008, 13.752 în anul 2012, respectiv 13.750 în anul 2014 și 2018.
Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori; INS.

În ceea ce privește populația aferentă acestor localități, la sfârșitul anului 2018, 98,7% din populația României, față de 81,5% în 2008 și 96,7% în 2014, trăia în localități în care existau rețele prin intermediul cărora erau furnizate servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe de către unul sau mai mulți furnizori (a se vedea figura nr. III.5.). Chiar dacă nu toate gospodăriile dintr-o localitate pot fi conectate la o anumită rețea de comunicații electronice în bandă largă, în sensul că rețeaua respectivă nu acoperă în mod necesar toată suprafața localității, în localitățile în care există deja astfel de rețele, se poate prezuma că operatorii existenți vor fi stimulați să-și extindă rețelele, chiar și la nivelul întregii localități, într-o perioadă de timp relativ scurtă, în cazul în care cererea pentru serviciile de acces în bandă largă la nivelul pieței cu amănuntul ar crește. La finalul anului 2018, doar 1,3% din populație trăia în localități în care nu erau furnizate (disponibile) servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe.

Figura nr. III.5. - Gradul de acoperire a populației cu rețele care permit furnizarea de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în perioada 2008 – 2018*

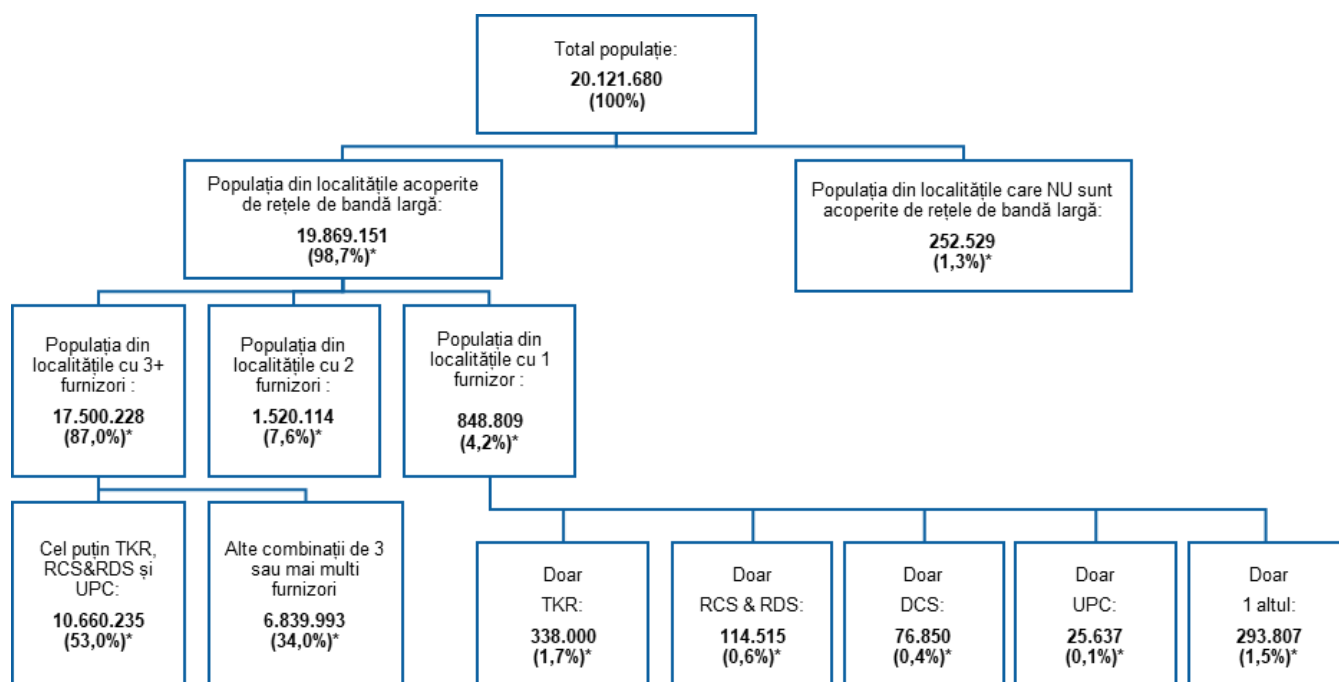

* Populația totală considerată pentru calculul ponderilor a fost de 21.532 mii locuitori în anul 2008, conform recensământului populației și locuințelor desfășurat în anul 2002, respectiv 20.122 mii locuitori în anii 2012, 2014 și 2018, conform recensământului populației și locuințelor desfășurat în anul 2011. Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori; INS.

O situație detaliată în ceea ce privește gradul de acoperire a populației cu rețele care permit furnizarea serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în funcție de numărul de furnizori prezenți la nivel de localitate⁶¹ se poate observa în figura nr. III.6. Astfel, din total populație, considerând populația din localitățile acoperite cu rețele de bandă largă la puncte fixe, **87% dintre locuitori se află în localități în care sunt prezenți cel puțin trei furnizori, 8% în localități cu doi furnizori și numai 4% în localități în care este prezent un singur furnizor.**

De asemenea, în aceeași figură, este prezentată populația acoperită de principalii furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe la nivel național (Telekom Romania Communications S.A., RCS & RDS S.A., respectiv UPC Romania S.A.), în funcție de numărul de furnizori prezenți la nivel de localitate. Astfel, se poate observa că 87% din total populație este în localitățile cu cel puțin trei furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă și mai mult de jumătate se află în aria de acoperire a principalilor furnizori la nivel național - Telekom Romania Communications S.A., RCS & RDS S.A. și UPC Romania S.A. În ceea ce privește populația corespunzătoare localităților deservite de un singur furnizor de servicii de acces la internet în bandă largă, în total populație, 1,7% se află în localitățile în care doar Telekom Romania Communications S.A. este prezent, 0,6% în localitățile deservite doar RCS & RDS S.A., respectiv 0,4% în localități în care este prezent numai Digital Cable Systems S.R.L.

Figura nr. III.6. – Situația privind gradul de acoperire a populației cu rețele care permit furnizarea serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în funcție de numărul de furnizori din localități, la data de 31 decembrie 2018

* Ponderile sunt calculate în totalul populației din România - 20.121.680 locuitori, conform recensământului populației și locuințelor desfășurat în anul 2011.
Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

În tabelul nr. III.5., este prezentată o situație detaliată a numărului localităților din România, în funcție de numărul de furnizori prezenți în localități, precum și populația și gospodăriile corespunzătoare, în perioada 2008 – 2018, pentru a ilustra gradul mare de eterogenitate la nivel național din punct de vedere al acoperirii cu servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe. Este important de evidențiat că, după cum era de așteptat, numărul de localități neacoperite și numărul de localități acoperite de unul și doi furnizori au înregistrat scăderi în perioada 2014 – 2018, în timp ce numărul de localități acoperite de trei sau mai mulți furnizori a crescut semnificativ în aceeași perioadă.

⁶¹ În prezenta analiză de piață, s-a considerat că un furnizor este prezent într-o localitate în măsura în care a raportat conexiuni de acces la internet și/sau gospodării acoperite cu rețea de acces de bandă largă în localitatea respectivă.

Tabelul nr. III.5. – Evoluția gradului de acoperire a localităților/populației/gospodăriilor cu servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în funcție de numărul de furnizori din localități, în perioada 2008 – 2018

Număr furnizori	Numărul de localități			% din total populație*			% din nr. total de gospodării**		
	2008	2014	2018	2008	2014	2018	2008	2014	2018
0	9.315	3.439	2.028	18,5%	3,3%	1,3%	19,3%	3,4%	1,3%
1	2.898	4.422	2.695	15,6%	12,3%	4,2%	15,3%	11,9%	4,2%
2	913	3.849	2.821	7,9%	18,0%	7,6%	7,5%	17,0%	7,3%
3	284	1.150	2.406	4,5%	9,0%	9,8%	4,2%	8,3%	9,3%
4	130	375	1.748	3,4%	4,2%	9,8%	3,3%	3,9%	9,2%
5	64	163	914	3,6%	3,0%	7,3%	3,3%	2,8%	6,8%
6	48	103	535	3,8%	2,7%	6,9%	3,6%	2,6%	6,4%
7	25	58	245	2,5%	2,0%	4,2%	2,5%	1,9%	3,9%
8	11	39	154	1,5%	1,5%	4,8%	1,3%	1,5%	4,6%
9+	58	152	204	38,6%	44,0%	44,3%	39,7%	46,8%	47,0%
Cel puțin 1	4.431	10.311	11.722	81,5%	96,7%	98,7%	80,7%	96,6%	98,7%
Cel puțin 2	1.533	5.889	9.027	65,9%	84,4%	94,5%	65,4%	84,7%	94,5%
Cel puțin 3	620	2.040	6.206	58,0%	66,4%	87,0%	57,9%	67,8%	87,2%
Total	13.746	13.750	13.750	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Populația totală considerată pentru calculul ponderilor a fost de 21.532.304 locuitori în anul 2008, conform recensământului populației și locuințelor desfășurat în anul 2002, respectiv 20.121.680 locuitori în anii 2014 și 2018, conform recensământului populației și locuințelor desfășurat în anul 2011.

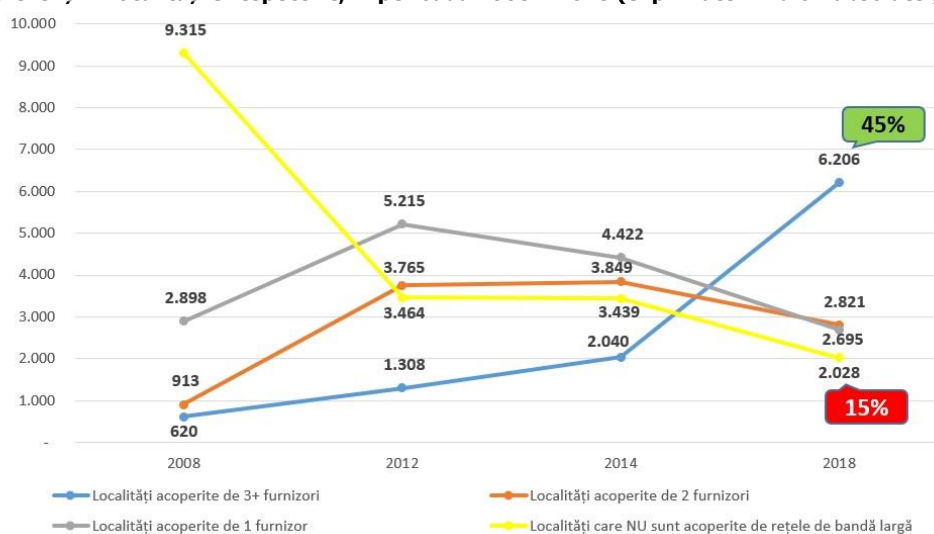
**Numărul total de gospodării considerat pentru calculul ponderilor a fost de 7.322.851 în anul 2008, conform recensământului populației și locuințelor desfășurat în anul 2002, respectiv 7.481.171 în anii 2014 și 2018, conform recensământului populației și locuințelor desfășurat în anul 2011.

Sursa: ANCOM, pe baza informațiilor raportate de furnizori

Astfel, se poate observa că, la data de 31 decembrie 2018, 87% din populația României locuia într-un număr de 6.206 localități în care existau cel puțin trei furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, față de 66% la data de 31 decembrie 2014, în timp ce 95% din populație se afla în localități în care existau cel puțin doi furnizori de astfel de servicii (9.027 localități), comparativ cu situația de la sfârșitul anului 2014, când populația aflată în zonele în care erau prezenți doi furnizori reprezenta 84% (5.889 localități).

Dinamica numărului de localități din România în funcție de numărul de furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe prezenți pe piață în perioada 2008 - 2018 în respectivele localități este prezentată în figura nr. III.7., din care rezultă că numărul localităților care nu sunt acoperite de niciun furnizor, precum și al celor acoperite de un singur furnizor sunt în scădere, în timp ce numărul localităților acoperite de doi sau de cel puțin trei furnizori au înregistrat creșteri, ultima categorie având creșterea cea mai importantă/avansul cel mai mare.

Figura nr. III.7. – Dinamica numărului de localități în funcție de numărul de furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe prezenți în localitățile respective, în perioada 2008 – 2018 (exprimate în valori absolute și, respectiv, în %)*

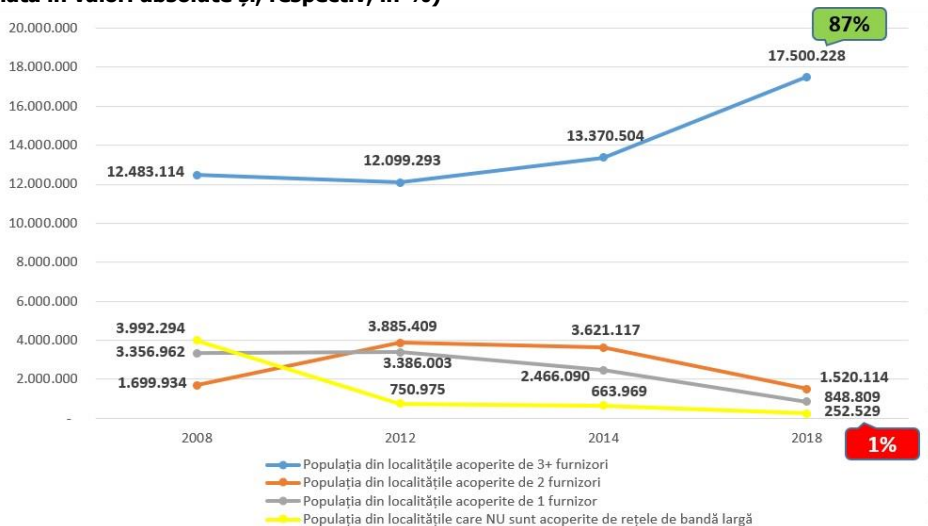

*Ponderile prezentate sunt obținute prin raportare la numărul total de localități din România la data de 31 decembrie 2008 (13.746 localități), 31 decembrie 2012 (13.750 localități), respectiv 31 decembrie 2014 și 31 decembrie 2018 (13.750 localități).

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori; INS.

În figura nr. III.8. se poate observa că, în mod corespunzător, populația din localitățile acoperite de cel puțin trei furnizori a crescut, în timp ce toate celelalte categorii au înregistrat scăderi în perioada analizată, ceea ce înseamnă că majoritatea populației din România (87%) trăiește în localități unde fie există deja concurență între cel puțin trei furnizori, fie există premise să se manifeste o astfel de concurență, în special dacă se are în vedere dinamica pieței în perioada 2008 – 2018, care arată că în localitățile acoperite de unul sau doi furnizori în anul 2008 au intrat și alți furnizori pe parcursul perioadei analizate.

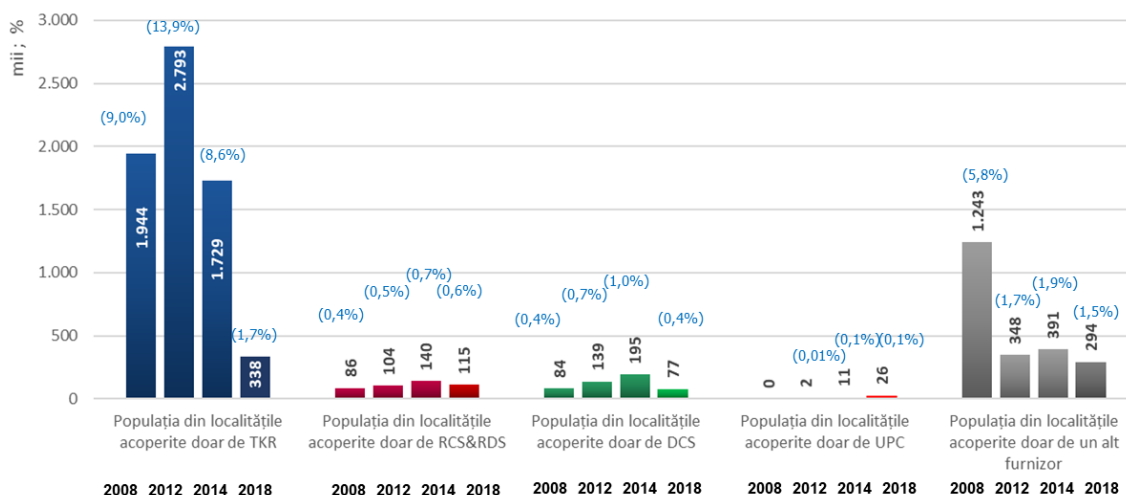
Figura nr. III.8. – Dinamica populației corespunzătoare localităților acoperite cu rețele care permit furnizarea de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în funcție de numărul de furnizori prezenți în localitățile respective, în perioada 2008 – 2018 (exprimată în valori absolute și, respectiv, în %)*

* Ponderile prezentate sunt obținute prin raportare la numărul total de locuitori din România la data de 31 decembrie 2008 (21.532.304 locuitori), respectiv 31 decembrie 2014 și 31 decembrie 2018 (20.121.680 locuitori).
Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori; INS.

În ceea ce privește populația din localitățile acoperite de un singur furnizor, se poate observa, în figura III.9., că situația la nivel național este extrem de eterogenă, fiecare furnizor (cu excepția Telekom Romania Communications S.A.) dintre cei importanți la nivel național, precum și cei de dimensiuni mai mici, acoperind procente similare din populație. Cu privire la Telekom Romania Communications S.A. (furnizorul cu rețeaua cea mai extinsă la nivel național), chiar dacă rețeaua pe care o operează acoperă, în continuare, în mod exclusiv, un procent mai mare din populație comparativ cu ceilalți furnizori, trebuie evidențiat că ponderea acestei populații este în scădere accentuată, ceea ce înseamnă că, în multe dintre localitățile în care deținea exclusivitate în anul 2014, de exemplu, au intrat și alți furnizori pe piață. Astfel, se poate aprecia că există premisele ca în localitățile respective să se manifeste mecanismul concurențial.

Figura nr. III.9. – Dinamica populației corespunzătoare localităților în care era prezent un singur furnizor de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în perioada 2008 – 2018 (exprimată în mii și, respectiv, în %)*

* Ponderile prezentate sunt obținute prin raportare la populația totală a României în anul 2008 (21.532.304 locuitori), respectiv în anii 2012, 2014 și 2018 (20.121.680 locuitori).
Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori.

Tabelul nr. III.6. prezintă localitățile în care există unul, doi sau cel puțin trei furnizori, ale căror rețele fixe au un grad de acoperire la nivel de gospodării mai mare de 50% și, respectiv, numărul gospodăriilor cu servicii de acces la internet în bandă largă din aceste localități, în funcție de mediul de reședință (urban/rural), la data de 31 decembrie 2018. Astfel, în România, există 9.979 localități, dintr-un număr total de 13.750 de localități, care sunt acoperite de rețele fixe într-un procent de mai mare de 50% la nivel de gospodării, după cum urmează: 4.334 localități în care este prezent un singur furnizor cu o acoperire a rețelei mai mare de 50% la nivel de gospodării, 3.591 localități cu doi furnizori, fiecare acoperind mai mult de 50% dintre gospodăriile din localitățile respective și 2.054 localități cu cel puțin trei furnizori, în aceleași condiții.

Se poate observa că în majoritatea localităților urbane (în care sunt situate 98% dintre gospodăriile din mediul urban) existau cel puțin trei furnizori, fiecare cu un grad de acoperire a rețelei la nivel de gospodării mai mare de 50%, ceea ce demonstrează că, în zonele atractive din punct de vedere comercial, furnizorii sunt dornici să investească, barierele la intrarea pe piață fiind mai mici. De asemenea, datele arată că, la nivel național, 65% dintre gospodării se aflau în localități în care existau cel puțin trei furnizori, cu un grad de acoperire a rețelei la nivel de gospodării mai mare de 50%, în timp ce o treime din gospodării (35%) și peste jumătate dintre gospodăriile din mediul urban (60%) erau în localități acoperite de cel puțin trei furnizori importanți (RCS & RDS S.A., Telekom Romania Communications S.A. și UPC Romania S.A.).

Tabelul nr. III.6. – Numărul de localități în care există 1, 2 sau cel puțin 3 furnizori cu un grad de acoperire a rețelei fixe* la nivel de gospodării mai mare de 50%, în funcție de mediul de reședință și categoria de furnizori (principali/mai mici), precum și numărul de gospodării corespunzătoare, la data de 31 decembrie 2018**

Indicator	Categoria	Nivel național	Mediu urban	Mediu rural
Nr. localități în care există 1 furnizor cu un grad de acoperire a rețelei fixe la nivel de gospodării mai mare de 50%		4.334	4	4.330
Nr. gospodării în localitățile în care există 1 furnizor cu un grad de acoperire a rețelei fixe la nivel de gospodării mai mare de 50%		959.490	5.955	953.535
% gospodării aferent localităților în care există 1 furnizor cu un grad de acoperire a rețelei fixe la nivel de gospodării mai mare de 50%		12,8%	0,1%	27,3%
Nr. localități în care există 2 furnizori, fiecare cu un grad de acoperire a rețelei fixe la nivel de gospodării mai mare de 50%		3.591	39	3.552
Nr. gospodării în localitățile în care există 2 furnizori, fiecare cu un grad de acoperire a rețelei fixe la nivel de gospodării mai mare de 50%		1.291.992	64.941	1.227.051
% gospodării aferent localităților în care există 1 sau 2 furnizori, fiecare cu un grad de acoperire a rețelei fixe la nivel de gospodării mai mare de 50%		17,3%	1,6%	35,1%
Nr. localități în care există cel puțin 3 furnizori, fiecare cu un grad de acoperire a rețelei fixe la nivel de gospodării mai mare de 50%	Telekom Romania Communications RCS & RDS UPC Romania	427	91	336
	Oricare 3 furnizori	2.054	279	1.775
Nr. gospodării în localitățile în care există cel puțin 3 furnizori, fiecare cu un grad de acoperire a rețelei fixe la nivel de gospodării mai mare de 50%	Telekom Romania Communications RCS & RDS UPC Romania	2.591.896	2.377.600	214.296
	Oricare 3 furnizori	4.892.230	3.917.101	975.129
% gospodării aferent localităților în care există cel puțin 3 furnizori, fiecare cu un grad de acoperire a rețelei fixe la nivel de gospodării mai mare de 50%	Telekom Romania Communications RCS & RDS UPC Romania	34,6%	59,6%	6,1%
	Oricare 3 furnizori	65,4%	98,2%	27,9%

*exclusiv rețelele mobile.

**Procentele sunt raportate la numărul total de gospodării din România în anul 2018 (7.481.171), respectiv la numărul corespunzător de gospodării din mediul urban (3.987.997) și mediul rural (3.493.174).

Sursa: ANCOM, pe baza informațiilor raportate de principalii furnizori de servicii de acces la internet, care reprezentau 95% din totalul conexiunilor de acces la internet în bandă largă la 31.12.2018, respectiv pe baza informațiilor de la INS.

Sintetizând informațiile de mai sus, se pot identifica patru situații distincte la nivel național în ceea ce privește gradul de acoperire a localităților din România cu rețele de comunicații electronice în bandă largă la puncte fixe, în funcție de numărul de furnizori care oferă servicii într-o localitate:

I. *Localități în care sunt prezenți trei sau mai mulți furnizori: 87,0%* din populație locuiește în astfel de zone, față de 66% în anul 2014. Numărul de operatori din aceste localități variază de obicei între

trei și 29. Un caz particular îl constituie municipiul București, unde 129 operatori furnizau servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe la data de 31 decembrie 2018.

În ceea ce privește gradul de acoperire a populației (exclusiv sau împreună cu rețelele altor furnizori de mici dimensiuni) cu rețelele principalilor furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, la nivel național, distingem următoarele situații:

- **53,0%** din populație se află în localitățile în care sunt prezenți toți cei trei furnizori principali (RCS & RDS S.A., Telekom Romania Communications S.A. și UPC Romania S.A.);
- **33,4%** din populație se află în localitățile în care sunt prezenți unul sau doi dintre principalii operatori.

II. *Localități în care sunt prezenți doi furnizori:* **7,6%** din populație este deservită de doi furnizori, comparativ cu 18% în anul 2014.

În respectivele localități, situația este foarte eterogenă în ceea ce privește prezența furnizorilor principali de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe operaționali:

- **1,4%** din populație locuiește în localități acoperite de doi dintre cei trei furnizori principali (RCS & RDS S.A., Telekom Romania Communications S.A. sau UPC Romania S.A.);
- **6,2%** din populație se află în localități în care sunt prezenți unul sau niciunul dintre furnizorii principali.

III. *Localități în care este prezent un singur furnizor:* **4,2%** din populație este deservită de un furnizor, în scădere accentuată față de anul 2014 (12,3%).

La nivel de furnizor principal, situația se prezintă astfel:

- 1,7% din populație locuiește în localități acoperite doar de Telekom Romania Communications S.A.;
- 0,6% din populație locuiește în localități acoperite doar de RCS & RDS S.A.;
- 0,1% din populație locuiește în localități acoperite doar de UPC Romania S.A.;
- 0,4% din populație locuiește în localități acoperite doar de Digital Cable Systems S.A.;
- 1,5% din populație locuiește în localități acoperite doar de un singur furnizor, altul decât Telekom Romania Communications S.A., RCS & RDS S.A., UPC Romania S.A. sau Digital Cable Systems S.A.

IV. *Localități în care NU sunt prezenți furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă:* doar **1,3%** din populație se află în localități care nu sunt acoperite de rețele de comunicații electronice în bandă largă la puncte fixe, în scădere față de 2014 (3,3%), reprezentând un procent semnificativ mai mic față de anul 2008 (18,5%).

Astfel, se poate concluziona că, din punct de vedere al numărului de furnizori cu rețele de comunicații electronice la puncte fixe care permit furnizarea serviciilor de acces la internet în bandă largă în România și al gradului de acoperire a localităților și populației, respectiv gospodăriilor, *piata serviciilor de acces la internet în bandă largă este dinamică, într-o continuă schimbare, delimitarea unor granițe clare și stabile între zone în funcție de nivelul de concurență existent sau potențial fiind foarte dificil de realizat. De asemenea, un aspect important de observat este și acela că, în majoritatea localităților din mediul urban, caracterizate de o densitate mare a populației, sunt prezenți cel puțin trei furnizori, dat fiind potențialul economic de dezvoltare din aceste zone, condițiile concurențiale fiind relativ omogene.*

În cele ce urmează, ANCOM a analizat situația concurențială, respectiv existența potențialului de dezvoltare a rețelelor de comunicații electronice la puncte fixe în localitățile în care există un singur furnizor de servicii de acces la internet în bandă largă, unde este cel mai probabil a se manifesta probleme concurențiale.

Pentru început, în tabelul nr. III.7. s-au prelucrat datele relevante privind numărul de localități în care este prezent un singur furnizor, prezentându-se populația și numărul de gospodării corespunzătoare, precum și numărul efectiv de conexiuni de acces la internet, la data de 31 decembrie 2018. Astfel, în mediul urban, la sfârșitul anului 2018, nu mai exista nicio localitate deservită de un singur furnizor. De asemenea, un număr semnificativ dintre localitățile rurale acoperite de un singur furnizor (peste 1.200 de localități) este deservit de alți furnizori decât Telekom Romania Communications S.A., RCS & RDS S.A., UPC Romania S.A., fapt ce demonstrează că este posibilă intrarea pe piață a operatorilor alternativi inclusiv în zonele rurale, chiar dacă acestea sunt mai puțin atractive din punct de vedere economic/comercial decât zonele urbane. Prin urmare, se poate concluziona că există premise pentru dezvoltarea concurenței și în zonele rurale în care, în prezent, există un singur furnizor.

Tabelul nr. III.7. - Numărul de localități (exclusiv din mediul rural) cu un singur furnizor de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în funcție de furnizorii principali, la data de 31 decembrie 2018

Furnizor	Numărul localităților	Populația corespunzătoare	Numărul corespunzător de gospodării	Numărul corespunzător de conexiuni (mii)
Localități cu un singur furnizor (exclusiv din mediul rural)				
TELEKOM ROMANIA COMMUNICATIONS S.A.	951	338.000	124.234	∞
ORANGE ROMANIA S.A.	462	150.683	55.588	∞
RCS & RDS S.A.	380	114.515	41.008	∞
DIGITAL CABLE SYSTEMS S.A.	258	76.850	28.976	∞
SOCIETATEA NAȚIONALĂ DE RADIOCOMUNICAȚII S.A.	181	33.267	12.449	∞
UPC ROMANIA S.A.	81	25.637	8.789	∞
AKTA TELECOM S.A.	67	24.757	8.790	∞
VODAFONE ROMANIA S.A.	50	11.502	4.229	∞
5 operatori care acoperă mai puțin de 50 localități, dar mai mult de 10 localități fiecare	104	28.505	10.851	2,4
73 operatori care acoperă mai puțin de 10 localități fiecare	161	45.093	16.443	3,0
Nr. total localități cu un singur furnizor (exclusiv din mediul rural)	2.695	848.809	311.357	57,9

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

Din punct de vedere al dinamicii pieței, față de situația existentă în România în anul 2008, când un număr de 2.898 de localități (19 din mediul urban), cărora le corespundea un procent de 15,6% din populație, erau acoperite de un singur furnizor de servicii de acces la internet în bandă largă, la momentul analizei de piață precedente (în anul 2014) se observă, pe de o parte, o creștere a numărului acestora la 4.422 localități, în care se află un procent de 12,3% din populație, iar, pe de altă parte, o scădere față de anul 2012, când existau 5.215 localități de astfel de localități, cărora le corespundea 16,8% din populație. Practic, într-o primă etapă (2008 – 2012), numărul localităților cu un singur furnizor a cunoscut o creștere considerabilă ca urmare a investițiilor realizate, în principal, de Telekom Romania Communications S.A. în digitalizarea rețelei de cupru din mediul rural, în timp ce ulterior (2012 - 2014) numărul localităților cu un singur furnizor a început să scadă ca urmare a faptului că alți furnizori au intrat pe piețele respective, localitățile schimbându-și statutul în localități cu doi și/sau trei furnizori. În anul 2018, numărul acestor localități continuă să scadă la 2.695 (4,2% din populație), sub nivelul din anul 2008. Este de evidențiat faptul că în anul 2018 nu mai există localități urbane acoperite de un singur furnizor.

Astfel, datele prezentate arată că furnizorii și-au dezvoltat rețelele de acces în bandă largă, acoperind din ce în ce mai multe localități din mediul rural. În plus, faptul că a intrat pe piață un număr important de furnizori în localitățile care anterior erau acoperite numai de un singur furnizor denotă volatilitatea pieței, aceasta fiind într-o continuă schimbare, iar o eventuală delimitare a unor granițe stabile în funcție de criteriul numărului de furnizori este imposibil de realizat. Evoluția detaliată a numărului de localități din mediul urban și, respectiv, din mediul rural cu un singur furnizor de servicii de acces la internet în bandă largă în perioada 2008 – 2018 este prezentată în tabelul nr. III.8.

Tabelul nr. III.8. – Evoluția numărului de localități din mediul urban și, respectiv, din mediul rural cu un singur furnizor de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în perioada 2008 - 2018

Indicator	Număr localități				% din total populație*				% din total gospodării**				% din total conexiuni de acces în bandă largă la viteze de transmisie „best-effort”***			
	2008	2012	2014	2018	2008	2012	2014	2018	2008	2012	2014	2018	2008	2012	2014	2018
Localități din mediul urban acoperite de 1 furnizor	19	3	1	0	0,3%	0,05%	0,01%	-	0,3%	0,05%	0,01%	-	0,3%	0,03%	0,004%	-
Localități din mediul rural acoperite de 1 furnizor	2.879	5.212	4.421	2.695	15,3%	16,8%	12,2%	4,2%	14,9%	16,2%	11,9%	4,2%	4,6%	6,1%	4,4%	1,1%

Număr total de localități acoperite de 1 furnizor	2.898	5.215	4.422	2.695	15,6%	16,8%	12,3%	4,2%	15,3%	16,2%	11,9%	4,2%	4,9%	6,1%	4,4%	1,1%
---	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	------	-------	-------	-------	------	------	------	------	------

*Procentele sunt raportate la populația totală a României în anul 2008 (21.532.304 locuitori), respectiv la populația corespunzătoare din mediul urban (11.851.512) și mediul rural (9.680.792). Pentru anii 2012, 2014 și 2018 procentele sunt raportate la populația totală a României (20.121.680 locuitori), respectiv la populația corespunzătoare din mediul urban (10.194.521 locuitori) și mediul rural (9.927.159 locuitori).

**Procentele sunt raportate la numărul total de gospodării din România în anul 2008 (7.322.851), respectiv la numărul corespunzător de gospodării din mediul urban (4.030.937) și mediul rural (3.291.914). Pentru anii 2012, 2014 și 2018 procentele sunt raportate la numărul total de gospodării din România (7.481.171), respectiv la numărul corespunzător de gospodării din mediul urban (3.987.997) și mediul rural (3.493.174).

***Procentele sunt raportate la numărul total de conexiuni de acces în bandă largă la viteze de transmisie „best-effort” în anul 2008 (2.456.497), respectiv la numărul corespunzător de conexiuni din mediul urban (2.164.564) și mediul rural (291.933).

Pentru anul 2012, procentele sunt raportate la numărul total de conexiuni de acces în bandă largă la viteze de transmisie „best-effort” (3.492.106), respectiv la numărul corespunzător de conexiuni din mediul urban (2.636.911) și mediul rural (855.195).

Pentru anul 2014, procentele sunt raportate la numărul total de conexiuni de acces în bandă largă la viteze de transmisie „best-effort” (3.943.924), respectiv la numărul corespunzător de conexiuni din mediul urban (2.873.647) și mediul rural (1.070.277).

Pentru anul 2018, procentele sunt raportate la numărul total de conexiuni de acces în bandă largă la viteze de transmisie „best-effort” (5.082.748), respectiv la numărul corespunzător de conexiuni din mediul urban (3.495.574) și mediul rural (1.587.174).

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

În ceea ce privește zonele neacoperite de rețele de acces la internet în bandă largă, date fiind condițiile specifice din România (rata scăzută de penetrare a calculatoarelor personale, ponderea ridicată a populației din mediul rural în totalul populației, nivelul scăzut al veniturilor populației din mediul rural), în vederea creșterii penetrării serviciilor de comunicații electronice în bandă largă, există mai multe proiecte naționale în derulare, detaliate în capitolul 3.3.5., care, în opinia Autorității, creează premisele introducerii de servicii și/sau dezvoltării concurenței inclusiv în zonele în care nu există atractivitate din punct de vedere economic pentru a dezvolta rețele locale de acces.

3.3.2. Gradul de acoperire a rețelelor furnizorilor principali de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe la nivel național, respectiv în funcție de mediul de rezidență (urban/rural)

Societatea Telekom Romania Communications S.A. deține rețeaua cu cea mai mare acoperire, fiind prezentă în cea mai mare parte a României, în timp ce RCS & RDS S.A. și UPC Romania S.A. se concentrează pe zonele urbane, dar, așa cum se poate vedea în tabelul nr. III.9., ambii operatori au intensificat în perioada 2014 - 2018 operațiunile de achiziție a unor alte rețele de comunicații electronice de bandă largă dezvoltate la nivel local în zonele rurale, în paralel cu extinderea propriilor rețele de acces, tot în mediul rural. La sfârșitul anului 2018, societatea Telekom Romania Communications S.A. acoperea aproape 93% din populația României, în timp ce RCS & RDS S.A. acoperea 74% din totalul populației, iar UPC Romania S.A. un procent de peste 58%.

De asemenea, datele de piață arată că societatea Telekom Romania Communications S.A. furniza servicii în toate localitățile urbane, în timp ce RCS & RDS S.A. acoperea localități care reprezentau 99% din populația urbană, iar UPC Romania S.A. își desfășura activitatea în localități care însumau 93% din populația urbană.

Telekom Romania Communications S.A. este furnizor operațional în cele mai multe localități rurale, acoperind 85% din populația din mediul rural în anul 2018, față de 83% în anul 2014 și 42% în 2008. RCS & RDS S.A. acoperea aproape dublu din populația aferentă mediului rural în 2018 comparativ cu 2014 (48% față de 25%), în timp ce UPC Romania S.A. furniza servicii de acces în bandă largă pentru 23% din populația din mediul rural în 2018, de peste 3 ori mai mult decât în 2014 (7%). Așadar, după cum se observă și în tabelul III.9., față de situația din 2014, toți furnizorii principali și-au extins aria de furnizare a serviciilor, în special în mediul rural. Astfel, în perspectivă, este de așteptat ca principalii operatori să-și dezvolte în continuare rețelele de acces la puncte fixe în bandă largă din ce în ce mai mult în zonele rurale, zonele urbane fiind deja acoperite aproape total⁶².

⁶² La nivel național, la data de 31 decembrie 2018, toate localitățile din mediul urban erau acoperite (322), în timp ce, în mediul rural, numai 11.400 localități din 13.428 erau acoperite la aceeași dată.

Tabelul nr. III.9. – Evoluția gradului de acoperire a localităților, respectiv a populației, cu rețelele principalilor furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în funcție de mediul de rezidență (urban/rural), în perioada 2008 – 2018*

Fz	Zona	Localități acoperite			Populația din localitățile acoperite (mil.)			% din populația totală din România**			Numărul de gospodării din localitățile acoperite (mil.)			% din nr. total de gospodării din România***		
		2008	2014	2018	2008	2014	2018	2008	2014	2018	2008	2014	2018	2008	2014	2018
TKR	Urban	322	322	322	11,9	10,2	10,2	100%	100%	100%	4,0	4,0	4,0	100%	100%	100%
	Rural	2.264	7.980	8.331	4,1	8,2	8,5	41,9%	82,7%	85,2%	1,3	2,9	3,0	40,1%	82,0%	84,6%
	RO	2.586	8.302	8.653	15,9	18,4	18,7	73,9%	91,5%	92,7%	5,4	6,9	6,9	73,1%	91,6%	92,8%
RCS & RDS	Urban	224	264	302	11,2	10	10,1	94,6%	97,7%	99,1%	3,8	3,9	4,0	95,2%	97,9%	99,2%
	Rural	325	1.814	4.173	0,6	2,5	4,8	6,6%	24,7%	48,1%	0,2	0,8	1,6	6,4%	23,8%	47,1%
	RO	549	2.078	4.475	11,8	12,4	14,9	55,0%	61,7%	73,9%	4	4,7	5,6	55,3%	63,3%	74,9%
UPC	Urban	54	166	222	7,3	9	9,5	61,5%	88,3%	93,1%	2,6	3,6	3,7	63,8%	89,3%	93,8%
	Rural	1	299	1587	0,0003	0,7	2,2	0,0%	7,0%	22,6%	0,0001	0,2	0,8	0,0%	6,7%	21,7%
	RO	55	465	1809	7,3	9,7	11,7	33,9%	48,2%	58,3%	2,6	3,8	4,5	35,1%	50,7%	60,1%

*Gradul de acoperire efectiv poate fi mai mic, fiind puțin probabil ca rețeaua unui operator să acopere toată localitatea/toate gospodăriile dintr-o localitate.

**Procentele sunt raportate la populația totală a României în anul 2008 (21.532.304 locuitori), respectiv la populația corespunzătoare din mediul urban (11.851.512) și mediul rural (9.680.792). Pentru anii 2014 și 2018, procentele sunt raportate la populația totală a României (20.121.680 locuitori), respectiv la populația corespunzătoare din mediul urban (10.194.521 locuitori) și mediul rural (9.927.159 locuitori).

***Procentele sunt raportate la numărul total de gospodării din România în anul 2008 (7.322.851), respectiv la numărul corespunzător de gospodării din mediul urban (4.030.937) și mediul rural (3.291.914). Pentru anii 2014 și 2018, procentele sunt raportate la numărul total de gospodării din România (7.481.171), respectiv la numărul corespunzător de gospodării din mediul urban (3.987.997) și mediul rural (3.493.174).

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

În concluzie, se poate observa că la nivel național, din punct de vedere al potențialului de piață (al acoperirii geografice cu rețele de acces la internet în bandă largă la puncte fixe) pe care îl au principalii furnizori, Telekom Romania Communications S.A. deține cea mai extinsă rețea, distribuția la nivel de localități din mediul urban fiind relativ echilibrată în cazul primilor trei furnizori, în timp ce, în mediul rural distribuția între furnizorii alternativi variază considerabil.

3.3.3. Gradul de suprapunere a rețelelor fixe la nivel de adresă poștală

Pentru o dublă verificare a concluziilor care au rezultat din prelucrarea datelor transmise de furnizori pentru studiul realizat de ANCOM pentru analiza de piață, a fost utilizat un set de date suplimentar, obținut din studiul privind acoperirea cu rețele fixe la nivel de adrese poștale, realizat cu scopul de a cartografia acoperirea rețelelor fixe de bandă largă din România.

Datele prelucrate au ca termen de referință data de 30 iunie 2019 și au fost furnizate de un număr de 300 de furnizori care dețin, cumulativ, peste 95% din conexiunile comercializate pe piață. Informațiile principale care au fost colectate se referă la adresa exactă a nodurilor fixe de acces în bandă largă la rețea, la nivel de localitate (împreună cu coordonatele geografice), numărul de conexiuni active, numărul de conexiuni potențiale, precum și parametrii tehnici ai tehnologiei implementate - dintre care, cea mai relevantă ar fi raza maximă de acoperire a nodului de acces. Este important de precizat că procesul de colectare a datelor menționate nu a inclus informații privind serviciile fixe în bandă largă furnizate prin rețelele mobile, serviciile la puncte fixe furnizate cu ajutorul tehnologiilor mobile (bazate pe cartele SIM), respectiv serviciile la puncte fixe furnizate exclusiv persoanelor juridice.

Din prelucrarea datelor preliminare raportate pentru acest studiu, au reieșit următoarele rezultate preliminare și concluzii cu privire la suprapunerea rețelelor fixe de bandă largă, la nivel de adresă poștală:

- în localitățile cu **1 rețea (4.356 localități, respectiv 102 furnizori)**: adresele existente erau acoperite, în medie, în proporție de **90,6%** (penetrarea la nivel de populație/gospodării în aceste localități era de 12%).
 - **Telekom Romania Communications S.A.** era singurul operator în 2.886 localități, acoperind, în medie, aproape **97%** dintre adresele existente în aceste localități;
 - **RCS & RDS S.A.** era singurul operator în 537 localități, acoperind, în medie, **69,5%** dintre adresele existente în aceste localități;

- **Digital Cable Systems S.A.** era singurul operator în 264 localități, acoperind, în medie, **79%** dintre adresele existente în aceste localități;
 - **UPC Romania S.A.** era singurul operator în 109 localități, acoperind, în medie, **92,3%** dintre adresele existente în aceste localități;
 - restul de **98 de operatori** erau singurii prezenți în 560 localități, acoperind, în medie, **84%** dintre adresele existente în aceste localități.
- în localitățile cu **2 rețele (4.029 localități, respectiv 160 de operatori)**: adresele existente erau acoperite, în medie, în proporție de **99%** de cel puțin o rețea (penetrarea la nivel de populație/gospodării în aceste localități era de 22%, respectiv 20%).
- gradul total de suprapunere la nivel de adresă poștală a rețelelor oricărui doi operatori era semnificativ, în medie, de **76,2%**, în timp ce **22,7%** dintre adresele existente în localitățile cu două rețele erau acoperite de un singur operator;
 - în mediul urban, gradul de suprapunere a oricărui 2 rețele era, în medie, de 93,1%, iar, în mediul rural, de 75,9%;
 - în localitățile cu doi operatori importanți⁶³, rețelele acestora se suprapuneau, în medie, în proporție de 75,3%, în timp ce, dacă luăm în considerare localitățile cu un operator principal și un operator de dimensiuni mai reduse, gradul de suprapunere ajungea, în medie, la 79,2%;
 - în localitățile fără niciun operator important, gradul de suprapunere a rețelelor oricărui 2 operatori ajungea, în medie, la 80,3%;
 - Telekom Romania Communications S.A. era prezent în 3.721 localități cu doi operatori, RCS & RDS S.A. în 1.816 localități, iar UPC Romania S.A. în 370 localități;
 - Telekom Romania Communications S.A., RCS & RDS S.A. și UPC Romania S.A. erau prezenți în tandem într-un număr de 2.002 localități, având un grad mediu de suprapunere la nivel de adrese de 77,1%.
- în localitățile cu **cel puțin 3 rețele (2.442 localități, respectiv 259 de operatori)**: adresele din zonele respective erau acoperite în proporție de **99,7%** de cel puțin o rețea.
- gradul de suprapunere a rețelelor fixe ale oricărui trei furnizori era, în medie, de **78,4%**, în timp ce gradul de suprapunere a rețelelor fixe ale oricărui doi furnizori era, în medie, de aproape **19%**; în medie, **2,6%** dintre adresele existente în localitățile cu cel puțin trei rețele fixe de bandă largă erau acoperite de un singur operator;
 - în mediul urban, gradul de suprapunere a oricărui 3 rețele era, în medie, de 93,1%, iar în mediul rural de 76,7%;
 - în localitățile în care erau prezenți cel puțin trei operatori importanți, gradul de suprapunere a cel puțin trei rețele fixe era, în medie, de 83,3%, iar, în localitățile cu cel puțin trei furnizori din care doi importanți, rețelele a cel puțin trei furnizori acopereau, în medie, aceleași adrese în proporție de 71,4%;
 - în localitățile fără niciun operator important, gradul de suprapunere a cel puțin trei rețele fixe era, în medie, de 77,4%;
 - Telekom Romania Communications S.A. era prezent în 2.378 localități cu cel puțin trei operatori, RCS & RDS S.A. în 1.483 localități, iar UPC Romania S.A. în 998 de localități;
 - Telekom Romania Communications S.A., RCS & RDS S.A. și UPC Romania S.A. erau prezenți toți trei în 535 localități, înregistrându-se, în medie, un grad de suprapunere a rețelelor de 92,9%.

⁶³ Operatorii considerați importanți la nivel național sunt Telekom Romania Communications S.A., RCS & RDS S.A., UPC Romania S.A., Digital Cable Systems S.A., Akta Telecom S.A. și, respectiv, Nextgen Communications S.R.L.

3.3.4. Cotele de piață aferente furnizorilor principali de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe din mediul urban și, respectiv, din mediul rural, în funcție de numărul de conexiuni

Tabelul nr. III.10. prezintă cotele de piață ale operatorilor principali în funcție de grupurile de apartenență, atât la nivelul localităților din mediul urban, cât și al localităților din mediul rural. Cotele de piață ale principalilor operatori diferă considerabil în zonele urbane față de cele rurale. În timp ce, în mediul urban, RCS & RDS S.A. deține o cotă de piață mai mare față de Telekom Romania Communications S.A. și UPC Romania S.A., operatorul fost monopolist este lider de piață în mediul rural. De asemenea, se poate observa că, în mediul rural, unde condițiile economice și socio-demografice sunt, teoretic, mai puțin favorabile investițiilor în rețele de acces în bandă largă la puncte fixe, cotele de piață ale furnizorilor sunt relativ echilibrate, ceea ce denotă că au existat investiții în zonele respective, inclusiv din partea furnizorilor mai mici. În contrast, în mediul urban, cotele de piață pot fi considerate a reprezenta potențialul economic din zonele cu pricina, fiind de așteptat ca operatorii să conecteze din ce în ce mai mulți utilizatori finali, în special prin prisma faptului că, în general, ei sunt deja prezenți în zonele respective.

Tabelul nr. III.10. - Cotele de piață ale operatorilor principali, în funcție de grupurile de apartenență, în localitățile din mediul urban și, respectiv, din mediul rural în funcție de numărul de conexiuni de acces la internet furnizate la viteze de transmisie „best-effort”, la data de 31 decembrie 2018

Mediul de reședință	Nr. total de conexiuni la viteze de transmisie „best-effort” (mil.)	Cote de piață (%)						
		RCS & RDS	TELEKOM+ NEXTGEN	UPC	DCS+AKTA	ORG	VODAFONE	alți furnizori
Mediul urban	3,4	✂	✂	✂	✂	✂	✂	2,85%
Mediul rural	1,7	✂	✂	✂	✂	✂	✂	8,03%
Total	5,1	50,53%	23,14%	11,85%	3,14%	5,33%	1,46%	4,55%

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

În ceea ce privește distribuția conexiunilor între furnizori la nivelul principalelor regiuni geografice, tabelul nr. III.11. prezintă grupurile de furnizori principali din fiecare regiune importantă a României.

Tabelul nr. III.11. – Cotele de piață ale grupurilor de furnizori principali de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în funcție de regiunile geografice, la 31 decembrie 2018

	București Ilfov	Centru (Mureșana)	Nord - Est (Moldova)	Nord - Vest (Someșana)	Sud - Est (Dunărea de Jos)	Sud - Vest (Oltenia)	Sud (Muntenia)	Vest (Apuseana)
RCS & RDS	✂	✂	✂	✂	✂	✂	✂	✂
TELEKOM*+ NEXTGEN	✂	✂	✂	✂	✂	✂	✂	✂
UPC**	✂	✂	✂	✂	✂	✂	✂	✂
UPC**+ VODAFONE	✂	✂	✂	✂	✂	✂	✂	✂
DCS+AKTA***	✂	✂	✂	✂	✂	✂	✂	✂

Note: * Telekom Romania Communications S.A. și Nextgen Communications S.R.L. fac parte din același grup

** În prezent, Vodafone Romania S.A., ca urmare a achiziției Liberty Global de către Vodafone

*** Digital Cable Systems S.A. și Akta Telecom S.A. fac parte din același grup.

După cum se poate observa, din punctul de vedere al numărului de conexiuni de acces la internet efectiv comercializate la nivel de regiuni geografice, situația este următoarea: societatea RCS & RDS S.A. este principalul furnizor în toate cele 8 regiuni, urmat de grupul Telekom Romania Communications S.A. și UPC Romania S.A. (în prezent, Vodafone Romania S.A.). Dacă analizăm din perspectiva grupurilor care acționează sau urmează să acționeze pe piața din România, regiunile Moldova, Dunărea de Jos și Muntenia sunt mai echilibrate din punctul de vedere al cotelor de piață.

3.3.5. Bariere la intrarea/extinderea pe piață

Este cunoscut faptul că, în localitățile cu o populație scăzută, în special cele din zonele rurale, condițiile economice specifice fac improbabilă prezența vreunui furnizor de servicii de acces la internet și imposibilă prezența a doi sau mai mulți furnizori. Practic, barierele de ordin economic și social sunt principalele cauze care explică numărul relativ mare al localităților cu un singur furnizor (2.695 localități la 31 decembrie 2018), așa cum rezultă din tabelul nr. III.7., de exemplu. Pe de altă parte, faptul că un număr semnificativ de localități rurale (1.744 localități la data de 31 decembrie 2018) sunt deservite de un singur furnizor, altul decât Telekom Romania Communications S.A., și că pe piață au intrat și alți furnizori în perioada 2014 – 2018 demonstrează că există premise pentru dezvoltarea concurenței în aceste localități. Astfel, este important de menționat că, la nivelul anului 2018, în 67% (6.897) din cele 10.311 localități în care se furnizau servicii de acces la internet la data de 31 decembrie 2014, numărul furnizorilor a crescut, în 28% (2.886 localități) dintre acestea numărul de furnizori a rămas același, în timp ce în 5% (528 localități) dintre acestea numărul furnizorilor a scăzut.

Numărul relativ mare de localități deservite de un singur furnizor la data de 31 decembrie 2018 (2.695 localități), în scădere față de sfârșitul anului 2014 (4.422 localități), coroborat cu diminuarea numărului de localități neacoperite în perioada analizată (2.028 în 2018 față de 3.439 în 2014), este determinat, într-o mare măsură, de extinderea rețelelor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, și nu de ieșirea de pe piață a anumitor furnizori (doar în 4% din totalul localităților cu un singur furnizor la 31 decembrie 2018 erau doi sau mai mulți furnizori la 31 decembrie 2014), ceea ce denotă că pieța este dinamică, în creștere continuă.

Așadar, pentru a evalua măsura în care există bariere la intrarea pe piața serviciilor de acces în bandă largă la puncte fixe au fost analizate datele cu privire la dinamica numărului de localități în funcție de numărul de furnizori prezenți în aceste localități, în mod particular al celor cu unul sau doi furnizori, evidențiindu-se numărul de conexiuni, populația, respectiv numărul de gospodării corespunzătoare. De asemenea, s-au luat în considerare și informațiile relevante cu privire la existența altor rețele de comunicații electronice la puncte fixe în localitățile respective – rețele pentru servicii de acces la puncte fixe în bandă îngustă, respectiv rețele analogice de cablu. Astfel, tabelul nr. III.12. prezintă numărul de conexiuni/populația/gospodăriile din localitățile cu un singur furnizor sau cu doi furnizori de servicii de acces în bandă largă la puncte fixe, inclusiv în care există rețele PSTN și/sau de retransmisie a programelor de televiziune (cablu TV) ale altor furnizori decât cei care oferă accesul la internet în aceste localități, la data de 31 decembrie 2018. Se poate observa că, în multe dintre localitățile cu un singur furnizor (16,3%) și în 12% dintre localitățile cu doi furnizori, este prezent cel puțin un alt furnizor de servicii de telefonie și/sau de retransmisie a programelor de televiziune, ceea ce arată că există potențial pentru intrarea altor furnizori pe piețele respective și dezvoltarea concurenței în aceste zone. Cu alte cuvinte, Autoritatea consideră că, în măsura în care există deja rețele de acces la puncte fixe dezvoltate în anumite zone, barierele la intrarea pe piață a furnizorilor care oferă servicii de telefonie și/sau servicii de retransmisie a programelor de televiziune sunt semnificativ mai scăzute.

Tabelul nr. III.12. – Dinamica numărului de localități cu un singur furnizor/doi furnizori de servicii de acces în bandă largă la puncte fixe, respectiv numărul de conexiuni/populația/gospodăriile corespunzătoare, inclusiv în funcție de prezența rețelelor PSTN și/sau de cablu TV, la data de 31 decembrie 2018

Indicator	Total, din care:	Există exclusiv 1 rețea de acces în bandă largă/ 2 rețele de acces în bandă largă	% localități/ conexiuni de acces la internet/ populație/ gospodării corespunzătoare loc. în care există exclusiv 1 rețea de acces în bandă largă/ 2 rețele de acces în bandă largă*	Există și rețele PSTN și/sau CATV**	% localități/ conexiuni de acces la internet/ populație/ gospodării corespunzătoare zonelor în care există și rețele PSTN și/sau CATV *	Nr. mediu de conexiuni/ locuitori/ gospodării la nivel de localitate 2018	Nr. mediu de conexiuni/ locuitori/ gospodării la nivel de localitate 2014
LOCALITĂȚI cu 1 furnizor	2.695	2.255	16,4%	440	3,2%	-	-
CONEXIUNI localități cu 1 furnizor (mil)	57,9	45,4	0,9%	12,5	0,2%	21 conexiuni / localitate	40 conexiuni / localitate

POPULAȚIA localități cu 1 furnizor (mii)	848,8	666,7	3,3%	182,1	0,9%	315 locuitori / localitate	558 locuitori / localitate
GOSPODĂRII localități cu 1 furnizor (mii)	311,4	243,6	3,3%	67,8	0,9%	116 gospodării / localitate	201 gospodării / localitate
LOCALITĂȚI cu 2 furnizori	2.821	2.487	18,1%	334	2,4%	-	-
CONEXIUNI localități cu 2 furnizori (mii)	174,0	150,5	3,0%	23,5	0,5%	62 conexiuni / localitate	106 conexiuni / localitate
POPULAȚIA localități cu 2 furnizori (mii)	3.040,2	2.591,3	12,9%	449,0	2,2%	1.078 locuitori / localitate	941 locuitori / localitate
GOSPODĂRII localități cu 2 furnizori (mii)	1.094,5	931,0	12,4%	163,5	2,2%	388 gospodării / localitate	329 gospodării / localitate

Note: *Procentele sunt calculate în funcție de numărul total de localități din România (13.750), de numărul total de conexiuni de acces la internet la viteze „best-effort” (5,1 mil), de populația totală (20.122 mii), respectiv de numărul total de gospodării (7.481 mii).

**Au fost considerate rețelele de acces în bandă îngustă/rețele de cablu ale altor furnizori decât cei care furnizează serviciile de acces în bandă largă în localitățile respective.

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori; INS.

Scăderea numărului mediu de conexiuni, de locuitori și, respectiv, de gospodării în localitățile cu un singur furnizor în perioada 2014 – 2018 susține concluzia conform căreia furnizorii de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe deja prezenți pe piață în zonele rurale au început să-și extindă rețeaua și în zone adiacente, acoperind în plus alte localități cu populație și număr de gospodării relativ reduse.

Așa cum s-a precizat, pentru analiza barierei la intrarea pe piață, trebuie avut în vedere că perspectivele de intrare pe piață a altor furnizori în localitățile cu unul sau doi furnizori depind inclusiv de potențialul de dezvoltare și de atractivitatea comercială (existența unei cereri potențiale/latente) pe care acestea le au și care pot reprezenta obstacole imposibil de rezolvat prin intermediul unor măsuri de reglementare *ex ante*. Practic, la 31 decembrie 2018, în localitățile cu un singur furnizor erau, în medie, un număr de 116 gospodării și un număr de 21 de conexiuni instalate, iar în cele cu doi furnizori aproape 400 de gospodării și un număr de 62 de conexiuni instalate, ceea ce înseamnă o cerere (potențială) foarte mică. În același timp, peste trei sferturi (77%) din populația din localitățile cu un singur furnizor și cu doi furnizori este vârstnică⁶⁴, iar în 82% din localitățile cu un singur furnizor și cu doi furnizori rata sărăciei relative⁶⁵ este mai mare sau egală cu 30%, peste media de la nivelul întregii țări (care este puțin peste 20%) și cu mult peste media înregistrată la nivelul Uniunii Europene (în jur de 17%). În concluzie, în aceste localități, cererea pentru servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe este de așteptat să fie aproape inexistentă, ceea ce scade interesul furnizorilor de a intra pe piață în zonele respective și de a oferi aceste servicii. Cu atât mai mult, ANCOM apreciază că, pe piața de gros, nu ar exista cerere pentru servicii de acces local la puncte fixe.

Prin urmare, în aceste cazuri particulare, o eventuală reglementare *ex ante* ar fi inefficientă, neatingându-și scopul de promovare a concurenței, în timp ce soluția adecvată ar fi dezvoltarea unor proiecte naționale⁶⁶ care să ajute introducerea și dezvoltarea serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în zonele defavorizate, neatractive din punct de vedere comercial.

În acest context, este de menționat schema de ajutor de stat pentru implementarea Programului Operațional Competitivitate 2014-2020, Axa prioritară 2 „Tehnologia informației și comunicațiilor (TIC) pentru o economie digitală competitivă”, Obiectivul Specific 2.1. „Extinderea și dezvoltarea infrastructurii de comunicații în bandă largă de mare viteză”, Acțiunea 2.1.1. „Îmbunătățirea infrastructurii în bandă largă și a accesului la internet”, elaborată și coordonată sub autoritatea Ministerul Transporturilor, Infrastructurii și Comunicațiilor, denumit în continuare MTIC. Acțiunea constituie o măsură de intervenție

⁶⁴Prin populație vârstnică se înțelege populația îmbătrânită sau foarte îmbătrânită. În general, se consideră că populația dintr-un oraș este îmbătrânită dacă 15% din populație are peste 65 ani, și, respectiv, se consideră că populația dintr-un oraș este foarte îmbătrânită dacă 20% din populație are peste 65 ani). Sursa: INS.

⁶⁵Rata sărăciei relative se definește ca fiind ponderea persoanelor sărace (după metoda relativă de estimare) în totalul populației. Se consideră sărace persoanele din gospodăriile care au un venit disponibil pe adult-echivalent (inclusiv sau exclusiv contravaloarea consumului din resurse proprii) mai mic decât nivelul pragului de sărăcie. În mod curent, acest indicator se determină pentru pragul de 60% din mediana veniturilor disponibile pe adult-echivalent. Sursa: Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale.

⁶⁶Strategii aplicabile la nivel național pentru promovarea investițiilor în rețele de comunicații electronice de bandă largă (ajutor de stat, diverse înlesniri aduse operatorilor care investesc în zonele respective samd) și/sau măsuri de stimulare a cererii în zonele respective (creșterea gradului de digitalizare a populației, dotarea gospodăriilor cu terminale prin care să poată accesa internetul etc.).

a unei autorități publice centrale prin finanțarea, parțială, din fonduri europene, în proporții variabile în funcție de mărimea întreprinderii beneficiare, a instalării unor rețele publice de comunicații electronice rapide până la locațiile utilizatorilor finali, precum și, dacă este cazul, a unor infrastructuri fizice pentru susținerea acestor rețele, într-un număr de mai multe localități din România.

Sunt eligibile pentru măsurile de intervenție publică în cadrul acestei scheme de ajutor de stat localitățile (satele) care aparțin de comune și care, la data de referință de 1 noiembrie 2017:

a) nu erau deservite de rețele de acces la puncte fixe în măsură să asigure servicii de comunicații electronice utilizatorilor finali - persoane fizice, la viteze de transfer a datelor („download”), în regim „best-effort”, de minim 30 Mbps;

b) nu au făcut, nu fac și nici nu ar putea face, până la finalul anului 2020, obiectul unei intervenții publice relativ similare în domeniul comunicațiilor electronice;

c) nu au fost declarate intenții de investiții din fonduri exclusiv private, până la data de 1 noiembrie 2020, în rețele de acces la puncte fixe în măsură să asigure viteze de transfer a datelor („download”), în regim „best-effort”, de minim 30 Mbps.

Această schemă de ajutor de stat presupune instalarea unor rețele publice de comunicații electronice rapide, precum și, dacă este cazul, a unor infrastructuri fizice pentru susținerea acestora, care rămân în proprietatea întreprinderilor beneficiare. Aceste întreprinderi vor furniza, pe piața de gros, servicii de acces la rețelele respective și, acolo unde este cazul, servicii de acces la infrastructurile fizice aferente acestora, incluse în cadrul proiectelor selectate, iar, pe piața cu amănuntul, servicii de comunicații electronice utilizatorilor finali aflați în aria de acoperire cel puțin în limita caracteristicilor prescrise.

Până la acest moment, au fost semnate contracte de finanțare cu 7 întreprinderi care și-au luat angajamentul de a instala rețele publice de comunicații electronice rapide până la locațiile utilizatorilor finali în 744 de localități (sate) din 32 de județe. Termenul maxim în care trebuie implementate obiectivele acestei scheme de ajutor de stat este de 31 decembrie 2023, cu excepția unor situații deosebite, caz în care termenul menționat anterior poate fi extins.

De asemenea, în prezent se află în analiză la nivelul MTIC un proiect de act normativ care vizează simplificarea procedurilor de autorizare a executării lucrărilor de construcții cu privire la infrastructura fizică necesară susținerii rețelelor de comunicații electronice, adoptarea acestuia fiind de așteptat să determine eliminarea unor bariere la intrarea pe piață. În plus, în prezent, legislația din domeniul urbanismului permite instalarea de rețele suprateran în intravilanul și extravilanul comunelor, satelor și localităților aparținătoare orașelor și municipiilor, fapt ce conduce la reducerea investițiilor în dezvoltarea de rețele noi în aceste zone. În același timp, în conformitate cu reglementările din Legea nr. 50/1991, certificatul de urbanism poate fi emis și în formă digitală, prin intermediul poștei electronice.

Complementar, în cadrul intervențiilor de tip LEADER din Programul Național de Dezvoltare Rurală, este sprijinită dezvoltarea infrastructurii de bandă largă în zonele rurale și în orașele cu cel mult 20.000 de locuitori. Alocarea inițială de 25 mil. € poate fi majorată până la 35 mil. € în funcție de nevoile identificate prin strategiile de dezvoltare locală. Strategiile de dezvoltare locală elaborate includ măsurile dedicate dezvoltării infrastructurii de comunicații în bandă largă în valoare de 2,2 mil. € (aprox. 9% din alocarea inițială). Bugetele alocate vizează perioada 2014 - 2020, existând posibilitatea prelungirii.

Totodată, Legea nr. 159/2016 privind regimul infrastructurii fizice a rețelelor de comunicații electronice, precum și pentru stabilirea unor măsuri pentru reducerea costului instalării rețelelor de comunicații electronice, cu completările ulterioare clarifică și stabilește reguli pe baza cărora furnizorii de rețele de comunicații electronice au acces pe proprietatea publică sau privată pentru a construi, instala, întreține, înlocui sau muta rețelele de comunicații electronice sau elementele de infrastructură fizică asociate acestora, precum și condițiile în care se face accesul la infrastructura fizică a altor operatori de rețele (inclusiv infrastructuri care nu sunt dedicate comunicațiilor electronice).

Mai mult, în legătură cu factorii ce sunt de natură a favoriza eliminarea unor potențiale bariere la intrarea pe piață, este important de menționat că, potrivit cadrului legal în vigoare, nu pot fi stabilite impozite, taxe, tarife sau alte sume suplimentare față de sumele ce rezultă din aplicarea acestei legi.

În ceea ce privește litigiile care pot apărea între furnizori, procedura de soluționare este reglementată de Legea nr.159/2016 privind regimul infrastructurii fizice a rețelelor de comunicații electronice, precum și pentru stabilirea unor măsuri pentru reducerea costului instalării rețelelor de comunicații electronice, ANCOM fiind organismul de soluționare a litigiilor la nivel național, care poate să impună părților o soluție, pentru a adresa un refuz nejustificat de negociere sau impunerea unor

condiții nerezonabile de acces. Persoanele interesate se pot adresa Autorității în condițiile prevăzute de Decizia președintelui ANCOM nr. 1171/2016 pentru stabilirea procedurii de soluționare a litigiilor privind regimul infrastructurii fizice a rețelelor de comunicații electronice.

În concluzie, deși barierele la intrarea pe piața serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în zonele rurale, unde concurența nu este la fel de puternică ca în celelalte zone, sunt semnificativ mai mari decât în zonele urbane, acestea sunt determinate în mare parte de condițiile economice și sociale din aceste zone.

3.3.6. Ofertele/tarifele pentru serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe

În scopul evaluării existenței unor eventuale constrângeri tarifare diferite la nivel geografic, au fost analizate ofertele de servicii și, respectiv, tarifele practicate de furnizorii de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în diferite localități/zone ale țării.

În general, nu există diferențe din punct de vedere geografic în ceea ce privește vitezele „best-effort” pe care furnizorii le oferă în cazul serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe. În mod particular, RCS & RDS S.A., Telekom Romania Communications S.A. și UPC Romania S.A. furnizează servicii având aceleași caracteristici din punct de vedere al vitezei „best-effort” la nivelul întregului teritoriu al României, cu excepția localităților în care rețeaua este în curs de modernizare, caz în care sunt oferite viteze mai mici. Prin urmare, se poate aprecia că astfel de situații sunt cauzate de factori exogeni, și nu de o strategie comercială pe termen lung. În plus, furnizorul respectiv are interesul de a-și moderniza rețeaua într-un interval de timp cât mai scurt, astfel încât să poată satisface cererea.

De asemenea, existența unor eventuale diferențe dintre mediul urban și cel rural poate indica existența unor costuri diferite și, implicit, tarife diferite din punctul de vedere al vitezelor de transmisie furnizate, și nu în mod necesar existența unor condiții competitive diferite. Costul înregistrat cu dezvoltarea unei rețele de comunicații electronice este mare, fiind posibil să existe diferențe semnificative în ceea ce privește costul per utilizator final între zone geografice diferite. Mai mult, în condițiile în care un operator își dezvoltă o rețea fixă de comunicații electronice în zone dens populate, acesta beneficiază de economii de densitate specifice, costul per utilizator final fiind mai mic față de zonele slab populate. Astfel, din modelul de calcul utilizat de Autoritate pentru stabilirea tarifelor de acces la bucla locală, rezultă că investiția medie pentru realizarea unui kilometru de buclă locală în mediul rural este cu peste 60% mai mare decât în mediul urban. În orice caz, acest aspect nu este, în sine, în dezacord cu concluzia existenței unor constrângeri competitive comune la nivelul întregului teritoriu al țării, așa cum rezultă din analiza tuturor aspectelor prezentate.

În ceea ce privește tarifele, în mod tradițional, furnizorii de servicii de acces la internet, în particular Telekom Romania Communications S.A., RCS & RDS S.A. și UPC Romania S.A., au practicat tarife uniforme la nivel geografic pentru serviciile de acces la internet în bandă largă.

În general, când stabilește un tarif mediu, un operator poate decide practicarea unui „preț de monopol” în zonele în care este singurul furnizor și a unui tarif mai mic, „competitiv”, în zonele în care se confruntă cu concurență din partea altor furnizori. Astfel, având în vedere relația inversă dintre gradul de concurență dintr-o anumită zonă și nivelul tarifelor, rezultatul va reprezenta, probabil, un compromis între cele două categorii de tarife, cu cât nivelul de concurență este mai mare, cu atât prețul stabilit fiind mai mic.

În scopul analizării comparabilității tarifelor și ofertelor furnizorilor din România, având în vedere faptul că serviciile de acces la internet sunt furnizate de cele mai multe ori sub formă de pachete de servicii, ANCOM a realizat o analiză comparativă a tarifelor percepute pentru achiziționarea serviciilor de acces la internet furnizate individual ori împreună cu serviciul de retransmisie TV și/sau serviciul de telefonie fixă.

Tabelul nr. III.13. – Oferte pentru servicii de acces la internet la puncte fixe furnizate individual, respectiv pentru pachetele cu două sau trei servicii de comunicații electronice (acces la internet la puncte fixe, TV și/sau telefonie fixă) de la același furnizor, destinate utilizatorilor finali – persoane fizice, valabile în luna martie 2020, la nivel național

Furnizor	22 Mbps	50 Mbps	100 Mbps	300 Mbps	500 Mbps	1000 Mbps	3G+/4G/4G+ (internet fix furnizat prin tehnologia mobilă)
----------	---------	---------	----------	----------	----------	-----------	---

Tarife lunare ¹ pentru acces la internet la puncte fixe furnizat individual, în funcție de viteză „best-effort”							
RCS & RDS S.A.			RON 28	RON 30	RON 35	RON 40	
UPC Romania S.A.				RON 39	RON 49		
Telekom Romania Communications S.A.	RON 39		RON 39			RON 39	RON 24
Orange România S.A.			RON 38	RON 38	RON 48	RON 58	RON 58
Digital Cable Systems S.A.		RON 17	RON 38				
Tarife lunare ¹ pentru pachetele de tip „2-play”: acces la internet la puncte fixe + TV, în funcție de viteză „best-effort”							
RCS & RDS S.A.			RON 58	RON 60	RON 65	RON 70	
UPC Romania S.A.				RON 59	RON 65		
Telekom Romania Communications S.A.	RON 55		RON 55			RON 55	
Orange România S.A.					RON 46		
Orange România S.A. (exclusiv pentru abonatii de telefonie mobilă)				RON 38	RON 38	RON 48	
Tarife lunare ¹ pentru 3 servicii de comunicații electronice: acces la internet la puncte fixe + TV + telefonie fixă, în funcție de viteză „best-effort”							
RCS & RDS S.A.			RON 64	RON 66	RON 71	RON 76	
UPC Romania S.A.				RON 59	RON 65		
Telekom Romania Communications S.A.	RON 73		RON 73			RON 73	
Orange România S.A. – clienți noi (include și 8 eur telefonie mobilă)					RON 82		
Orange România S.A. (exclusiv pentru abonatii de telefonie mobilă)				RON 44	RON 44	RON 54	
Digital Cable Systems S.A.			RON 80	RON 80			

Note:

¹Tarife exprimate în lei cu TVA/lună. Tarifele prezentate nu includ promoțiile și reducerile aplicabile. Au fost luate în considerare ofertele cele mai avantajoase din punct de vedere al tarifului.
Sursa: ANCOM, pe baza informațiilor raportate de furnizori și conform informațiilor disponibile pe paginile de internet ale acestora.

Așa cum rezultă din tabelul III.13., în luna martie 2020, principalii operatori ofereau servicii de acces la internet în bandă largă furnizate individual la tarife cuprinse între 28 lei și 58 lei, la viteze „best-effort” între 22 Mbps pe suport de cupru și 1 Gbps pe suport de fibră optică. Astfel, RCS & RDS S.A. practica tarife între 28 lei și 40 lei pentru viteze „best-effort” între 100 Mbps și 1 Gbps, majoritatea conexiunilor fiind pe suport de fibră optică.

Telekom Romania Communications S.A. are un singur tarif (39 lei) pentru toate tehnologiile fixe și indiferent de viteza asigurată. Spre exemplu, o viteză maximă de transfer de 22 Mbps prin tehnologia ADSL, respectiv 100 Mbps prin VDSL și 1 Gbps pe suport de fibră optică sunt tarificate la fel. Pe măsură ce rețeaua a fost modernizată permițând furnizarea de servicii de acces la internet la viteze mai mari, ofertele corespunzătoare serviciilor de acces la internet la viteze mai mari au devenit o regulă, în timp ce ofertele cu acces la internet la viteze mici sunt excepții, în situațiile în care nu pot fi furnizate, din punct de vedere tehnic, servicii cu viteze mai mari. Performanțele DSL sunt dependente de distanța dintre utilizatorul final și echipamentul DSLAM, precum și de condițiile existente în rețeaua de cupru, iar, în funcție de distanță, se pot furniza viteze de transmisie de la 2 Mbps până la 22 Mbps prin intermediul tehnologiilor ADSL/ADSL2, respectiv de la 30 Mbps până la 100 Mbps prin VDSL/VDSL2.

De asemenea, Orange România S.A., care furnizează servicii utilizând rețeaua Telekom, oferă viteze între 100 Mbps prin intermediul tehnologiei VDSL și 1 Gbps pe fibră optică la tarife între 38 lei și 58 lei.

Mai mult, Orange România S.A., Vodafone Romania S.A. și Telekom Romania Communications S.A. furnizează servicii de acces la internet la puncte fixe prin intermediul tehnologiilor mobile, prin limitarea utilizării la o anumită locație fixă, oriunde în aria de acoperire a rețelei mobile, la viteze aferente tehnologiilor 3G+/4G/4G+. Aceste servicii sunt disponibile oriunde în aria de acoperire a rețelelor mobile la tarife cuprinse între 5 euro/lună și 16 euro/lună, comparabile cu tarifele conexiunilor de acces la internet furnizate prin intermediul tehnologiilor fixe. La fel ca în cazul tehnologiilor fixe, vitezele depind de parametrii tehnici ai rețelei și de specificațiile modemului folosit (așa cum este și în cazul tehnologiilor fixe DOCSIS sau DSL).

Accesul la internet în bandă largă furnizat de UPC Romania S.A. prin intermediul tehnologiei DOCSIS 3 asigură viteze „best-effort” de 300 Mbps, respectiv 500 Mbps, la tarife de 39 lei/lună și 49 lei/lună.

Pachetele de două servicii de comunicații electronice (de tip „2-play”), acces la internet și retransmisia programelor TV, erau comercializate de RCS & RDS S.A. la tarife cuprinse între 58 lei/lună (100 Mbps internet) și 70 lei/lună (1 Gbps internet), de UPC Romania S.A. între 59 lei/lună (300 Mbps internet) și 65 lei/lună (500 Mbps internet), de Telekom Romania Communications S.A. la 55 lei/lună (indiferent de tehnologia fixă utilizată), iar de Orange România S.A. la tarife de 46 lei/lună (500 Mbps internet).

De asemenea, în ceea ce privește posibilitatea utilizării a trei servicii de comunicații electronice de la același furnizor, ANCOM a realizat o comparație între ofertele principalilor furnizori de servicii de acces la internet, telefonie fixă și, respectiv, retransmisie a programelor de televiziune, comercializate fie sub formă de pachete de servicii (la un singur tarif), fie în mod separat, cu aplicarea unor tarife individuale. Așa cum rezultă din tabelul nr. III.13., în luna martie 2020, pentru serviciul de acces la internet oferit împreună cu serviciul de voce la puncte fixe și cu serviciul de retransmisie a programelor de televiziune, tariful cel mai mic era practicat de societatea UPC România S.A., 59 lei/lună, în timp ce aceeași combinație de servicii putea fi achiziționată de la RCS & RDS S.A. la un tarif de 64 lei/lună, de la Telekom Romania Communications S.A. cu 73 lei/lună sau de la Digital Cable Systems S.A. cu 80 lei/lună. Tarifele maxime practicate pentru cele trei servicii furnizate la puncte fixe erau de 65 lei/lună în cazul UPC Romania S.A. și 82 lei/lună pentru Orange România S.A. În același timp, RCS & RDS S.A. avea un tarif maxim de 76 lei/lună, iar Telekom Romania Communications S.A. și Digital Cable Systems S.A. aveau un singur tarif pentru toate vitezele oferite pentru acces la internet, de 73 lei/lună pentru Telekom Romania Communications S.A. și, respectiv, 80 lei/lună pentru Digital Cable Systems S.A. Diferențele între furnizori pot fi explicate de tipul de abonament de servicii de telefonie fixă (cu/fără convorbiri incluse, în funcție de destinația apelurilor, de exemplu) sau retransmisie a programelor audiovizuale (numărul de programe incluse în grilă, calitatea acestora etc.) ori de vitezele maxime oferite pentru serviciul de acces la internet.

În context, este important de menționat că ofertele furnizorilor sunt comparabile atât din punct de vedere al serviciilor oferite și tarifelor practicate, cât și al tendinței de a urma nivelul tarifelor și structura ofertelor principalilor competitori, ceea ce indică existența unor constrângeri comune de preț, inclusiv la nivelul localităților. De exemplu, conform informațiilor rezultate din studiile de piață realizate în rândul utilizatorilor finali, a reieșit că utilizatorii finali – persoane fizice cheltuiesc sume lunare comparabile atât în zonele urbane, cât și în zonele rurale, pentru serviciile de acces în bandă largă la puncte fixe⁶⁷.

În concluzie, analizând ofertele de servicii de acces la internet ale principalilor competitori, se poate observa că, în condițiile unei piețe „contestabile”, volatile, în creștere (un procent semnificativ dintre gospodăriile din România încă nu deține o conexiune de acces la internet la puncte fixe), acestea reflectă în principal disponibilitatea tehnologiilor în anumite zone, iar, pe măsură ce tehnologiile implementate permit, sunt furnizate servicii similare, la aceleași tarife la nivelul întregii țări.

În ceea ce privește ofertele celorlalți competitori, alții decât furnizorii principali, care dețin calitatea de unici furnizori în anumite localități (furnizorii mai mici prezenți la nivel local), datele colectate de la 60 dintre aceștia (a se vedea tabelul nr. III.14.) arată că tarifele sunt uniforme la nivelul tuturor localităților în care aceștia sunt prezenți și că nu există diferențe semnificative între tarifele practicate de aceștia și cele practicate de furnizorii principali de pe piață, sau de cele practicate în localitățile cu cel puțin trei furnizori.

Tabelul nr. III.14. – Oferte pentru servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe furnizate individual, destinate utilizatorilor finali – persoane fizice, valabile la începutul anului 2019, ale altor furnizori decât cei principali (care sunt furnizori unici în anumite localități)

Interval viteze „best-effort” (Mbps)	Tarif minim (lei/lună)	Tarif mediu (lei/lună)	Tarif maxim (lei/lună)
[5-30)	15	40	65

⁶⁷ Potrivit studiului realizat în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane fizice de către Metro Media Transilvania S.R.L., în anul 2019. Informațiile prezentate se referă la prelucrarea întrebării „QR17. Care este suma lunară pe care o achitați pentru conexiunea la Internet Fix (în RON, cu TVA)?”.

[30-100)	20	43	100
[100-300)	25	39	65
[300-600)	30	40	50

Sursa: ANCOM, pe baza informațiilor raportate de furnizori și conform informațiilor disponibile pe paginile de internet ale acestora.

Eventualele excepții (diferențe din punct de vedere al vitezelor și/sau tarifelor practicate) sunt motivate de cauze obiective, cum ar fi limitările tehnologice sau costurile suplimentare, determinate de accesul dificil în anumite zone. De exemplu, furnizarea accesului la internet pe suport radio în zonele greu accesibile implică implementarea mai multor echipamente de transmisie pe unde radio, ceea ce conduce la costuri suplimentare și, implicit, la tarife mai mari.

Prin urmare, practicarea unor tarife uniforme pe întreg teritoriul României de către furnizorii de servicii de acces la internet la puncte fixe, nivelul apropiat al acestora și evoluția acestor tarife în aceeași direcție, reflectând existența unor constrângeri comune de preț, reprezintă argumente în plus în favoarea definirii unei piețe geografice relevante la nivel național.

3.3.7. Analiza constrângerilor concurențiale în localitățile cu unul, doi sau cel puțin trei furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe

Având în vedere informațiile prezentate în secțiunile de mai sus, în mod particular situația eterogenă la nivel național, care face dificilă o grupare a localităților din punct de vedere al unor criterii precum mediul de reședință, județul sau regiunea geografică, ANCOM a realizat o împărțire a localităților și a analizat evoluția structurii acestora, precum și a potențialului concurenței, în funcție de o serie de caracteristici comune, astfel încât să ofere o imagine de ansamblu corectă cu privire la situația concurențială și constrângerile competitive care există în zonele respective. Din analiza datelor, au rezultat următoarele categorii de localități și caracteristici ale acestora:

Localități cu 1 furnizor – la data de 31 decembrie 2018, existau 2.695 astfel de localități, toate în mediul rural. Telekom Romania Communications S.A. acoperea 35% dintre localitățile cu un singur furnizor, Orange România S.A. 17%, RCS & RDS S.A. 14%, Digital Cable Systems S.A. 10%, UPC Romania S.A. 3%, Akta Telecom S.A. 2%, iar restul de 80 de furnizori alternativi acopereau 18%.

Este important de menționat că, la nivelul tuturor localităților cu un singur furnizor, în multe dintre acestea (16,3%) exista și cel puțin o rețea de cablu TV analogic sau o rețea de telefonie analogică aparținând altor operatori, care ar putea fi dezvoltate pentru a furniza servicii de acces la internet într-un timp scurt și fără investiții semnificative, în viitorul apropiat. Numărul mediu de gospodării din localitățile cu un singur furnizor este de 116, cu o populație medie de 315 locuitori (vezi tabelul III.12.). În medie, 21% dintre gospodăriile din localitățile cu un singur furnizor sunt deja conectate la internet, dar, așa cum a fost menționat, trebuie ținut cont de faptul că în aproape 80% dintre localitățile cu un furnizor trăiește populație îmbătrânită și foarte îmbătrânită, ceea ce face foarte dificilă pătrunderea pe piață și atragerea de clienți în zonele respective. În ceea ce privește rata sărăciei, 83% dintre localitățile cu un singur furnizor se caracterizează prin rate ale sărăciei relative mai mari sau egale cu 30%, în condițiile în care, la sfârșitul anului 2018, media ratei sărăciei relative în România era puțin peste 20%, iar cea la nivelul Uniunii Europene era de aproape 17%⁶⁸.

Cât privește dispunerea în teritoriu, localitățile cu un singur furnizor sunt distribuite pe tot teritoriul României, de la 243 localități în Regiunea de dezvoltare Sud (Muntenia) la 584 localități în Regiunea de dezvoltare Nord – Est (Moldova).

Din punct de vedere al evoluției față de anul 2014, în 62% dintre localitățile cu un singur furnizor la data de 31 decembrie 2014 (4.422 localități) numărul furnizorilor a crescut, astfel că, la data de 31 decembrie 2018, în 31% dintre acestea existau doi furnizori, tot în 31% existau cel puțin trei furnizori, iar într-un număr de 1.532 localități (35%) situația a rămas neschimbată.

⁶⁸Sursa: Eurostat.

În cele ce urmează, ANCOM a analizat gradul de acoperire cu rețele de acces la internet la puncte fixe, respectiv gradul de utilizare a serviciilor principalilor furnizori de pe piață, precum și a serviciilor furnizorilor alternativi operaționali la nivel local, pentru a observa în ce măsură pot fi identificate zone care să nu se suprapună și să fie mai restrânse decât piața națională, să fie stabile în timp și delimitate cu acuratețe, respectiv să fie suficient de mici astfel încât condițiile concurențiale să nu varieze semnificativ în cadrul aceleiași unități geografice, însă suficient de mari pentru a nu determina dificultăți în ceea ce privește furnizarea de date de către operatori și realizarea analizei de piață de către Autoritate.

Localități cu 1 furnizor - Telekom Romania Communications S.A.

La data de 31 decembrie 2018, Telekom Romania Communications S.A. este singurul furnizor în 951 localități, iar în 103 dintre acestea există constrângeri concurențiale potențiale din partea a cel puțin unei rețele de cablu TV analogic aparținând altor operatori. Numărul mediu de gospodării din localitățile în care Telekom Romania Communications S.A. este singurul furnizor este de 131, cu o populație medie de 355 locuitori. În medie, în aceste localități, Telekom Romania Communications S.A. furnizează deja servicii de acces la internet în 20% dintre gospodării.

Din punct de vedere al evoluției, în 66% dintre localitățile în care Telekom Romania Communications S.A. era singurul furnizor la 31 decembrie 2014 (2.791 localități), numărul furnizorilor a crescut la data de 31 decembrie 2018, astfel: în 30% dintre acestea existau doi furnizori, iar în 36% dintre acestea existau cel puțin trei furnizori.

Localități cu 1 furnizor - RCS & RDS S.A.

RCS & RDS S.A. este singurul furnizor în 380 localități, iar în 64 dintre acestea există constrângeri concurențiale potențiale din partea a cel puțin unei rețele analogice de telefonie și/sau de cablu TV aparținând altor operatori. Numărul mediu de gospodării din localitățile în care RCS & RDS S.A. este singurul furnizor este de 108, cu o populație medie corespunzătoare de 301 locuitori. În medie, în aceste localități, RCS & RDS S.A. furnizează deja servicii de acces la internet în aproape 37% dintre gospodării.

Cu privire la evoluția gradului de acoperire în localitățile în care RCS & RDS S.A. era singurul furnizor la 31 decembrie 2014 (327 localități), datele culese de Autoritate arată că în aproape 43% dintre acestea au intrat pe piață furnizori noi, conform situației la data de 31 decembrie 2018: în 30% dintre aceste localități sunt doi furnizori, iar în aproximativ 13% dintre acestea sunt cel puțin trei furnizori.

Localități cu 1 furnizor – Alți furnizori alternativi

84 de alți furnizori alternativi sunt singurii furnizori într-un număr de 1.364 localități, iar în 273 dintre acestea există constrângeri concurențiale potențiale din partea a cel puțin unei rețele analogice de telefonie și/sau de cablu TV aparținând altor operatori. Numărul mediu de gospodării din aceste localități este de 107, cu o populație medie de 291 locuitori. În medie, în aceste localități, sunt furnizate deja servicii de acces la internet în 12% dintre gospodării.

Cu privire la evoluția gradului de acoperire în localitățile în care un alt furnizor alternativ era singura opțiune pentru a achiziționa servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe la data de 31 decembrie 2014 (1.304 localități), informațiile culese de Autoritate arată că în 58% dintre acestea au intrat pe piață furnizori noi, conform situației la data de 31 decembrie 2018: în 33% dintre aceste localități sunt doi furnizori, iar în 25% dintre acestea sunt cel puțin trei furnizori.

Localități cu 2 furnizori – există 2.821 astfel de localități, din care o singură localitate urbană. Telekom Romania Communications S.A. este prezent în 69% dintre acestea (1.949), RCS & RDS S.A. în 25% (707), Digital Cable Systems S.A. în 23% (636) și UPC Romania S.A. în 169 localități (6%). În 35% dintre localități (985) sunt prezenți doi furnizori importanți, în 53% de localități (1.491) există un furnizor important și un alt furnizor alternativ, iar în 345 localități (12%) sunt doi furnizori alternativi, alții decât cei importanți.

La nivelul tuturor localităților cu doi furnizori, în 334 dintre localități există furnizori care operează rețele analogice de telefonie și/sau de cablu TV, care ar putea fi modernizate pentru a permite furnizarea de servicii de acces la internet în bandă largă, într-un timp scurt și fără investiții semnificative.

La nivelul localităților în care există exclusiv cele două rețele de comunicații electronice de acces la internet în bandă largă la puncte fixe (nu sunt prezente rețele analogice de telefonie și/sau cablu TV), numărul mediu de gospodării este de 187, corespunzându-i o populație medie de 521 locuitori, iar, în medie, 32% dintre gospodării sunt deja conectate la internet.

Din punctul de vedere al evoluției față de anul 2014, în 70% dintre cele 3.849 localități cu doi furnizori la 31 decembrie 2014 existau deja cel puțin trei furnizori la data de 31 decembrie 2018. Doar într-un număr mic de localități (3% din totalul localităților) a rămas un singur furnizor, în mare parte scăderea fiind determinată de numărul mare de achiziții realizate în ultimii ani de către furnizorii de dimensiuni mari. Într-un număr de 1.008 localități (26%) situația a rămas neschimbată.

Din punctul de vedere al structurii pieței, în 12,4% dintre localitățile cu doi furnizori, la data de 31 decembrie 2018, furnizorii dețineau cote de piață între [40%, 60%].

Condițiile concurențiale de la nivelul localităților cu doi furnizori trebuie analizate și în coroborare cu indicatorii socio-demografici specifici, cum ar fi gradul de îmbătrânire demografică sau rata sărăciei relative. Astfel, s-a constatat că 75% dintre localitățile cu doi furnizori sunt caracterizate de o populație îmbătrânită sau foarte îmbătrânită. În ceea ce privește rata sărăciei, în 81% dintre localitățile cu doi furnizori, rata sărăciei relative era mai mare sau egală cu 30%, peste media ratei sărăciei relative din România (puțin peste 20%), respectiv peste cea de la nivelul Uniunii Europene (aproape 17%).

Localitățile cu doi furnizori sunt distribuite pe tot teritoriul României, de la 261 localități în Regiunea de dezvoltare Vest (Apuseană) la 533 localități în Regiunea de dezvoltare Nord - Est (Moldova).

Analizând localitățile cu doi furnizori din punctul de vedere al furnizorilor prezenți și al potențialelor probleme concurențiale care ar putea exista, au rezultat următoarele concluzii:

1. Telekom Romania Communications S.A. împreună cu un alt operator alternativ important furnizează servicii în 903 localități (cu Digital Cable Systems S.A. în 382 de localități, cu RCS & RDS S.A. în 437 de localități, iar cu UPC Romania S.A. în 84 de localități). Telekom Romania Communications S.A. împreună cu unul dintre operatorii alternativi furnizează servicii în 1.046 localități, iar în 98 dintre acestea mai există și cel puțin o rețea de cablu TV analogic.

În $\times\%$ dintre localitățile cu doi furnizori, cărora le corespund 4% din totalul populației și, respectiv, 3% din numărul total de gospodării, Telekom Romania Communications S.A. deține o cotă de piață de cel puțin 40%, iar în $\times\%$ dintre localități (cărora le corespund 3% din populația totală și 3% din totalul gospodăriilor) acesta deține o cotă de piață de cel puțin 50%.

Din punctul de vedere al evoluției gradului de acoperire față de 2014, la nivelul localităților cu doi furnizori în care era prezent Telekom Romania Communications S.A. (3.554 localități) la 31 decembrie 2014, în 71% dintre acestea erau deja prezenți trei sau mai mulți furnizori la sfârșitul anului 2018.

2. RCS & RDS S.A. împreună cu un alt operator important furnizează servicii în 491 localități (cu Telekom Romania Communications S.A. în 437 de localități, cu Digital Cable Systems S.A. în 43 localități, iar cu UPC Romania S.A. în 11 localități). RCS & RDS S.A. împreună cu unul dintre operatorii alternativi furnizează servicii în 216 de localități, iar în 54 dintre acestea mai există și cel puțin o rețea de cablu TV analogic sau o rețea de telefonie analogică.

În $\times\%$ dintre localitățile cu doi furnizori, cărora le corespund puțin peste 1% din totalul populației/gospodăriilor, RCS & RDS S.A. deține o cotă de piață de cel puțin 40%, iar în $\times\%$ dintre localități (1,4% din total populație și 1,3% din total gospodării) de cel puțin 50%.

În peste 70% dintre localitățile cu doi furnizori în care RCS & RDS S.A. era prezent la 31 decembrie 2014 (827 localități) existau trei sau mai mulți furnizori la data de 31 decembrie 2018.

3. Digital Cable Systems S.A. împreună cu un alt operator important furnizează servicii în 453 localități (cu Telekom Romania Communications S.A. în 382 de localități, cu RCS & RDS S.A. în 43 localități, iar cu UPC Romania S.A. în 28 localități). Digital Cable Systems S.A. împreună cu unul dintre operatorii alternativi furnizează servicii în 183 localități, iar în 47 dintre acestea mai există și cel puțin o rețea de cablu TV analogic sau o rețea de telefonie analogică.

În $\times\%$ dintre localitățile cu doi furnizori, cărora le corespund 1% din totalul populației, respectiv 1% din numărul total de gospodării, Digital Cable Systems S.A. deține o cotă de piață de cel puțin 40%, iar în $\times\%$ dintre localități (1% din total populație/gospodării) de cel puțin 50%.

În 68% dintre localitățile cu doi furnizori în care Digital Cable Systems S.A. era prezent la 31 decembrie 2014 (1.172 localități) intraseră noi furnizori și existau, astfel, trei sau mai mulți furnizori la data de 31 decembrie 2018.

4. UPC Romania S.A. împreună cu un alt operator important furnizează servicii în 123 localități (cu Telekom Romania Communications S.A. în 84 de localități, cu Digital Cable Systems S.A. în 28 localități,

iar cu RCS & RDS S.A. în 11 localități). UPC Romania S.A. împreună cu unul dintre operatorii alternativi furnizează servicii în 46 localități, iar în 18 dintre acestea mai există și cel puțin o rețea de cablu TV analogic sau o rețea de telefonie analogică.

În $\times\%$ dintre localitățile cu doi furnizori, cărora le corespund aproape 0,4% din totalul populației/gospodăriilor, UPC Romania S.A. deține o cotă de piață de cel puțin 40%, iar în $\times\%$ dintre localități (0,3% din totalul populației/gospodăriilor) de cel puțin 50%.

În peste 70% dintre localitățile cu doi furnizori în care RCS & RDS S.A. era prezent la 31 decembrie 2014 (73 localități) existau trei sau mai mulți furnizori la data de 31 decembrie 2018.

Localități cu cel puțin 3 furnizori - există un număr de 6.206 de astfel localități, din care 321 localități din mediul urban (dintr-un total de 322 localități din mediul urban), cărora le corespund 87% din totalul populației din România și din total gospodăriilor. 53% din totalul populației și, respectiv, 54% dintre gospodării se află în localitățile în care sunt prezenți toți cei trei furnizori principali (RCS & RDS S.A., Telekom Romania Communications S.A. și UPC Romania S.A.), iar 33% din populație și, respectiv, 31% dintre gospodării se află în localitățile în care sunt prezenți numai unul sau doi dintre principalii operatori menționați mai sus.

În 71% dintre cele 2.040 de localități cu cel puțin trei furnizori la 31 decembrie 2014, numărul de furnizori a crescut cu cel puțin un furnizor, la data de 31 decembrie 2018. În doar 63 dintre localitățile cu cel puțin trei furnizori la sfârșitul anului 2014 au mai rămas doar doi furnizori la sfârșitul anului 2018, iar într-un număr foarte mic de localități (9 localități) a rămas un singur furnizor.

Din punctul de vedere al structurii pieței, în 15% din localitățile cu cel puțin trei furnizori, un furnizor deține o cotă de piață între [40%, 50%), iar în 80% din localitățile cu cel puțin trei furnizori de cel puțin 50%.

Analizând localitățile cu trei furnizori din punctul de vedere al furnizorilor prezenți și al potențialelor probleme concurențiale care ar putea exista, au rezultat următoarele:

1. Telekom Romania Communications S.A. furnizează servicii într-un număr de 5.758 localități cu cel puțin trei furnizori (adică în 93% din numărul total de localități cu cel puțin trei furnizori), din care în $\times\%$ dintre aceste localități deține o cotă de piață de cel puțin 40%, iar în $\times\%$ dintre aceste localități deține o cotă de piață de cel puțin 50%.

La nivelul localităților cu cel puțin trei furnizori în care era prezent Telekom Romania Communications S.A. (1.957 localități la 31 decembrie 2014), în 71% dintre acestea numărul de furnizori a crescut cu cel puțin un furnizor la 31 decembrie 2018. Mai mult, cota de piață a Telekom Romania Communications S.A. a scăzut în $\times\%$ (\times localități) dintre localitățile cu cel puțin trei furnizori, în perioada 2014 - 2018. Într-un număr foarte mic de localități (\times localități), Telekom Romania Communications S.A. a rămas singurul furnizor.

2. RCS & RDS S.A. furnizează servicii într-un număr de 3.393 localități cu cel puțin trei furnizori (55% din numărul total de localități cu cel puțin trei furnizori), din care în $\times\%$ dintre aceste localități deține o cotă de piață de cel puțin 40%, iar în $\times\%$ dintre aceste localități are o cotă de piață de cel puțin 50%.

În ceea ce privește localitățile cu cel puțin trei furnizori în care RCS & RDS S.A. era prezent la 31 decembrie 2014 (924 localități), în 66% dintre acestea numărul de furnizori a crescut cu cel puțin un furnizor la data de 31 decembrie 2018. În plus, cota de piață a RCS & RDS S.A. a scăzut în \times (\times localități) dintre localitățile cu cel puțin trei furnizori, în perioada 2014 - 2018.

3. UPC Romania S.A. furnizează servicii într-un număr de 1.564 localități cu cel puțin trei furnizori (un sfert din numărul total de localități cu cel puțin trei furnizori), din care în $\times\%$ deține o cotă de piață de cel puțin 40%, iar în $\times\%$ are o cotă de piață de cel puțin 50%.

Referitor la localitățile cu cel puțin trei furnizori în care UPC Romania S.A. era prezent la 31 decembrie 2014 (383 localități), în 63% dintre acestea numărul de furnizori a crescut cu cel puțin un furnizor la 31 decembrie 2018. Cota de piață a UPC Romania S.A. a scăzut în $\times\%$ (\times localități) dintre localitățile cu cel puțin trei furnizori, în perioada 2014 - 2018.

4. Digital Cable Systems S.A. furnizează servicii într-un număr de 1.938 localități cu cel puțin trei furnizori (31% din numărul total de localități cu cel puțin trei furnizori), din care în $\times\%$ dintre

localitățile cu cel puțin trei furnizori deține o cotă de piață de cel puțin 40%, iar în \approx % dintre localitățile cu cel puțin trei furnizori o cotă de piață de cel puțin 50%.

Referitor la evoluție, în 75% dintre localitățile cu cel puțin trei furnizori în care Digital Cable Systems S.A. era prezent la 31 decembrie 2014 (617 localități), numărul de furnizori a crescut cu cel puțin un furnizor, iar cota de piață a scăzut în \approx % (\approx localități) dintre aceste localități, în perioada 2014 - 2018.

Analizând informațiile prezentate mai sus, se poate observa că, în cadrul localităților sau a categoriilor de localități de mai sus, condițiile concurențiale variază semnificativ, nu sunt stabile în timp, structura piețelor la nivel local fiind într-o continuă schimbare, astfel încât nu se pot delimita unități geografice care să îndeplinească criteriile pentru definirea unor piețe geografice la nivel subnațional. În ansamblu, zonele în care se pot manifesta potențiale probleme concurențiale reprezintă un procent redus din total, sunt acoperite de furnizori ale căror tarife nu sunt excesive, în unele din acestea lipsa unor oferte alternative fiind cauzată de potențialul economic redus (cerere potențială aproape inexistentă).

3.3.8. Concluzii cu privire la piața geografică relevantă

Pe baza informațiilor mai sus analizate, rezultă că, în România, structura pieței serviciilor de acces la internet în bandă largă este relativ eterogenă, în anumite localități sau chiar zone geografice existând furnizori diferiți de servicii de acces la internet în bandă largă (peste 100), situația fiind diferită față de cea la nivel național. În mod identic, structura pieței pe medii de reședință, regiuni geografice sau chiar la nivel local relevă existența unui număr de peste 150 furnizori diferiți ca lideri de piață, la data de 31 decembrie 2018. Localitățile cu potențiale probleme de concurență (în particular, cele acoperite de unul sau doi furnizori) sunt, cu o singură excepție, în mediul rural, în zone fragmentate și neatractive din punct de vedere comercial, ponderea populației din populația totală a României care locuiește în aceste zone fiind foarte mică și caracterizată de indicatori socio-demografici defavorabili. În aceste localități, ANCOM nu a identificat manifestarea unor probleme concurențiale cum ar fi practicarea unor tarife excesive, nivelul tarifelor pentru serviciile de acces la internet fiind comparabil cu cel al furnizorilor care oferă servicii la nivel național, eventuale diferențieri din punct de vedere al vitezelor oferite sau al tarifelor fiind justificate de soluțiile tehnice diferite folosite sau de tipul rețelei, care pot implica costuri suplimentare. În cazul utilizatorilor din localitățile cu un singur furnizor, care comercializează servicii de acces la internet la nivel național/regional, se poate considera că aceștia pot beneficia de tarifele competitive rezultate din concurența la nivel național/regional, având în vedere tendința generală de scădere a tarifelor și faptul că Autoritatea nu a identificat practicarea de către aceștia a unor oferte comerciale diferite la nivel local. În același timp, nu trebuie omis faptul că, chiar dacă în urma analizei de substituibilitate a cererii și ofertei a rezultat că serviciile de acces la internet furnizate la puncte mobile nu fac parte din aceeași piață cu serviciile de acces la internet la puncte fixe, dată fiind importanța serviciilor de telefonie mobilă pe piața din România, operatorii de rețele publice mobile, prin ofertele pe care le comercializează, pot impune constrângeri concurențiale indirecte asupra tarifelor serviciilor de acces la internet practicate de operatorii de rețele publice fixe.

În același timp, analiza datelor mai relevă că piața din România este volatilă, structura acesteia și situația concurențială se modifică periodic la nivel de localități și/sau zone geografice, fiind în continuă schimbare, o eventuală delimitare geografică având un caracter fluid, neputându-se identifica cu acuratețe zone subnaționale stabile în timp, în orizontul de timp al analizei de piață (de exemplu, numărul de localități fără acoperire cu rețele de acces la internet în bandă largă la puncte fixe s-a redus semnificativ în perioada 2014 – 2018, de la 3.439 la 31 decembrie 2014 la 2.028 la 31 decembrie 2018, localitățile fiind exclusiv din mediul rural. În mod similar, numărul de localități cu un singur furnizor (la 31 decembrie 2018, nicio localitate din mediul urban) a scăzut de la 4.422 la 31 decembrie 2014, la 2.695 la 31 decembrie 2018, ca urmare, în principal, a extinderii activității furnizorilor actuali pe piețe adiacente). Astfel, structura piețelor locale este în continuă schimbare de la an la an, astfel încât nu se poate estima că în orizontul de timp al analizei situația se menține neschimbată, astfel încât să poată fi trasată o „hartă” fixă a granițelor geografice între diferite categorii de localități.

Chiar dacă analiza la nivel geografic a evidențiat faptul că barierele la intrarea pe piața serviciilor de acces la internet la puncte fixe în zonele rurale, unde concurența nu este la fel de puternică ca în celelalte zone, sunt semnificativ mai mari decât în zonele urbane, acestea sunt determinate în mare parte

de condițiile economice și sociale din aceste zone, peste trei sferturi (77%) din populația din localitățile cu un singur furnizor și cu doi furnizori fiind vârstnică, iar în 82% din localitățile cu un singur furnizor și cu doi furnizori rata sărăciei relative situându-se la cel puțin 30%.

Un alt aspect important de menționat ar fi și acela că, din punct de vedere practic (al unei analize cost-beneficiu), o eventuală delimitare a unor piețe subnaționale doar în cazul localităților cu un singur furnizor, de exemplu, ar putea însemna analizarea situației unui număr de până la 85 furnizori potențiali dominanți, costurile aplicării unor măsuri de reglementare la nivel local în cazul acestor furnizori, precum și ale monitorizării respectării obligațiilor impuse acestora fiind mai mari ca beneficiile rezultate din procesul de reglementare. După cum a fost menționat și anterior, unitățile geografice la nivelul cărora se pot defini piețe geografice trebuie să fie suficient de mari pentru a nu determina dificultăți în ceea ce privește furnizarea de date de către operatori și realizarea analizei de piață de către Autoritate, or acest deziderat este aproape imposibil de realizat la nivelul pieței din România. De asemenea, o reglementare bazată pe piețe subnaționale ar implica reglementarea accesului la bucla locală pentru tehnologii diferite, ceea ce ar presupune expertiză și costuri suplimentare atât pentru furnizorii - cumpărători, care vor fi nevoiți să achiziționeze ambele categorii de servicii pentru a-și asigura nivelul de acoperire dorit, cât și pentru Autoritatea de reglementare.

Având în vedere condițiile necesare a fi îndeplinite pentru definirea unor piețe geografice la nivel subnațional (în mod particular condițiile care prevăd ca unitățile geografice la nivelul cărora se determină limitele pieței relevante să fie stabile în timp și delimitate cu acuratețe și, respectiv, să fie suficient de mici astfel încât condițiile concurențiale să nu varieze semnificativ în cadrul aceleiași unități geografice), ANCOM consideră că, atât în prezent cât și în orizontul de timp al analizei, existența unor astfel de situații nu determină diferențe suficient de relevante, consistente și stabile în timp în ceea ce privește condițiile de concurență între zonele rurale și urbane sau între diferite unități geografice pentru a justifica definirea de piețe geografice la un nivel mai restrâns decât cel național.

În acest context, Autoritatea amintește faptul că, în ipoteza apariției unor abuzuri pe piață, inclusiv la nivel local, în orizontul de timp al analizei, există instrumente legale adecvate pentru sancționarea în mod punctual a abaterilor de la principiile unui mediu concurențial normal, în acest sens notând că faptele care împiedică, restrâng sau denaturează concurența pe piața românească se supun controlului *ex post* exercitat de Consiliul Concurenței. Astfel, intervenția *ex post* a Autorității de concurență este mai flexibilă și mai puțin invazivă decât o acțiune *ex ante* a ANCOM, lăsând ca mecanismele pieței să acționeze firesc, demersurile Autorității de concurență fiind determinate de încălcarea principiilor dreptului concurenței.

În consecință, piața geografică cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe se definește la nivel național, determinată de teritoriul României.

În perioada următoare, ANCOM va continua să monitorizeze îndeaproape evoluția condițiilor concurențiale pe întreg teritoriul țării, inclusiv orice modificări apărute în ceea ce privește ofertele comerciale disponibile și tarifele practicate de furnizori, astfel încât, în cazul în care vor exista modificări substanțiale ale condițiilor concurențiale care să impună delimitarea unor piețe subnaționale, analiza de piață să fie revizuită într-o perioadă mai scurtă de timp decât perioada inițială avută în vedere.

B. Piețele cu amănuntul corespunzătoare serviciilor de telefonie la puncte fixe

Documentul actual vizează în principal determinarea măsurii în care este necesară reglementarea *ex ante* la nivelul piețelor de gros corespunzătoare serviciilor de acces la bucla locală, având în vedere scopul final - crearea unui mediu concurențial la nivelul pieței cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă.

În același timp, trebuie menționat că serviciile de gros analizate în acest document (servicii de acces local la puncte fixe și servicii de acces central la puncte fixe, pentru servicii destinate publicului larg) sunt relevante și pentru alte piețe cu amănuntul, acestea reprezentând elemente necesare pentru furnizarea de servicii de acces la telefonie la puncte fixe utilizatorilor finali.

Cu privire la aceste servicii, în urma analizelor de piață realizate de ANCOM în perioada 2009 - 2013⁶⁹, piețele cu amănuntul corespunzătoare serviciilor de telefonie la puncte fixe (inclusiv piața serviciilor de acces la rețele publice fixe) nu au fost considerate relevante pentru reglementare *ex ante* (*testul celor trei criterii nu a fost îndeplinit*), astfel încât obligațiile impuse în sarcina societății Romtelecom S.A. (Telekom Romania Communications S.A., în prezent) au fost retrase.

3.4. Analiza situației concurențiale pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe

Comisia Europeană subliniază ferm, inclusiv în Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/UE, faptul că „[...] Obiectivul oricărei intervenții de reglementare *ex ante* este, în ultimă instanță, de a genera beneficii pentru utilizatorii finali prin transformarea piețelor cu amănuntul în piețe efectiv concurențiale în mod durabil. Este probabil ca, în viitor, autoritățile naționale de reglementare să fie tratat în măsură să constate că piețele cu amănuntul sunt concurențiale, chiar și în absența reglementării la nivel angro, în special ținând seama de îmbunătățirile preconizate în ceea ce privește inovarea și concurența.”⁷⁰

Același aspect esențial rezultă și din conținutul Directivei (UE) 2018/1972 a Parlamentului European și a Consiliului din 11 decembrie 2018 de instituire a Codului european al comunicațiilor electronice, care, la considerentul 29, prevede faptul că „[...] Obligațiile de la nivelul angro ar trebui să fie impuse atunci când una sau mai multe piețe cu amănuntul nu au perspective de a deveni cu adevărat concurențiale în absența acestor obligații. Este probabil ca autoritățile naționale de reglementare, prin procesul de analiză a pieței, să fie tratat în măsură să constate că piețele cu amănuntul sunt concurențiale chiar și în absența reglementării la nivel angro, în special ținând seama de îmbunătățirile preconizate în ceea ce privește inovarea și concurența [...]”.

De asemenea, Comisia Europeană arată, în cadrul considerentului (8) din aceeași Recomandare, că ar trebui analizat dacă piețele cu amănuntul sunt competitive din punct de vedere prospectiv, în absența existenței unor reglementări *ex ante* aplicate ca urmare a identificării unor furnizori cu putere semnificativă de piață. Pe de altă parte, analiza de piață trebuie să ia în considerare efectele altor măsuri de reglementare aplicate la nivelul piețelor de gros sau cu amănuntul în perioada analizată.

Așadar, reiterăm faptul că, deși scopul principal al demersului actual este revizuirea piețelor de gros ale serviciilor de local la puncte fixe, respectiv, de acces central la puncte fixe, pentru servicii destinate publicului larg, analiza pornește de la piața/piețele cu amănuntul corespunzătoare, având în vedere că cererea pentru serviciile furnizate în amonte derivă din cererea pentru serviciile furnizate utilizatorilor finali. În cazul în care costul cu serviciile achiziționate pe o piață din amonte reprezintă un procent important din prețul serviciilor furnizate pe piața din aval, gama serviciilor substituibile disponibile la nivelul pieței cu amănuntul va oferi informații cu privire la gama de servicii - substitut probabile, disponibile la nivelul pieței de gros. Acest aspect se datorează faptului că o creștere a prețului serviciului furnizat la nivelul pieței de gros, care se va regăsi în prețul serviciului cu amănuntul, va determina utilizatorii finali să înlocuiască serviciul respectiv cu cel considerat substitut, având ca efect reducerea cererii pentru serviciile de gros corespunzătoare.

3.4.1. Cadrul legal

Potrivit art. 94 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, un furnizor de rețele sau de servicii de comunicații electronice este considerat ca având putere semnificativă pe o anumită piață dacă „*individual sau împreună cu alți asemenea furnizori, se bucură pe piața respectivă de o poziție echivalentă unei poziții dominante*”. Conceptul de poziție dominantă este împrumutat din legislația primară și secundară din domeniul concurenței și identifică o situație în care respectivul furnizor este capabil, într-o măsură apreciabilă, să se comporte independent față de concurenți, clienți și consumatori.

⁶⁹ A se vedea „Expunerea de motive la măsurile Autorității Naționale pentru Administrare și Reglementare în Comunicații de identificare, analiză și reglementare a piețelor relevante cu amănuntul corespunzătoare serviciilor de acces și serviciilor de apeluri furnizate la puncte fixe” - 2009 și „Expunerea de motive la măsurile Autorității Naționale pentru Administrare și Reglementare în Comunicații de identificare, analiză și reglementare a piețelor relevante corespunzătoare serviciilor de acces la puncte fixe, origine a apelurilor la puncte fixe în rețelele publice de telefonie și serviciilor de tranzit comutat al apelurilor în rețelele publice de telefonie din România” - 2013.

⁷⁰ Considerentul (2) din Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/UE.

Prin urmare, pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, ANCOM a analizat situația concurențială pentru a determina dacă există operatori care sunt capabili, într-o măsură apreciabilă, să se comporte independent față de concurenți, clienți și consumatori.

Existența unuia sau a mai multor furnizori cu putere semnificativă se determină pe baza mai multor criterii, având în vedere posibilele evoluții viitoare, pe baza caracteristicilor concurențiale ale pieței în prezent. Pe o anumită piață relevantă, poate exista un singur furnizor cu putere semnificativă (putere semnificativă individuală), care se poate comporta independent față de concurenții săi, ori mai mulți furnizori cu putere semnificativă (putere semnificativă colectivă), care se află în aceeași poziție față de concurenți și consumatori ca o singură entitate având putere semnificativă, fără a exista concurență efectivă între ei.

În secțiunile următoare, ANCOM prezintă analiza și concluziile sale privind gradul de concurență la nivelul pieței cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe.

3.4.2. Analiza puterii semnificative individuale

Orice analiză realizată în vederea desemnării unor eventuali operatori cu putere semnificativă trebuie să ia în considerare o serie de factori, cum ar fi:

- cotele de piață ale furnizorilor prezenți pe piața relevantă;
- existența barierelor la intrarea pe piață și a barierelor în calea extinderii;
- economiile de scară și/sau scop;
- accesul facil sau privilegiat la resurse financiare sau de capital;
- controlul asupra unei infrastructuri greu de duplicat;
- gradul de diversificare a produselor;
- gradul de integrare pe verticală a furnizorilor;
- presiuni concurențiale exercitate în mod indirect de la nivelul altor piețe.

Acești factori sunt analizați în secțiunile care urmează, în funcție de gradul lor de relevanță.

3.4.2.1. Cotele de piață

Cota de piață este cel mai utilizat criteriu pentru determinarea puterii semnificative pe piață. Deși existența unei cote de piață ridicate nu este suficientă pentru a desemna un furnizor ca având putere semnificativă, este puțin probabil ca un furnizor să dețină putere semnificativă fără să aibă, în același timp, o cotă de piață ridicată.

Astfel, o cotă de piață mai mare de 50% este prin ea însăși un indiciu al manifestării unei poziții dominante pe piață. De asemenea, în jurisprudența Curții Europene de Justiție s-a precizat că, în lipsa unor circumstanțe excepționale, o cotă de piață mai mare de 50% instituie o prezumție de dominantă, sarcina probei, că respectivul agent economic nu are poziție dominantă pe o anumită piață, aparținând acestuia (AKZO Chemie Bv v. Commission, Hoffmann-La Roche AG v. Commission). Chiar și în cazul unei cote de piață mai mici de 50%, dar mai mare de 40%, sau chiar în cazul unor cote de piață mai mici de 40%, un furnizor poate fi considerat ca având poziție dominantă, în acest caz analizându-se și alți factori (United Brands v. Commission). Aceste circumstanțe excepționale trebuie argumentate în mod clar și neechivoc, pe baza unor dovezi care să nu poată fi contestate.

Prin urmare, analiza cotelor de piață reprezintă un prim indiciu în ceea ce privește importanța deținută de un operator pe o piață, în comparație cu concurenții săi. În mod evident, cu cât cota de piață deținută de operator este mai ridicată, respectiv cu cât intervalul de timp în care aceasta s-a menținut la un nivel ridicat este mai lung, cu atât indiciul cu privire la manifestarea poziției dominante pe piață este mai puternic. În același timp, Comisia Europeană consideră că sunt și alți factori importanți în analizarea manifestării poziției dominante pe piața relevantă, factori fără examinarea cărora este dificil a decide dacă un operator deține sau nu putere semnificativă pe piața relevantă. Comisia Europeană va interpreta cotele de piață ținând cont de condițiile din piață și, în special, de dinamica pieței și de gradul de diferențiere a

serviciilor. Astfel, este posibil ca și un furnizor cu o cotă de piață ridicată să nu poată acționa într-o măsură apreciabilă independent de clienții care au o putere de negociere suficientă.

În România, spre deosebire de alte state membre, liderul pe piața serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe nu este furnizorul fost monopolist, ci operatorul unor rețele de fibră optică și cablu coaxial, RCS & RDS S.A., cu o cotă de piață în funcție de numărul de conexiuni de 52%, la mijlocul anului 2019, urmat de Telekom Romania Communications S.A. cu 19% (respectiv, 22%, cota cumulată a grupului de societăți Telekom Romania Communications S.A. și Nextgen Communications S.R.L.) și UPC Romania S.A., care, la aceeași dată, avea o cotă de piață de aproape 12%. O creștere semnificativă se poate evidenția în cazul Orange România S.A., care a ajuns la 30.06.2019 la o cotă de piață de aproape 6%. Ceilalți furnizori/grupuri de furnizori aveau cote de piață în funcție de numărul de conexiuni mai mici de 5% (a se vedea tabelul nr. III.15.).

În același timp, cota de piață în funcție de veniturile corespunzătoare, realizate pe parcursul anului 2018, era de 38% în cazul RCS & RDS S.A., în ușoară scădere de la 38%, în anul 2015, în timp ce UPC Romania S.A. a avut o creștere a cotei de piață cu 12%, cota de piață a Orange România S.A. a crescut cu 3,5 puncte procentuale, iar a Vodafone Romania S.A. cu 2 puncte procentuale⁷¹.

Numărul de furnizori de pe piață, deși a ajuns la mai puțin de 550 la mijlocul anului 2019, rămâne important în continuare, în fiecare an intrând pe piață furnizori noi. Scăderea numărului de furnizori s-a datorat inclusiv fenomenului de integrare a operatorilor mai mici de către marii operatori, în special în mediul rural, în urma unor preluări succesive.

Tabelul nr. III.15. – Dinamica cotelor de piață ale furnizorilor în funcție de numărul de conexiuni de acces la internet în bandă largă la puncte fixe cu viteze de transmisie „best-effort”, în perioada 31.12.2015 – 30.06.2019

Furnizor	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018	30.06.2019
RCS & RDS	46,72%	47,80%	49,04%	50,78%	52,18%
Telekom RC & Nextgen	27,77%	26,21%	24,34%	22,99%	21,57%
UPC Romania	11,69%	12,17%	12,54%	11,86%	11,89%
DCS & AKTA	3,96%	3,79%	3,59%	3,12%	2,74%
Orange România	1,47%	2,40%	3,67%	5,37%	5,92%
Vodafone Romania	1,38%	1,56%	1,56%	1,46%	1,42%
Alți furnizori	7,01%	6,07%	5,27%	4,42%	4,29%

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

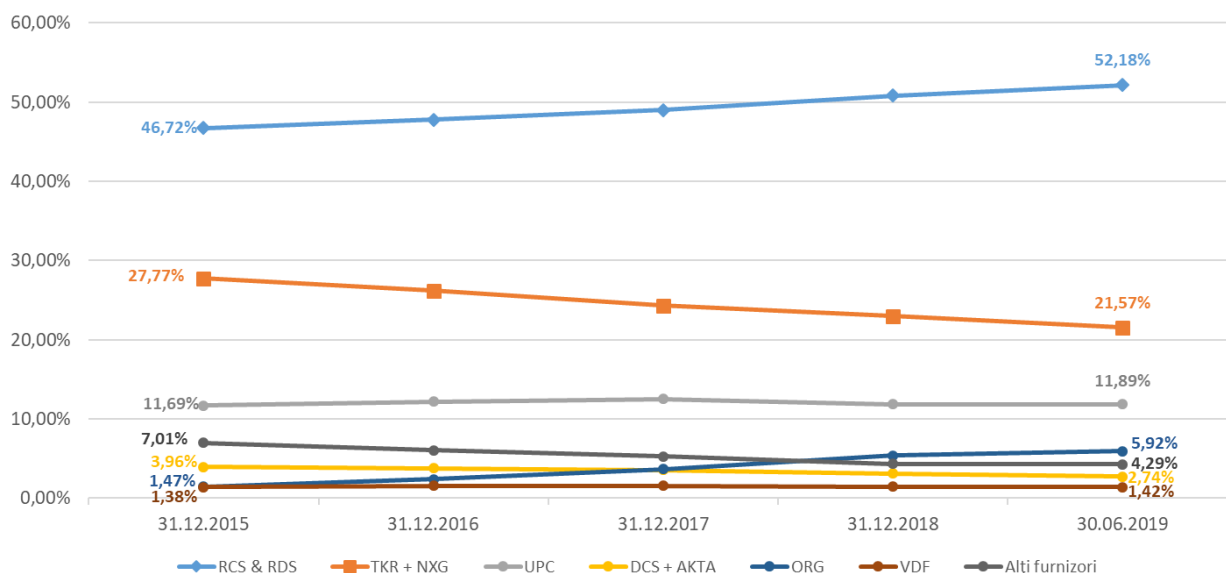
Chiar dacă, din punctul de vedere al cotei, RCS & RDS S.A. este lider de piață, pentru evaluarea măsurii în care acesta poate fi considerat dominant, trebuie avute în vedere toate celelalte caracteristici ale pieței în cauză. De exemplu, piața din România este o piață dinamică, în creștere, la 30 iunie 2019 fiind înregistrați 81 furnizori noi față de 31 decembrie 2015, în timp ce volumul pieței este, la fel, în continuă creștere. De asemenea, analizând mărimile și evoluția cotelor de piață ale furnizorilor (din tabelul III.15.), precum și achizițiile care au avut loc pe piață sau cele așteptate, cum ar fi preluarea oficială de la 1 august 2019 a companiei UPC Romania S.A. (al treilea cel mai important furnizor de servicii de acces la internet la puncte fixe) de către Vodafone Romania S.A. sau preluarea Telekom Romania Communications S.A. de către Orange România S.A., sau a acordurilor între operatori realizate în perioada de analiză (de exemplu, acordul comercial încheiat de Orange România S.A. pentru accesul la rețeaua fixă a Telekom Romania Communications S.A.⁷²), Autoritatea nu exclude posibilitatea ca RCS & RDS S.A. să urmeze o tendință ascendentă în viitor, dar consideră că, date fiind inclusiv modificările așteptate în structura pieței, aceste creșteri nu vor fi atât de importante și doar la nivelul acestui furnizor, astfel încât este foarte puțin probabil ca distanța competitivă față de principalii competitori să mai crească semnificativ și să determine un comportament independent al acestuia, într-o măsură apreciabilă, față de clienți, consumatori și utilizatorii finali. Vodafone Romania S.A. furniza, în principal, servicii de acces la internet în

⁷¹ Valorile pentru anul 2019 se încadrează, în general, în aceeași tendință – față de sfârșitul anului 2015, RCS & RDS S.A. a înregistrat o creștere ușoară de 1,9%, UPC Romania S.A. de 12,3%, Orange România S.A. de 5 puncte procentuale, iar Vodafone Romania S.A. de 2 puncte procentuale.

⁷² Acordul de acces la rețea între Telekom Romania Communications S.A. și Orange România S.A. a fost încheiat în august 2015 și prevede furnizarea de servicii de conectivitate pentru acces în bandă largă la puncte fixe, inclusiv adrese IP, acces la platforma VoIP și la numerotația fixă, precum și acces la platforma de cablu TV analogic și digital a Telekom Romania Communications S.A. Practic, din punctul de vedere al furnizării serviciilor de acces la internet în bandă largă, Orange România S.A. a dobândit accesul la rețeaua fixă FTTH GPON și, respectiv, FTTB GPON/VDSL existentă, dar și viitoare, a Telekom Romania Communications S.A. Durata inițială a contractului este până la sfârșitul anului 2020, cu posibilitatea de prelungire ca urmare a renegocierii clauzelor contractuale.

bandă largă la puncte fixe cu ajutorul tehnologiei mobile, iar preluarea operatorului de rețele fixe reprezintă o acțiune strategică în scopul extinderii gamei de servicii furnizate (prin furnizarea de servicii integrate de comunicații electronice), pe de o parte, și, pe de altă parte, prin creșterea investițiilor în rețeaua fixă de acces în bandă largă pe care au preluat-o⁷³. Imediat după finalizarea achiziției (septembrie 2019), Vodafone Romania S.A. a introdus o serie de oferte avantajoase, aplicând reduceri, semnificative în unele cazuri, pentru achiziționarea mai multor servicii de comunicații electronice, și nu numai (servicii de conținut, VoD etc.).

Figura nr. III.10. – Dinamica cotelor de piață ale furnizorilor în funcție de numărul de conexiuni de acces la internet în bandă largă la puncte fixe cu viteze de transmisie „best-effort”, în perioada 31.12.2015 – 30.06.2019

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

Așa cum a fost menționat deja, evoluția cotelor de piață, coroborată cu potențialul de creștere a pieței, aduce indicii suplimentare cu privire la existența sau nu a unui furnizor cu putere semnificativă pe piață. După cum se observă în graficul de mai sus, precum și din valorile absolute din tabelul nr. III.16., volumul pieței (numărul de conexiuni furnizate de către principalii furnizori de pe piață) a crescut constant de-a lungul anilor, într-o piață departe de a fi saturată, în timp ce principalii furnizori operaționali pe piața serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe au cunoscut, în general, creșteri în perioada analizată. Astfel, față de finalul anului 2015, Orange România S.A. a cunoscut o creștere de aproape 5 ori, Vodafone Romania S.A. și Akta Telecom S.A. au crescut cu 24%, RCS & RDS S.A. cu 34% (în scădere față de 62% din analiza precedentă, 2009 – 2014), în timp ce UPC Romania S.A. a crescut cu 22%. Telekom Romania Communications S.A. este singurul furnizor important care a cunoscut o scădere ușoară în perioada 2015 - 2019.

Tabelul nr. III.16. – Volumul pieței serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în funcție de numărul de conexiuni „best – effort” (exprimat în mii) și distribuția pe furnizori în perioada 31.12.2015 – 30.06.2019

Furnizor	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018	30.06.2019	'19/ '15
RCS & RDS S.A.	⌘	⌘	⌘	⌘	⌘	⌘
Telekom Romania Communications S.A.	⌘	⌘	⌘	⌘	⌘	⌘
UPC Romania S.A.	⌘	⌘	⌘	⌘	⌘	⌘
Digital Cable Systems S.A.	⌘	⌘	⌘	⌘	⌘	⌘

⁷³ De exemplu, informații relevante în acest sens se pot găsi pe site-urile operatorilor implicați (UPC și Vodafone), la următoarele adrese: <https://www.vodafone.ro/despre-noi/media/media/comunicate-de-presa-2018/vodafone-isi-va-intari-pozitia-pe-segmentul-de-servicii-convergente-prin-achizitionarea-upc-romania/index.htm>; https://www.vodafone.ro/libs/documents/digital_asset/v630398.pdf; https://www.upc.ro/pdf/2019/Fuziune%20UPC%20Vodafone/Proiect_de_fuziune_UPC-Vodafone.pdf; <https://www.vodafone.ro/despre-noi/media/media/comunicate-de-presa-2019/comisia-europeana-aproba-tranzactia-dintre-vodafone-group-si-liberty-global/index.htm>

Nextgen Communications S.R.L.	✂	✂	✂	✂	✂	✂
Akta Telecom S.A.	✂	✂	✂	✂	✂	✂
Orange România S.A.	✂	✂	✂	✂	✂	✂
Vodafone Romania S.A.	✂	✂	✂	✂	✂	✂
Alți furnizori	299	270	251	225	220	-26%
Număr total de conexiuni	4.262	4.449	4.753	5.087	5.131	+20%

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

Se observă că structura pieței, deși stabilă în ceea ce privește liderii de piață, se caracterizează prin cote de piață care fluctuează ușor de la o perioadă la alta în cazul furnizorilor urmăritori, trendul ascendent în cazul societății RCS & RDS S.A. fiind determinat, într-o mare măsură, de achizițiile altor furnizori de servicii de acces la internet de dimensiuni medii și mici sau de preluarea unei părți a bazei de abonați a acestora. Cu toate acestea, este de așteptat ca, în orizontul de timp al analizei, opțiunile strategice ale Orange România S.A. și, respectiv, Vodafone Romania S.A. să determine un efect de contracarare a acțiunilor RCS & RDS S.A. și, implicit, o rearanjare a cotelor de piață. Practic, piața este caracterizată de o fluctuație a cotelor de piață în timp în cazul anumitor furnizori, de un raport competitiv între liderul de piață și principalii competitori probabil a se micșora în contextul schimbărilor existente sau preconizate pe piață (preluarea UPC Romania S.A. de către Vodafone Romania S.A., acordul comercial de acces la rețea între Orange România S.A. și Telekom Romania Communications S.A., respectiv între Vodafone Romania S.A. și RCS & RDS S.A., respectiv posibila preluare a diviziei fixe a Telekom Romania Communications S.A. de către Orange România S.A.), de creșteri ale volumului de clienți pentru operatori, ceea ce reprezintă indicii cu privire la existența unei piețe nesaturate, în schimbare, respectiv a lipsei unui furnizor cu putere semnificativă pe piață.

3.4.2.2. Bariere la intrarea și dezvoltarea pe piață

După cum s-a precizat mai sus, criteriul cotei de piață trebuie interpretat în coroborare cu alți factori care pot arăta dacă există sau nu concurență efectivă pe o piață relevantă. Astfel, cota de piață a RCS & RDS S.A. trebuie analizată și prin prisma existenței unor bariere la intrarea și dezvoltarea pe piață.

Barierele la intrarea pe piață se cuantifică, în principal, pe baza existenței unor economii de scară, de scop sau de densitate de care poate beneficia un anumit furnizor în comparație cu alții, creându-i acestuia un avantaj competitiv.

La nivel național, economiile de scară, scop și densitate limitează intrarea în zonele rurale, însă sunt moderate pentru zonele urbane, unde cererea este destul de mare pentru a susține existența mai multor rețele de acces. Concurența din localitățile cu mai mulți operatori este, de asemenea, resimțită și în localitățile cu un singur furnizor, prin existența unor constrângeri tarifare comune. În acest sens, este important de subliniat tendința furnizorilor de a practica tarife urmând nivelul tarifelor principalilor competitori, inclusiv în localități în care aceștia sunt singurii furnizori de servicii de acces la internet (cum este, de exemplu, cazul Telekom Romania Communications S.A.), ceea ce indică existența unor constrângeri comune de preț, ca o reflectare a condițiilor competitive din zonele în care aceștia se confruntă cu concurență din partea altor operatori (a se vedea secțiunea 3.3.6.). De asemenea, costurile de schimbare a furnizorilor de către utilizatorii finali sunt reduse. A se vedea în acest sens punctul c) al prezentei subsecțiuni.

a) Economii de scară, scop și densitate

Intrarea pe piața de servicii de acces în bandă largă în zonele urbane din România a fost facilitată de existența unor economii de scară, scop și densitate moderate, motivul principal fiind dezvoltarea rețelelor de cablu, situație mai puțin întâlnită în alte state membre ale Uniunii Europene. În timp ce o piață cu rețele subterane de cablu este, de obicei, caracterizată de economii de scară, scop și densitate substanțiale, instalarea de rețele aeriene reduce semnificativ nivelul acestor economii, astfel încât, din acest punct de vedere, furnizorii prezenți pe piață nu beneficiază de avantaje competitive semnificative în comparație cu un furnizor nou-intrat. Pentru susținerea acestor afirmații, este relevant de observat faptul că piața din România se caracterizează printr-un număr mare de furnizori (peste 500 furnizori operaționali la data de 30 iunie 2019) care operează o mare varietate de tehnologii în marea majoritate a localităților, îndeosebi în cele din mediul urban. De asemenea, este important de menționat că, la mijlocul anului 2019,

În România exista și un număr de 132 de furnizori de servicii de retransmisie programe TV prin rețele de cablu coaxial.

Așa cum se poate observa din datele cuprinse în tabelul nr. III.17., numărul de localități din România în care sunt dezvoltate mai multe rețele de acces în bandă largă este relativ mare. La data de 31 decembrie 2018, 2.821 localități erau acoperite de două rețele de acces la internet în bandă largă (reprezentând 8% din populație). În 2.406 localități (10% din populație) existau câte trei rețele de acces, iar în 3.800 localități (77% din populație) cel puțin patru rețele de acces (semnificativ mai multe decât la finalul lui 2014 când erau 890 localități, reprezentând 57,5% din populație). De asemenea, în aproape jumătate dintre localitățile din România existau cel puțin trei rețele de acces prin care pot fi oferite servicii de internet la puncte fixe (de 3 ori mai multe față de finalul anului 2014).

Tabelul nr. III.17. - Acoperirea localităților cu rețele de acces în bandă largă la puncte fixe, în funcție de numărul de rețele dezvoltate, la data de 31 decembrie 2018

Număr rețele existente	Număr de localități	Populația aferentă acestor localități	Numărul de gospodării aferent acestor localități	% din populația totală din România	% din nr. total de gospodării din România
0 (fără acoperire)	2.028	252.529	98.370	1,3%	1,3%
1	2.695	848.809	311.357	4,2%	4,2%
2	2.821	1.520.114	547.251	7,6%	7,3%
3	2.406	1.962.569	696.822	9,8%	9,3%
mai mult de 3	3.800	15.537.659	5.827.371	77,2%	77,9%
cel puțin 1	11.722	19.869.151	7.382.801	98,7%	98,7%
cel puțin 2	9.027	19.020.342	7.071.444	94,5%	94,5%
cel puțin 3	6.206	17.500.228	6.524.193	87,0%	87,2%
Total	13.750	20.121.680	7.481.171	100%	100%

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori, respectiv INS

b) Legislația privind amplasarea rețelelor de comunicații electronice

În România, un factor important în promovarea concurenței bazate pe infrastructuri l-a reprezentat posibilitatea instalării de rețele aeriene, rețelele de cablu și „rețelele de cartier” dezvoltându-se în special prin utilizarea acestei opțiuni. În anumite situații, operatorii de rețele de comunicații electronice au utilizat stâlpii companiilor de transport public sau ai companiilor de electricitate. Istoric analizând, Telekom Romania Communications S.A. deține propria infrastructură de canalizație, dar doar în unele zone urbane. RCS & RDS S.A. a instalat subteran anumite segmente de rețea, pe suport de fibră optică. De asemenea, și Telekom Romania Communications S.A. deține în unele zone rețele aeriene, instalate pe suporti proprii, suporti care au fost puși și la dispoziția altor furnizori de rețele de comunicații electronice pe baza unor acorduri comerciale.

În ceea ce privește cadrul legal, dacă până în anul 2011 legislația națională nu prevedea o obligație generală de amplasare a rețelelor în subteran, ulterior, prin modificările aduse Regulamentului general de urbanism⁷⁴ lucrările de construcții pentru realizarea sau extinderea oricăror rețele edilitare în zona drumurilor publice, inclusiv a celor de comunicații electronice, au fost permise în intravilanul localităților doar în variantă subterană, atât pentru localitățile din mediul urban (municipii, orașe reședințe de județ, orașe), cât și pentru cele din mediul rural (comune, sate, localități aparținătoare). De asemenea, s-a interzis atât montarea supraterană a rețelelor edilitare pe domeniul public din intravilanul localităților, inclusiv a rețelelor de telecomunicații, cât și amplasarea pe stâlpii de iluminat public și de distribuție a curentului electric a acestor categorii de rețele, atât în localitățile din mediul urban, cât și în cele din mediul rural.

Deoarece această măsură legislativă nu s-a dovedit a fi pe deplin justificată și necesară pentru toate zonele, prin Hotărârea Guvernului nr. 1180/2014⁷⁵, s-a introdus o excepție de la aplicarea interdicției privind amplasarea supraterană a rețelelor de comunicații, în ceea ce privește intravilanul și extravilanul

⁷⁴Regulamentul general de urbanism, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 525/1996, a fost modificat în anul 2011 prin Hotărârea Guvernului nr. 490/2011.

⁷⁵Hotărârea Guvernului nr. 1180/2014 privind completarea Regulamentului general de urbanism, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 525/1996.

comunelor, satelor și localităților aparținătoare orașelor și municipiilor, permițându-se totodată și reutilizarea infrastructurilor existente în aceste zone.

Este de subliniat că, începând cu anul 2014, au fost menținute dispozițiile Regulamentului general de urbanism, așa cum a fost acesta modificat prin Hotărârea Guvernului nr. 1180/2014, astfel încât și în prezent este în vigoare excepția în discuție, fără a exista perspective de a fi eliminată pentru orizontul de timp al acestei analize.

Totodată, începând cu anul 2016, a intrat în vigoare Legea nr. 159/2016 privind regimul infrastructurii fizice a rețelelor de comunicații electronice, precum și pentru stabilirea unor măsuri pentru reducerea costului instalării rețelelor de comunicații electronice, cu completările ulterioare, act normativ prin intermediul căruia legiuitorul a stabilit un cadru legal unitar în domeniul regimului infrastructurii fizice a rețelelor de comunicații, care să contribuie la facilitarea dezvoltării rețelelor de comunicații electronice și a elementelor de infrastructură fizică necesare susținerii acestora, prin luarea de măsuri care să accelereze exercitarea dreptului de acces pe proprietăți și accesul la infrastructura fizică a operatorilor de rețea, urmărind totodată să remedieze ineficiențele care afectează procesul de extindere a rețelelor de comunicații electronice.

Dispozițiile Legii nr. 159/2016 au transpus în legislația națională art. 11 și 12 din Directiva 2002/21/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 martie 2002 privind cadrul comun de reglementare pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice (Directiva-cadru), modificată prin Directiva 2009/140/CE a Parlamentului European și a Consiliului, precum și dispozițiile Directivei 2014/61/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 15 mai 2014 privind măsuri de reducere a costului instalării rețelelor de comunicații electronice de mare viteză.

Prevederile Legii nr. 159/2016 includ, printre altele, și condițiile în care se realizează accesul furnizorilor de rețele publice de comunicații electronice pe proprietatea publică sau privată (inclusiv în spațiile aflate în proprietate indiviză din clădirile cu mai multe locuințe), precum și la infrastructura fizică a operatorilor de rețea⁷⁶ în vederea construirii, instalării, întreținerii, înlocuirii ori mutării rețelelor de comunicații electronice sau a elementelor de infrastructură fizică necesare susținerii acestora.

De asemenea, în vederea aplicării în mod unitar a dispozițiilor privind tarifele care pot fi percepute pentru accesul pe proprietatea publică, Legea nr. 159/2016 prevede în sarcina ANCOM obligația de a stabili, pe baza unei metodologii detaliate, ținând cont de valoarea de piață a folosinței bunurilor afectate, dar și de anumite beneficii tangibile și intangibile, valoarea tarifelor maxime de acces. În anul 2018, a fost emisă Decizia președintelui Autorității Naționale pentru Administrare și Reglementare în Comunicații nr. 997/2018 privind tarifele maxime care pot fi percepute pentru exercitarea dreptului de acces pe, deasupra, în sau sub imobilele proprietate publică⁷⁷.

De asemenea, este de menționat că ANCOM își propune pentru perioada următoare (un orizont de timp de un an) să stabilească, conform atribuțiilor stabilite prin Legea nr. 159/2016, tarifele orientative de acces la stâlpul unui operator de rețea. Scopul acestui demers este de a facilita dezvoltarea rețelelor de comunicații electronice și a elementelor de infrastructură fizică necesare susținerii acestora, prin luarea de măsuri care să contribuie la evitarea apariției unor litigii între operatorii de rețea și furnizorii rețele publice de comunicații electronice care solicită/beneficiază de acces la infrastructura acestora ori de asigurare a celerității soluționării unor astfel de litigii, în cazul apariției acestora.

Totodată, Legea nr. 159/2016 interzice autorităților administrației publice centrale sau locale, precum și oricăror altor entități îndrituite să solicite plata unor tarife de acces, să stabilească și să perceapă alte sume cu titlul de tarif de acces decât cele stabilite în acord cu dispozițiile acestui act normativ.

De asemenea, un aspect cu impact asupra dezvoltării și ritmului extinderii rețelelor de comunicații electronice din România este regimul acordării autorizațiilor de construire. Din acest punct de vedere, necesitatea flexibilizării și adaptării procedurilor de autorizare a executării lucrărilor de construcții la

⁷⁶Prin operator de rețea, în sensul Legii nr. 159/2016, se înțelege un operator economic autorizat să furnizeze rețele de comunicații electronice, precum și un operator economic care deține în proprietate, administrare sau concesiune o infrastructură fizică destinată instalării de rețele de comunicații electronice ori producerii, transportului sau distribuției energiei electrice, inclusiv iluminatului public, gazelor naturale, energiei termice și apei, inclusiv evacuarea sau tratarea apelor uzate și sistemele de canalizare și de drenare; de asemenea, este operator de rețea și operatorul economic care deține în proprietate, administrare sau concesiune o infrastructură fizică prin utilizarea căreia se furnizează servicii de transport, cum ar fi, dar fără a se limita la acestea, infrastructura fizică de transport a căilor ferate, drumurile, porturile și aeroporturile.

⁷⁷În prezent, această decizie face obiectul unui litigiu aflat pe rolul instanțelor de judecată.

cerințele specifice domeniului comunicațiilor electronice este recunoscută din ce în ce mai mult de autoritățile competente.

În acest sens, este de menționat faptul că Ministerul Transporturilor, Infrastructurii și Comunicațiilor (MTIC) a inițiat un proiect de act normativ care vizează simplificarea procedurii de autorizare a executării lucrărilor de construcții cu privire la infrastructura fizică necesară susținerii rețelelor de comunicații electronice, proiect care se află în faza consultării publice. În plus, în virtutea principiului neutralității tehnologice, recunoscut în toate actele legislative adoptate în cadrul Uniunii Europene și care presupune, printre altele, nediscriminarea cu privire la tehnologia utilizată ori cu privire la specificul rețelei – rețea fixă sau rețea de radiocomunicații, procesul de simplificare administrativă din domeniul autorizării executării lucrărilor de construcții ar urma să sprijine întreaga activitate în domeniul comunicațiilor electronice indiferent de tehnologia utilizată.

Un alt aspect ce trebuie menționat este faptul că din ce în ce mai multe autorități publice locale, în special din zonele urbane mari, au început să implementeze diverse proiecte de instalare în subteran a elementelor rețelelor de comunicații electronice. Aceste proiecte, realizate cu sprijinul sau participarea autorităților publice locale sau finanțate, total sau parțial, din fonduri publice, intră sub incidența prevederilor Legii nr. 159/2016, drept pentru care furnizorii de rețele publice de comunicații electronice beneficiază de acces deschis la aceste infrastructuri, în condiții tehnice și economice care sunt aprobate de ANCOM.

În perioada 2017 – 2019, ANCOM a aprobat sau, după caz, a impus condițiile tehnice și economice în care se realizează accesul la infrastructura fizică destinată să găzduiască rețele de comunicații electronice dezvoltată prin proiecte implementate la nivelul orașelor București (proiectul „Netcity”), Timișoara, Sibiu și Oradea.

Din perspectiva planurilor de dezvoltare urbană, este necesară existența unor norme clare de dezvoltare și instalare a elementelor rețelelor de comunicațiilor electronice. Acest deziderat se justifică atât din punctul de vedere al sistematizării urbane, cât și din punctul de vedere al asigurării siguranței cetățenilor. De asemenea, dezvoltarea rețelelor de comunicații electronice trebuie să se realizeze cu respectarea unor planuri de dezvoltare urbanistică, protecție a mediului și a sănătății, precum și a normelor de ordine publică. Instalarea haotică a elementelor rețelelor de comunicații electronice nu aduce beneficii nici furnizorilor de rețele de comunicații electronice, nici dezvoltării armonioase a orașului din punctul de vedere al normelor de urbanism. Pe de altă parte, instalarea sistematizată a elementelor rețelelor de comunicații electronice nu trebuie să determine în mod nejustificat restrângerea concurenței și să aducă prejudicii utilizatorilor finali de servicii de comunicații electronice.

Este deosebit de important ca între aplicarea normelor de urbanism și promovarea concurenței să existe un anumit echilibru, care să promoveze dezvoltarea de noi infrastructuri pentru rețele și servicii de comunicații electronice și să asigure în același timp respectarea regulilor de dezvoltare urbană.

În măsura în care acest echilibru va fi asigurat, fie prin acțiunea preventivă a autorităților locale implicate, fie prin intervenția autorităților de la nivel central (precum Consiliul Concurenței) sau chiar a instanțelor judecătorești, considerăm că astfel de proiecte de amplasare a rețelelor de comunicații electronice în subteran nu vor avea un impact negativ asupra dezvoltării concurenței pe piața de comunicații electronice, putând chiar încuraja intrarea pe piață a anumitor operatori în anumite zone, în condiții de transparență și nediscriminare.

Prin urmare, ANCOM consideră că măsurile adoptate de autoritățile administrației publice locale cu privire la instalarea în subteran a rețelelor de comunicații electronice continuă să nu influențeze în mod negativ structura pieței pe parcursul perioadei de revizuire. Orice implicații asupra concurenței generate de schimbările politicii de amplasare a rețelelor de comunicații electronice în interiorul localităților vor fi monitorizate permanent de Autoritate.

c) Costurile înregistrate de utilizatorii finali cu schimbarea furnizorilor de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe

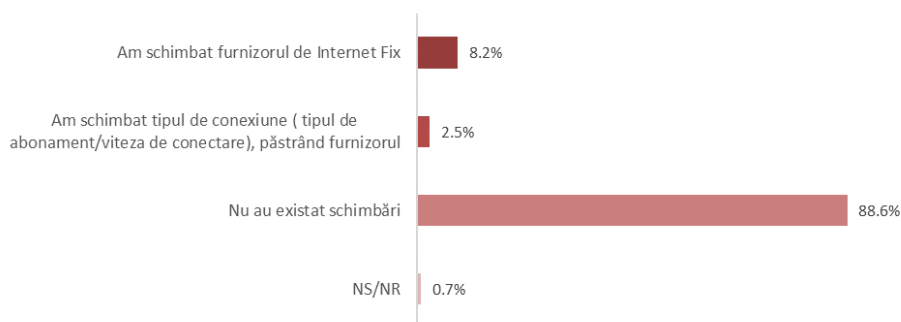
Costurile pe care le pot înregistra utilizatorii finali în cazul schimbării furnizorului pot fi, de exemplu, penalizări aplicate de furnizori în cazul rezilierii înainte de termen a unui contract încheiat pentru o perioadă minimă, plata unei taxe de conectare solicitate în anumite cazuri pentru instalarea unui nou serviciu sau efortul și timpul pe care trebuie să-l aloce pentru schimbarea serviciilor utilizate în prezent. De asemenea,

rezistența la schimbare a utilizatorilor finali se poate datora percepției acestora că o astfel de schimbare necesită un efort prea mare, ceea ce poate reprezenta o barieră la intrarea pe piață.

Un studiu realizat la sfârșitul anului 2018⁷⁸, privind utilizarea serviciilor de comunicații electronice de către utilizatorii finali – persoane fizice, arată că majoritatea celor care dețin servicii de acces la internet sunt mulțumiți de servicii în general (89%), respectiv de calitatea lor (88%) și de tarifele lunare (83%) în particular.

De asemenea, dintr-un alt studiu realizat la jumătatea anului 2019⁷⁹ în rândul utilizatorii finali – persoane fizice de servicii de acces la internet a rezultat că majoritatea respondenților (88,6%) nu au efectuat nicio schimbare la serviciile de internet fix din gospodăriile personale pentru conexiunea principală, în ultimele 12 luni. Însă, un procent de 8,2% au schimbat furnizorul de internet fix, iar 2,5% au schimbat tipul de conexiune. Rezultatele sunt prezentate în figura nr. III.11.

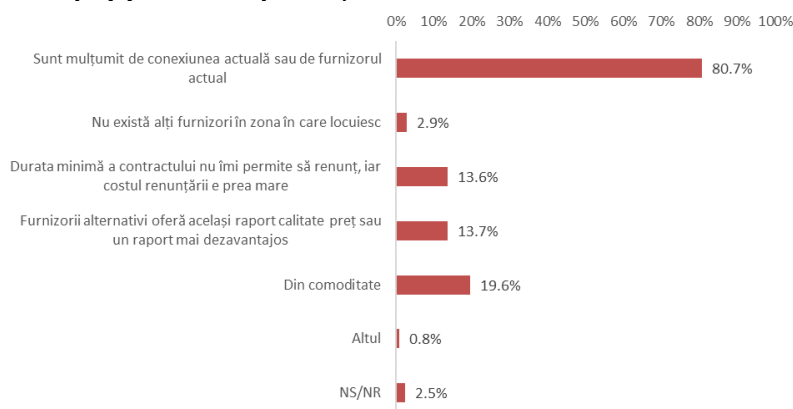
Figura nr. III.11. QR19. Ați schimbat (în mod voluntar) ceva la serviciile de Internet Fix din gospodărie în ultimele 12 luni pentru conexiunea principală? (N=1471 respondenți)

Sursa: Studiul cantitativ realizat în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane fizice de către MMT S.R.L.

Principala motivație pentru care respondenții utilizatori finali persoane fizice nu au schimbat nimic la conexiunea de internet la puncte fixe a fost reprezentată de faptul că aceștia sunt mulțumiți de conexiunea actuală sau de furnizorul actual (80,7%), după cum reiese din figura nr. III.12. De asemenea, 19,6% au ales varianta „din comoditate”, 13,7% au afirmat că furnizorii alternativi oferă același raport calitate preț sau un raport mai dezavantajos, iar 13,6% au menționat că durata minimă a contractului nu le permite să renunțe, iar costurile renunțării sunt prea ridicate. Un procent mic de respondenți (2,9%) au declarat că motivul pentru care nu au schimbat nimic la conexiunea de internet fix este pentru că nu există alți furnizori în zona în care locuiesc.

Figura nr. III.12. QR24. Care sunt motivele pentru care nu ați schimbat nimic la serviciile de internet fix din gospodărie în ultimele 12 luni? (Răspuns multiplu) (N=1303 respondenți care nu au schimbat nimic la serviciile de internet fix)

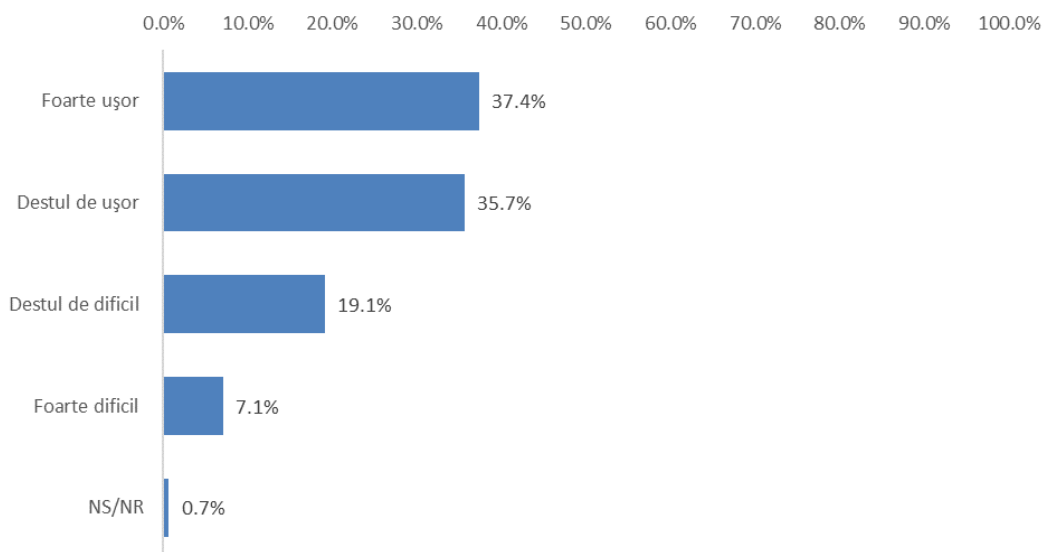
Sursa: Studiul cantitativ realizat în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane fizice de către MMT S.R.L.

⁷⁸ Potrivit studiului cantitativ realizat în rândul utilizatorilor finali de servicii de comunicații electronice în perioada noiembrie – decembrie 2018, de către Mercury Research S.R.L. Documentele relevante sunt disponibile la următoarea adresă: <https://statistica.ancom.ro/sscpds/public/alldocuments/marketstudy?lang=ro>;

⁷⁹ Potrivit studiului cantitativ realizat în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane fizice de către Metro Media Transilvania S.R.L.

Referitor la percepția asupra gradului de dificultate în ceea ce privește renunțarea la serviciile de acces la internet de la un anumit furnizor, studiile de piață relevă că utilizatorii - persoane fizice consideră, în proporție de 73,1%, că renunțarea s-a realizat foarte ușor sau destul de ușor (figura nr. III.13).

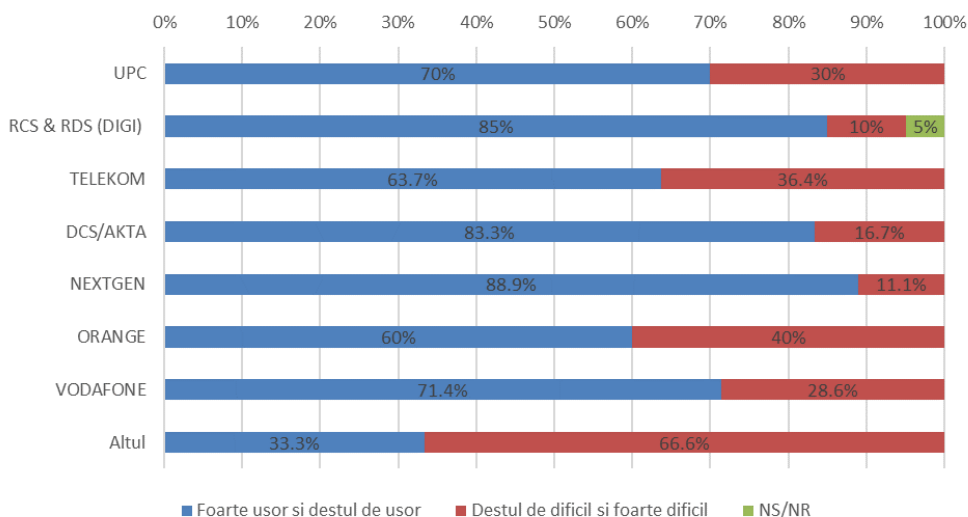
Figura nr. III.13. QR22. Cât de ușor a fost să renunțați la serviciile acestui furnizor?

Sursa: Studiul cantitativ realizat în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane fizice de către MMT S.R.L.

Figura nr. III.14. prezintă nivelul de dificultate întâmpinat de utilizatori în procesul de renunțare la furnizorul de internet fix, la nivelul fiecărui furnizor important. În medie, respondenții sunt de părere că nivelul de dificultate în ceea ce privește acest proces este unul scăzut, pentru fiecare furnizor menționat. Este de remarcat că unul dintre cele mai scăzute niveluri de dificultate s-a menționat pentru liderul pieței serviciilor de acces la internet RCS & RDS S.A. (un procent cumulativ de 85% dintre respondenții care au avut acest furnizor sunt de părere că renunțarea a fost destul de și foarte ușoară).

Figura nr. III.14. QR22. Cât de ușor a fost să renunțați la serviciile acestui furnizor?

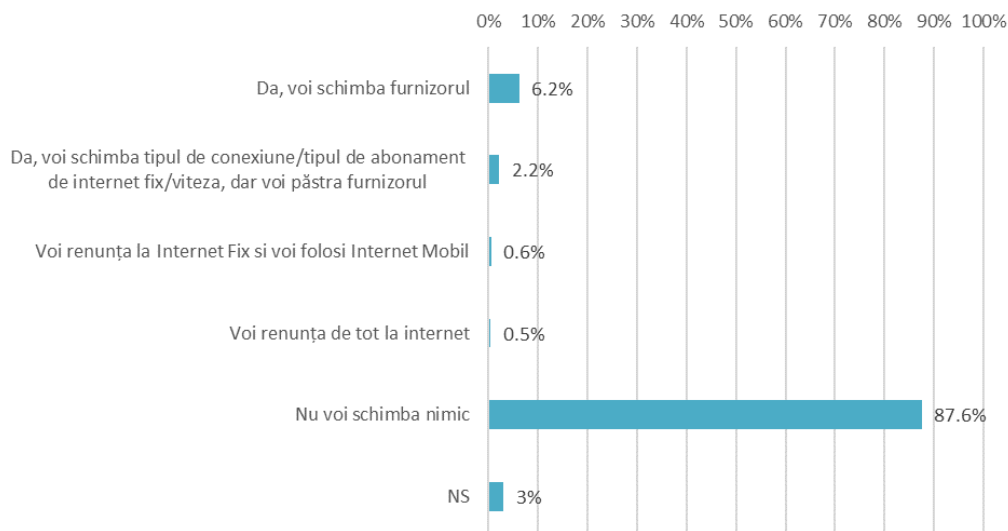

Sursa: Studiul cantitativ realizat în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane fizice de către MMT S.R.L.

În plus, majoritatea persoanelor incluse în studiu (87,6%) și-au exprimat intenția de a nu schimba nimic la conexiunea de internet fix din gospodăria personală. Un procent mic, de 6,2%, a declarat că va schimba furnizorul și doar 2,2% că intenționează să schimbe tipul de conexiune, tipul de abonament de internet fix sau viteza, dar va păstra furnizorul. Procente mai mici de respondenți au declarat că vor

renunța la internetul fix și vor folosi internetul mobil (0,6%) sau că vor renunța de tot la serviciul de internet (0,5%) într-un orizont de timp de un an.

Figura nr. III.15. QR26. În următoarele 12 luni intenționați să schimbați ceva la Internetul Fix din gospodăria dvs? (N=1471 respondenți)

Sursa: Studiul cantitativ realizat în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane fizice de către MMT S.R.L.

Acest lucru denotă, pe de o parte, faptul că utilizatorii finali sunt, de regulă, mulțumiți de serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe achiziționate și, pe de altă parte, că există presiuni concurențiale exercitate de furnizorii de servicii de acces la internet, prin prisma ușurinței cu care utilizatorii finali pot trece de la un furnizor la altul. În context, este important de subliniat că presiunea exercitată asupra liderului de piață, RCS & RDS S.A., poate fi considerată semnificativă prin prisma faptului că un procent foarte mare (85%) dintre cei care au renunțat la serviciile operatorului în trecutul recent au făcut-o cu ușurință.

Aceleași concluzii se desprind în mod indirect și din datele culese de la principalii furnizori: deși se confruntă cu renunțări la serviciile de acces la internet din partea clienților, aceștia au reușit să compenseze acest aspect prin atragerea de utilizatori noi, astfel încât numărul de clienți ai acestora este, în general, în creștere de la o perioadă la alta.

Astfel, situația din prezent indică faptul că barierele întâlnite de către utilizatorii finali la schimbarea serviciilor s-au redus semnificativ de-a lungul timpului și este de așteptat ca, în orizontul de timp prevăzut în analiză, acestea să fie din ce în ce mai mici.

3.4.2.3. Controlul asupra unei infrastructuri greu de duplicat și avantajele tehnologice

Aproape toți furnizorii prezenți pe piața serviciilor de acces la internet din România au investit în rețele de acces și sunt complet integrați pe verticală. RCS & RDS S.A. utilizează în principal fibră optică, dar și cablu UTP/FTP ori cablul coaxial la nivelul rețelei de acces. Telekom Romania Communications S.A. folosește în principal rețeaua de cupru modernizată. De asemenea, Telekom Romania Communications S.A. utilizează predominant tehnologia ADSL și tehnologia VDSL, prin extinderea rețelei de fibră optică până la nivelul FTTC, FTTN sau FTTB, dar în ultimii ani a investit semnificativ în FTTH, luându-se decizia de a nu mai investi în cabinetele stradale pentru tehnologia FTTC.

Cel de-al treilea mare operator din punct de vedere al mărimii de piață, UPC Romania S.A. utilizează cablul coaxial și UTP/FTP, precum și fibra optică, în mod similar cu RCS & RDS S.A.

Dintre cei peste 500 de operatori cu rețele de acces, un număr semnificativ îl constituie în continuare operatorii de dimensiuni mici, care utilizează în principal cablu UTP/FTP și/sau fibră optică, în plus existând și operatori de rețele de cablu coaxial locale.

Tabelul nr. III.18. evidențiază diversitatea de tehnologii/suporturi de acces local utilizate în prezent de operatorii de rețele din România. Cea mai răspândită formă de acces la internet este cea pe suport de fibră optică în configurația FTTH (43,1% dintre conexiuni la 30 iunie 2019), urmată de cablu UTP/FTP preponderent în configurațiile FTTN/FTTC/FTTB (23,6%), cablu coaxial (15,4%), ADSL/VDSL (12,6%) și tehnologii mobile dedicate exclusiv utilizării în locații fixe (4,9%). De asemenea, la aceeași dată, 93% dintre conexiunile de acces la internet utilizau tehnologiile de fibră optică (FTTx).

Tabelul nr. III.18. - Structura numărului total de conexiuni de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în funcție de tehnologia/suportul de acces (%), în perioada 31.12.2015 – 30.06.2019

Indicator	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018	30.06.2019
Nr. total conexiuni (mil.)	4,26	4,45	4,75	5,09	5,13
FTTH	9,5%	12,6%	22,9%	40,4%	43,1%
cablu UTP/FTP	48,0%	45,4%	38,8%	24,8%	23,6%
cablu coaxial	16,4%	17,7%	17,1%	15,7%	15,4%
ADSL/VDSL	22,7%	20,1%	16,5%	14,0%	12,6%
tehnologii mobile dedicate exclusiv utilizării în locații fixe	2,6%	3,6%	4,1%	4,7%	4,9%
radio	0,7%	0,6%	0,5%	0,5%	0,5%
satelit	0,02%	0,02%	0,01%	0,01%	0,01%

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

Din analiza comportamentului de piață al principalilor operatori, respectiv, Telekom Romania Communications S.A., RCS & RDS S.A. și UPC Romania S.A., a rezultat că aceștia urmăresc mai degrabă să își extindă rețeaua de acces prin intermediul tehnologiilor de cablu coaxial sau prin fibră optică, decât să își dezvolte rețeaua pe baza accesului la rețeaua altor operatori. Același lucru se aplică și în cazul rețelelor de mici dimensiuni. În context, merită amintit că, deși ANCOM a impus, începând cu 1 noiembrie 2010, tariful maxim de 6,02 euro pentru accesul total la bucla locală, respectiv 1,11 euro pentru accesul partajat la bucla locală (începând cu 1 iulie 2011), pentru a stimula cererea furnizorilor alternativi de servicii de acces la bucla locală, s-a dovedit că interesul acestora în achiziționarea de bucle locale ale operatorului fost monopolist a continuat să scadă progresiv, fiind de așteptat ca să dispară în orizontul de timp al analizei⁸⁰.

Prin urmare, din punctul de vedere al tehnologiilor utilizate, nu rezultă un avantaj al unuia dintre furnizori asupra celorlalți, rețelele dezvoltându-se pe baza unor tehnologii similare.

În ceea ce privește acoperirea rețelelor, așa cum precizăm în secțiunea 3.3.2., societatea Telekom Romania Communications S.A. deține rețeaua cu cea mai mare acoperire, fiind prezentă în cea mai mare parte a României, urmată de RCS & RDS S.A., în timp ce UPC Romania S.A. se concentrează pe zonele urbane. Astfel, la sfârșitul anului 2018, localitățile în care este prezent Telekom Romania Communications S.A. reprezentau aproape 93% din populația și gospodăriile din România, în timp ce localitățile acoperite de RCS & RDS S.A. reprezentau 74% din totalul populației și 75% din totalul gospodăriilor, iar UPC Romania S.A. acoperea un procent de 58% din populație și 60% din gospodării.

Diferența la nivel de populație și gospodării este determinată, în principal, de acoperirea rețelelor în zonele rurale, având în vedere că, în zonele urbane, Telekom Romania Communications S.A. și RCS & RDS S.A. sunt prezenți în majoritatea localităților urbane. Cu toate acestea, acoperirea rețelei Telekom Romania Communications S.A. în zonele rurale nu poate constitui un avantaj semnificativ în ceea ce privește furnizarea serviciilor de acces la internet în bandă largă. În zonele respective, rețeaua nu a fost modernizată în totalitate, astfel încât să permită furnizarea serviciilor de acces în bandă largă. Acest factor, corelat cu cererea scăzută de astfel de servicii, face ca acoperirea rețelei Telekom Romania Communications S.A. în zonele rurale să nu constituie un avantaj concurențial semnificativ în ceea ce privește furnizarea serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe.

⁸⁰ La mijlocul anului 2019, mai erau doar 14 circuite de bulcă locală utilizate de furnizorii alternativi. În plus, acestea erau utilizate pentru furnizarea serviciilor de telefonie fixă.

3.4.2.4. Gradul de diversificare a serviciilor

a) Evoluția serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe din punct de vedere al vitezelor de transmisie furnizate

Piața serviciilor de acces la internet în bandă largă include toate vitezele de transmisie furnizate. În mod inerent, în funcție de nevoile specifice ale fiecărui utilizator, acesta va alege viteza de transmisie care îi acoperă cel mai bine aceste nevoi, având în vedere și tariful perceput. Odată cu dezvoltarea tehnologiilor și creșterea nevoilor utilizatorilor pentru viteze mai mari, vitezele de transmisie ale serviciilor de acces la internet în bandă largă furnizate în România au crescut susținut, așa cum este prezentat în tabelul nr. III.19.

Analiza datelor de piață arată că, din anul 2015 până la mijlocul anului 2019, numărul de conexiuni cu viteze de transmisie de cel puțin 30 Mbps a crescut cu 60%, iar numărul de conexiuni cu viteze de transmisie de minimum 100 Mbps a crescut cu 78%.

Tabelul nr. III.19. - Numărul de conexiuni de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în funcție de viteza de transmisie „best-effort”, în perioada 31.12.2015 – 30.06.2019 (mil.)

Viteza de transmisie	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018	30.06.2019
Număr total de conexiuni, din care:	4,3	4,4	4,8	5,1	5,1
≥ 2 Mbps	4,2	4,4	4,7	5,1	5,1
≥ 10 Mbps	3,7	4,0	4,3	4,7	4,8
≥ 30 Mbps	2,7	3,3	3,7	4,2	4,3
≥ 100 Mbps	2,1	2,4	3,0	3,5	3,7

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

Practic, așa cum se observă din datele prezentate în tabelul nr. III.20., în aceeași perioadă, ponderea conexiunilor cu viteze de transmisie de cel puțin 30 Mbps a crescut de la 62,3% la aproape 83%, iar ponderea conexiunilor cu viteze de transmisie de cel puțin 100 Mbps a înregistrat cea mai importantă creștere, de la 48,2% la 71,3%. De asemenea, se poate observa că, din punctul de vedere al vitezei de transmisie, la mijlocul anului 2019, 99,7% din numărul total al conexiunilor de acces la internet în bandă largă permiteau viteze mai mari sau egale cu 2 Mbps.

Tabelul nr. III.20. – Evoluția ponderii cumulate a numărului de conexiuni de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în funcție de viteza de transmisie „best-effort”, în numărul total de conexiuni de acces la internet în bandă largă, în perioada 31.12.2015 – 30.06.2019

Viteza de transmisie	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018	30.06.2019
Număr total conexiuni, din care:	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
≥ 2 Mbps	99,29%	99,43%	99,48%	99,64%	99,67%
≥ 10 Mbps	86,14%	89,09%	91,41%	92,88%	93,86%
≥ 30 Mbps	62,31%	73,75%	78,62%	81,69%	82,87%
≥ 100 Mbps	48,19%	55,05%	63,76%	68,84%	71,26%

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

În același scop, al exemplificării nivelului și ritmului de diversificare a serviciilor de acces la internet din România, în tabelul nr. III.21. sunt prezentate vitezele de transmisie „best-effort” oferite de principalii furnizori de servicii de acces la internet la puncte fixe în perioada 2015 - 2019. Este de remarcat că, în această perioadă, datorită modernizării rețelelor și, respectiv, a implementării celor mai noi tehnologii, furnizorii au introdus viteze din ce în ce mai mari. Deși unele creșteri sau actualizări ale vitezelor ar putea să apară și în situația existenței unor piețe pe care există distorsiuni concurențiale, situația este mult mai probabil să apară pe o piață concurențială, fiind prin excelență o trăsătură a acesteia, mai ales dacă luăm în considerare investițiile semnificative ale Telekom Romania Communications S.A. în FTTH și ale UPC Romania S.A. în tehnologia DOCSIS.3.

Tabelul nr. III.21. - Situația în ceea ce privește serviciile oferite de principalii furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în funcție de vitezele de transmisie „best-effort” furnizate, în perioada 2015 – 2019

Perioada	Viteze de transmisie „best-effort” (Mbps)												
	20 Mbps	40 Mbps	50 Mbps	60 Mbps	100 Mbps	150 Mbps	200 Mbps	250 Mbps	300 Mbps	350 Mbps	500 Mbps	600 Mbps	1000 Mbps
Societatea RCS & RDS S.A.													
Mai-15	x (EoC)		x (EoC)		x (EoC)		x (FttP)				x (FttP)		x (FttP)
Dec-15	x (EoC)		x (EoC)		x (EoC)				x (FttP)		x (FttP)		x (FttP)
Feb-16	x (EoC)		x (EoC)		x (EoC)				x (FttP)		x (FttP)		x (FttP)
Oct-16	x (EoC)		x (EoC)		x (EoC)				x (FttP)		x (FttP)		x (FttP)
Dec-16	x (EoC)		x (EoC)		x (EoC)				x (FttP)		x (FttP)		x (FttP)
Mar-17			x (EoC)		x (EoC)				x (FttP)		x (FttP)		x (FttP)
Dec-17					x (EoC)				x (FttP)		x (FttP)		x (FttP)
Dec-18					x (EoC)				x (FttP)		x (FttP)		x (FttP)
Dec-19					x (EoC)				x (FttP)		x (FttP)		x (FttP)
Societatea UPC Romania S.A.													
Sep-15				x (DOCSIS.3)			x (DOCSIS.3)				x (DOCSIS.3)		
Dec-15				x (DOCSIS.3)			x (DOCSIS.3)				x (DOCSIS.3)		
Sep-16				x (DOCSIS.3)			x (DOCSIS.3)				x (DOCSIS.3)		
Dec-16						x (DOCSIS.3)			x (DOCSIS.3)		x (DOCSIS.3)		
Dec-17						x (DOCSIS.3)			x (DOCSIS.3)		x (DOCSIS.3)		
Dec-18						x (DOCSIS.3)			x (DOCSIS.3)		x (DOCSIS.3)		
Dec-19						x (DOCSIS.3)			x (DOCSIS.3)		x (DOCSIS.3)		
Societatea Telekom Romania Communications S.A.													
Mar-18	x (ADSL)				x (VDSL)						x (FttH)		
Apr-18	x (ADSL)				x (VDSL)								x (FttH)
Nov-18	x (ADSL)				x (VDSL)								x (FttH)
Dec-18	x (ADSL)				x (VDSL)								x (FttH)
Dec-19	x (ADSL)				x (VDSL)								x (FttH)
Societatea Digital Cable Systems S.A.													
Jul-15	x (FttX)												
Dec-15		x (FttX)			x (FttX)								
Aug-16		x (FttX)			x (FttX)								
Dec-16			x (FttX)		x (FttX)								
Dec-17			x (FttX)		x (FttX)				x (FttX)				
Jun-18			x (FttX)		x (FttX)				x (FttX)				
Dec-18			x (FttX)		x (FttX)				x (FttX)				
Dec-19			x (FttX)		x (FttX)				x (FttX)				
Societatea Nextgen Communications S.R.L.													
Dec-15			x (FttP)		x (FttP)			x (FttP)			x (FttP)		x (FttP)
Dec-16			x (FttP)		x (FttP)			x (FttP)			x (FttP)		x (FttP)
Dec-17			x (FttP)		x (FttP)			x (FttP)			x (FttP)		x (FttP)
Dec-18			x (FttP)		x (FttP)			x (FttP)			x (FttP)		x (FttP)
Dec-19			x (FttP)		x (FttP)					x (FttP)		x (FttP)	x (FttP)

Notă: În cazul în care un furnizor nu oferă servicii de acces la internet la o anumită viteză, au fost lăsate spații libere.

Sursa: ANCOM, pe baza informațiilor disponibile pe paginile de internet ale furnizorilor

Tabelul nr. III.22. prezintă vitezele de transmisie „best-effort” ale serviciilor de acces la internet în bandă largă oferite în luna martie 2020 de către RCS & RDS S.A., Telekom Romania Communications S.A., UPC Romania S.A., precum și de către alți concurenți de dimensiuni mai mici. Toți furnizorii de servicii de acces la internet la puncte fixe importanți la nivel național sunt, în prezent, în măsură să furnizeze servicii cu viteze de transmisie de cel puțin 300 Mbps, folosind o varietate de tehnologii de acces.

Tabelul nr. III.22. – Exemple de oferte de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în funcție de vitezele de transmisie „best-effort” oferite, în luna martie 2020

Furnizor	Viteze de transmisie „best-effort” (Mbps)									
	20	40	50	100	150	300	350	500	600	1000
RCS & RDS S.A.				x		x		x		x
Telekom Romania Communications S.A.	x			x						x
UPC Romania S.A.					x	x		x		
Digital Cable Systems S.A.			x	x		x				
Nextgen Communications S.R.L.			x	x			x	x	x	x
Akta Telecom S.A.			x	x		x				
Orange România S.A.		x (4G)	x			x		x		x

Notă: În cazul în care un furnizor nu oferă servicii de acces la internet la o anumită viteză au fost lăsate spații libere, iar vitezele pentru care au existat oferte în trecut, dar acestea nu mai există în prezent, au fost eliminate.

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

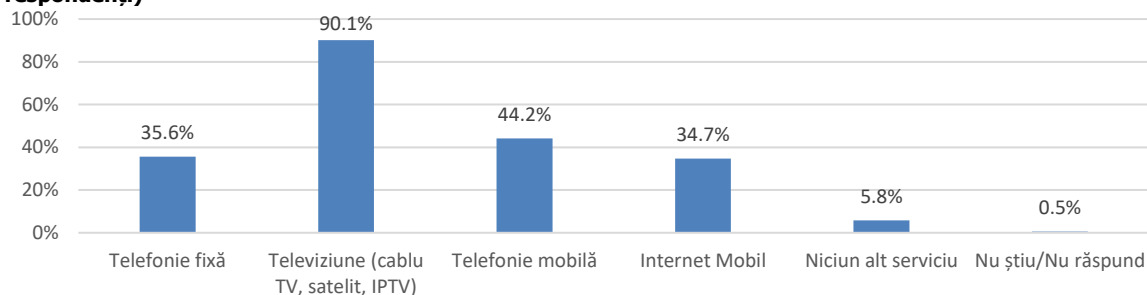
Prin urmare, se poate observa că pe piața din România este oferită o gamă largă de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, dintre care utilizatorii finali pot alege tipul de conexiune/viteză care le îndeplinește necesitățile. În plus, odată cu modernizarea rețelelor, utilizatorilor finali li se oferă viteze de transmisie semnificativ mai mari, fără ca această creștere a vitezei conexiunii să fie însoțită de o majorare direct proporțională a tarifelor percepute (în unele cazuri chiar se percep aceleași tarife).

b) Oferirea unor pachete de servicii

Furnizorii din România se diferențiază prin diferite tipuri de oferte de pachete de servicii, care pot include servicii de acces la internet în bandă largă, servicii de telefonie și servicii de retransmisie a programelor audiovizuale și, uneori, servicii convergente fix/mobil. Chiar dacă este posibil ca, în anumite condiții, furnizarea de pachete de servicii să poată fi folosită pentru a atinge obiective anticoncurențiale, ofertele de astfel de pachete reprezintă, în general, o reflectare a diferențelor concurențiale între operatori.

Conform studiului cantitativ realizat în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane fizice de către Metro Media Transilvania S.R.L., în ceea ce privește utilizarea serviciilor de acces la internet împreună cu alte servicii de la același furnizor, așa cum se poate observa în figura de mai jos, cel mai frecvent acestea sunt achiziționate împreună cu serviciile de retransmisie a programelor audiovizuale – 90%, fiind urmate de serviciile de telefonie mobilă – 44%, de serviciile de telefonie fixă – 36%, respectiv de serviciile de acces la internet mobil – 35%. Un procent mic, de numai 6%, dintre respondenți au susținut că nu utilizează niciun alt serviciu, pe lângă internetul fix.

Figura nr. III.16. QR7. Pe lângă internet fix, ce alte servicii mai folosiți de la furnizorul dvs. de internet fix? (Răspuns multiplu) (N=1471 respondenți)

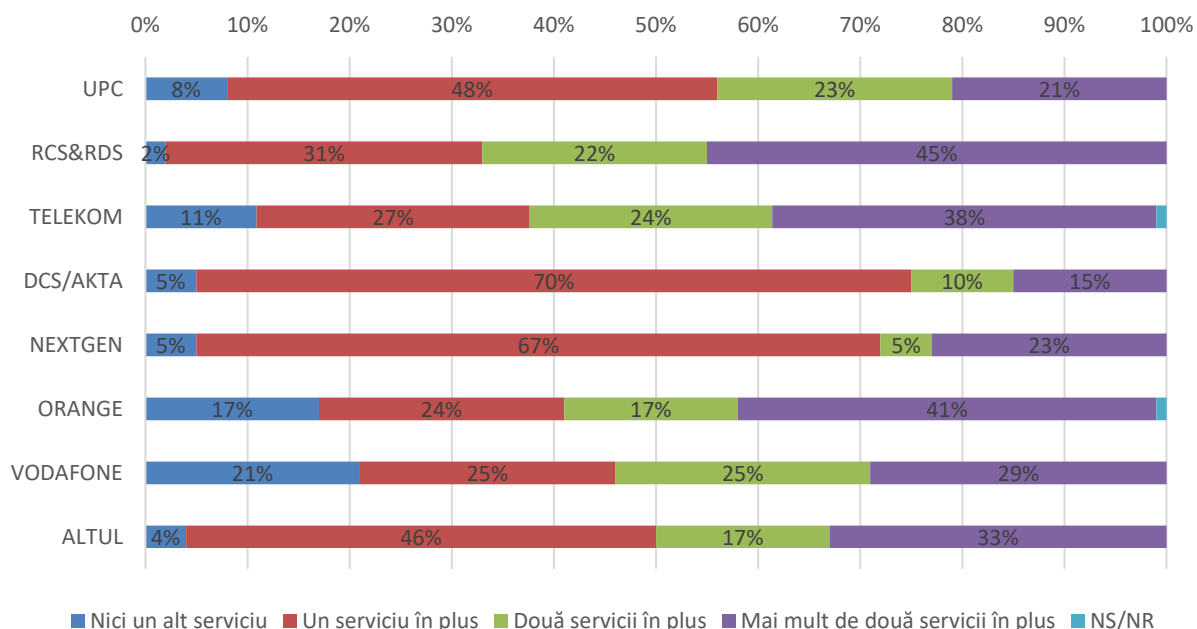

Sursa: Studiul cantitativ realizat în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane fizice de către MMT S.R.L.

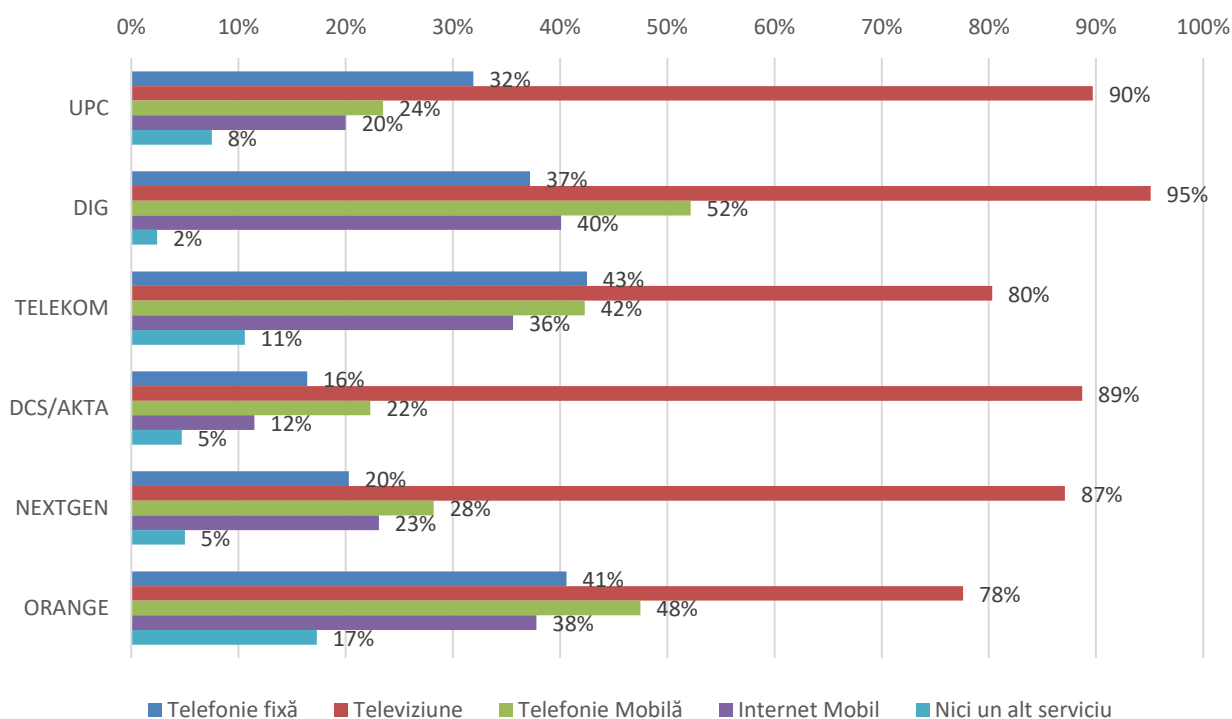
De asemenea, componența pachetelor de servicii de comunicații electronice, în funcție de furnizorii de la care sunt achiziționate, este prezentată în figura nr. III.17.

Figura nr. III.17. – Componența pachetelor de servicii de comunicații electronice achiziționate de către utilizatorii finali – persoane fizice, inclusiv în funcție de furnizorul respectivelor servicii

QR7. Pe lângă internet fix, ce alte servicii mai folosiți de la furnizorul dvs. de Internet Fix? (Răspuns multiplu) (N=1471 respondenți)

QR7. Pe lângă internet fix, ce alte servicii mai folosiți de la furnizorul dvs. de Internet Fix? în funcție de furnizorul actual (Răspuns multiplu) (N=1471 respondenți)

Sursa: Studiul cantitativ realizat în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane fizice de către MMT S.R.L.

Astfel, deși pachetele de servicii (care includ serviciul de acces la internet în bandă largă) nu formează o piață relevantă distinctă, ANCOM are în vedere faptul că oferirea unor astfel de pachete a fost utilizată de operatori ca un motor de promovare a serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, ținând seama de interesul crescut al utilizatorilor pentru achiziționarea acestora. Astfel, în România, oferirea unor pachete care includ aceste servicii a fost utilizată ca o modalitate de creștere a concurenței, oferind utilizatorilor mai multe opțiuni, serviciul de retransmisie a programelor audiovizuale fiind componenta principală și diriguitoare care a contribuit la succesul utilizării mai multor servicii de la același furnizor.

3.4.2.5. Evoluția tarifelor serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe

În contextul analizării situației concurențiale pe piața serviciilor de acces la internet în bandă largă, este important de evidențiat faptul că diversificarea ofertelor și, respectiv, creșterea vitezelor de transmisie a fost însoțită, în general, de reduceri de preț, acestea fiind realizate printr-una din următoarele trei modalități:

- direct, printr-o scădere de preț pentru o anumită viteză;
- indirect, prin oferirea unei viteze de transmisie mai mari, dar cu tariful neschimbat;
- printr-o combinație a celor două tehnici (de exemplu, o creștere a vitezei de transmisie la un tarif mai mic sau nesemnificativ mai mare).

Informații detaliate cu privire la evoluția tarifelor pentru serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în funcție de vitezele de transmisie „best-effort” oferite, în perioada 2015 – 2019, se regăsesc în secțiunea 3.2.2.1. (tabelele nr. III.1. și III.2.), în contextul în care ANCOM a realizat analiza de substituibilitate între serviciile de acces asimetric la internet în funcție de vitezele de transmisie oferite.

Astfel, este puțin probabil ca reducerile de tarif și îmbunătățirea vitezelor de transmisie să reprezinte argumente în favoarea manifestării unei poziții dominante, ci, mai degrabă, aceste aspecte reprezintă efectele unei concurențe funcționale la nivelul tarifelor, diversității și, respectiv, al calității serviciilor.

În acest context, trebuie amintit faptul că tarifele din România sunt cu mult sub media tarifelor din statele membre ale Uniunii Europene, pentru toate categoriile de viteză și pachetele de servicii, poziționând România în top trei în comparație cu celelalte state membre (a se vedea secțiunea 2.5.).

3.4.2.6. Presiuni concurențiale exercitate în mod indirect de la nivelul altor piețe

Chiar dacă serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte mobile nu fac parte din aceeași piață relevantă cu serviciile de acces la internet în bandă largă furnizate la puncte fixe, operatorii de rețele publice mobile, prin ofertele pe care le comercializează, pot impune constrângeri concurențiale indirecte asupra nivelului tarifelor practicate de operatorii de rețele publice fixe pentru serviciile de acces la internet pe care le furnizează.

La data de 30 iunie 2019, existau șapte furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte mobile (Orange România S.A., Vodafone Romania S.A., RCS & RDS S.A., Telekom Romania Mobile Communications S.A., Lycamobile S.R.L., Telekom Romania Communications S.A. și Digital Cable Systems S.A.) prin intermediul tehnologiilor EDGE, 3G, 3G+, LTE, LTE Advanced.

În ceea ce privește evoluția cererii, conexiunile active 4G/4G+ pentru acces la internet la puncte mobile pe bază de abonamente, au crescut de aproape 4 ori, de la 1,9 milioane la sfârșitul anului 2014 la 7,7 milioane la mijlocul anului 2019, iar pe bază de cartele preplătite, tot de aproape 4 ori, de la 0,8 milioane la sfârșitul anului 2014 la 3,2 milioane la mijlocul anului 2019.

De asemenea, este important de evidențiat faptul că traficul realizat prin intermediul serviciilor de acces la internet la puncte mobile, a cunoscut o creștere de peste 7 ori, de la 85 mii TB la nivelul anului 2014 la 627 mii TB în anul 2018, în timp ce traficul mediu lunar la nivelul unei gospodării a crescut de aproape 7 ori, de la 1,17 GB în anul 2014 la 8,08 GB în anul 2018.

Totuși, așa cum s-a arătat și în cadrul secțiunii 3.2.5., chiar dacă numărul conexiunilor de acces la internet la puncte mobile a crescut semnificativ în ultimii ani, acestea sunt încă utilizate în mod

complementar accesului la internet la puncte fixe, îndeosebi prin prisma avantajului mobilității, și nu ca mijloc principal de acces la internet.

Așadar, dezvoltarea serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte mobile începe să exercite un impact din ce în ce mai important asupra pieței serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în principal ca urmare a dezvoltării tot mai accentuate a rețelelor mobile 3G(+) și 4G(+), prin intermediul cărora se pot furniza servicii în bandă largă la viteze care, în anumite condiții, pot concura cu serviciile de acces la puncte fixe, atât din punctul de vedere al vitezei, cât și al funcționalității. În plus, în măsura în care tehnologia 5G va fi introdusă la nivel comercial, în orizontul de timp al analizei, serviciile furnizate prin intermediul acesteia vor putea concura din punct de vedere al vitezei furnizate cu serviciile furnizate prin intermediul rețelelor de acces în bandă largă la puncte fixe.

Prin urmare, perspectiva viitoarelor dezvoltări ale tehnologiei la puncte mobile care integrează, într-o singură infrastructură programabilă unificată, nu numai capacități de rețele, dar și capacități de procesare și stocare, va îmbunătăți semnificativ performanțele internetului mobil: ultra/super viteze în interior și în exterior cu o calitate uniformă a serviciului, pentru volume mai mari de transmisii de date per aparat conectat, însoțite de îmbunătățirea acoperirii, o experiență de conectivitate mobilă semnificativ mai bună pentru un număr mai mare de utilizatori și în mai multe locuri.

3.4.2.7. Concluzii

ANCOM consideră că, în orizontul de timp al analizei, piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă nu prezintă caracteristici care să indice că există putere semnificativă individuală. Astfel, nu poate fi demonstrat că, pe această piață, există un furnizor care să se comporte independent față de concurenți, clienți și consumatori. Acest lucru este evidențiat de următorii indicatori de piață:

- Cu toate că, în funcție de numărul de conexiuni de acces în bandă largă la puncte fixe, are o cotă de piață de peste 50%, RCS & RDS S.A. este în competiție strânsă la nivel național cu Telekom Romania Communications S.A., UPC Romania S.A., Digital Cable Systems S.A. și Orange România S.A. Piața este caracterizată de o fluctuație a cotelor de piață a furnizorilor urmăritori, de un raport competitiv oscilant între principalii operatori; nici un furnizor nu este lider pentru toate categoriile de viteze ale serviciilor; liderul de piață din mediul urban este diferit de cel din mediul rural;

- Piața este dinamică, nesaturată, în creștere; volumul vânzărilor este în creștere pentru majoritatea furnizorilor principali;

- Barierele la intrarea și dezvoltarea pe piață s-au redus semnificativ de-a lungul timpului și este de așteptat ca, în orizontul de timp prevăzut în analiză, acestea să fie din ce în ce mai mici, în special în mediul urban;

- Costurile cu schimbarea furnizorului sunt mici; gradul de satisfacție a utilizatorilor este mare;

- Există un grad înalt de inovare și diferențiere a produselor evidențiate printr-o gamă largă de produse, diverse viteze de transmisie, oferte variate de preț la un nivel competitiv și servicii suplimentare;

- Tarifele serviciilor de acces asimetric la internet la puncte fixe au înregistrat variații mici în perioada 2015 - 2019, în timp ce calitatea acestor servicii s-a îmbunătățit în mod considerabil;

- Accesul facil sau privilegiat la resurse financiare sau de capital și controlul unei infrastructuri greu de duplicat nu sunt caracteristicile unui singur furnizor de pe piață;

- Activitatea furnizorilor prezenți pe piață este integrată pe verticală;

- Există presiuni concurențiale indirecte din partea furnizorilor de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte mobile.

3.4.3. Analiza puterii semnificative colective

În conformitate cu jurisprudența instanțelor comunitare, doi sau mai mulți agenți economici pot fi considerați a deține putere dominantă colectivă dacă concurența pe piața relevantă este semnificativ împiedicată prin acțiunea comună/concertată a agenților economici implicați, datorită unor factori care

determină anumite legături între aceștia⁸¹. Având în vedere că analizele de piață din sectorul comunicațiilor electronice respectă metodologia stabilită de dreptul concurenței, iar pe piețele relevante din sectorul comunicațiilor electronice, susceptibile de reglementare *ex ante*, pot exista cazuri în care doi sau mai mulți furnizori de rețele sau servicii de comunicații dețin putere semnificativă în mod colectiv, care le permite acestora să se comporte în mod independent față de concurenți sau utilizatori, Autoritatea reanalizează, în cele ce urmează, o astfel de perspectivă.

Anexa II din Directiva 2002/21/CE a Parlamentului European și a Consiliului, astfel cum a fost revizuită prin Directiva 2009/140/CE a Parlamentului European și a Consiliului de modificare a Directivelor 2002/21/CE privind un cadru de reglementare comun pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice, 2002/19/CE privind accesul la rețelele de comunicații electronice și la infrastructura asociată, precum și interconectarea acestora și 2002/20/CE privind autorizarea rețelelor și serviciilor de comunicații electronice (denumită în continuare Directiva cadru revizuită) stabilește un test de determinare a puterii semnificative colective pe piețele din domeniul comunicațiilor electronice. Astfel, se poate considera că două sau mai multe întreprinderi dețin putere semnificativă în sensul articolului 14 din Directiva cadru revizuită, dacă, chiar în lipsa unor legături structurale sau de altă natură, operează pe o piață caracterizată prin lipsa concurenței efective și în care nicio întreprindere nu deține în mod individual putere semnificativă pe piață. Piața îndeplinește o astfel de condiție atunci când este concentrată și prezintă un număr de caracteristici specifice, dintre care amintim: elasticitatea scăzută a cererii, cote de piață similare, bariere ridicate la intrarea pe piață, de ordin juridic sau economic, integrarea pe verticală cu refuzul colectiv de furnizare, lipsa puterii de contracarare a cumpărătorilor, absența concurenței potențiale. Aceste caracteristici nu trebuie îndeplinite în mod cumulativ pe o singură piață și nici nu trebuie, de asemenea, analizate în totalitate pentru a ajunge la concluzia că există putere semnificativă colectivă pe o anumită piață.

Criteriile enumerate neexhaustiv de Directiva cadru revizuită sunt detaliate în Instrucțiunile CE, care fac referire atât la practica Comisiei în aplicarea art. 102 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene și a procedurilor de autorizare a concentrărilor economice, cât și la jurisprudența instanțelor comunitare. Conform Tribunalului de Primă Instanță, în cazul T-102/96, Gencor v. Comisia, „*nu există niciun motiv în termeni legali sau economici care să excludă din noțiunea de legături economice relația de interdependență existentă între părțile unui oligopol strâns în care, pe o piață cu caracteristici corespunzătoare, în special în ceea ce privește concentrarea pieței, transparența și omogenitatea produselor, aceste părți sunt în poziția de a-și anticipa reciproc comportamentul și sunt astfel puternic încurajate să-și alinieze comportamentul pe piață, în special astfel încât să-și maximizeze profitul comun prin restrângerea producției cu scopul de a crește prețurile.*”

În cazul T-342/99, Airtours plc. v. Comisia (Airtours), instanța a admis că este necesară îndeplinirea a trei condiții pentru a identifica o poziție dominantă colectivă:

1. fiecare membru al oligopolului trebuie să aibă abilitatea de a cunoaște comportamentul celorlalți membri pentru a monitoriza dacă acesta adoptă sau nu o politică comună;
2. situația de coordonare tacită trebuie să fie sustenabilă în timp, adică trebuie să existe motivația de a nu devia de la politica comună pe piață;
3. reacția posibilă din partea concurenților sau consumatorilor trebuie să nu poată pune în pericol rezultatele așteptate din aplicarea politicii comune, coordonate.

În conformitate cu jurisprudența CE și cu Instrucțiunile CE, investigarea de către ANCOM a existenței puterii semnificative colective urmărește dacă structura pieței prezintă caracteristici care să indice că fiecare membru al presupusului oligopol, conștientizând existența unor interese economice comune, ar putea considera posibil, rațional din punct de vedere economic și, prin urmare, preferabil să adopte o politică de piață comună pe termen lung, în scopul efectuării unor vânzări la tarife mai ridicate decât cele competitive, fără a încheia în mod necesar un contract sau fără a recurge la o practică concertată (în forma stipulată de art. 101 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene) și fără ca furnizorii competitori actuali și potențiali să fie capabili să reacționeze în mod eficient pentru a preveni un asemenea comportament.

În această privință, analiza ANCOM privind posibila putere semnificativă colectivă deținută de RCS & RDS S.A. și Telekom Romania Communications S.A. se bazează în principal pe examinarea aspectelor

⁸¹ A se vedea cazul C-30/95 Franța și alții v. Comisia (Kali & Salz).

următoare, care înglobează caracteristici esențiale din analiza economică, jurisprudență și practica administrativă:

1. *Gradul de concentrare a pieței*: se va analiza dacă un număr mic de furnizori dețin o cotă de piață mare din piață relevantă, fără ca vreunul să dețină putere semnificativă în mod individual;

2. *Motivația și capacitatea de coordonare*: se va analiza dacă furnizorii în cauză ar avea motivația necesară alinierii comportamentului pe piața respectivă, urmărind maximizarea profiturilor comune prin limitarea producției, în vederea creșterii tarifelor. Dacă se constată că există o asemenea motivație, în vederea stabilirii viabilității (sustenabilității în timp) a acestui comportament, trebuie demonstrată îndeplinirea următoarelor condiții de bază:

- furnizorii trebuie să dispună de mijloace de monitorizare, suficient de rapide și precise, a comportamentului celuilalt participant; și

- trebuie să existe un mecanism de sancționare pentru devierea de la conduita comună adoptată (ceilalți participanți sunt capabili și motivați să aplice măsuri de contraatac).

3. *Constrângerile actuale și/sau potențiale*: dacă există *posibilitatea de contracarare* a politicii comune a furnizorilor implicați de către concurenții existenți sau potențiali sau de consumatori (concurenții și utilizatorii sunt capabili și motivați să se opună rezultatului acestei coordonări).

Analiza realizată trebuie să ia în considerare impactul general al tuturor acestor factori, fără a se limita la analiza unui singur indicator. De asemenea, trebuie precizat că, în sectorul comunicațiilor electronice, existența unor acorduri comerciale între furnizori nu poate fi prin ea însăși un indiciu al unor legături de natură să inducă un comportament coordonat pe piață. Astfel de acorduri, precum acordurile de acces și interconectare, sunt inerente activității de furnizare de rețele și servicii de comunicații electronice pentru a asigura interoperabilitatea serviciilor și comunicarea între utilizatorii finali. De asemenea, încheierea acestor acorduri poate fi chiar impusă prin norme legale sau prin măsurile adoptate de autoritatea de reglementare. În orice caz, este de menționat că RCS & RDS S.A. și Telekom Romania Communications S.A. se numără printre furnizorii de rețele și servicii de comunicații electronice la puncte fixe din România, care au încheiat acorduri de acces la rețea pe baze comerciale.

3.4.3.1. Gradul de concentrare a pieței

Pe piața analizată, cu cât nivelul de concentrare a pieței este mai mare, cu atât este mai mare probabilitatea economică ca furnizorii pentru care există prezumția existenței puterii semnificative colective să aibă motivația necesară de a-și coordona activitățile lor de piață.

ANCOM a reanalizat dacă caracteristicile pieței cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe favorizează sau ar putea favoriza o coordonare tacită între RCS & RDS S.A. și Telekom Romania Communications S.A., cele două entități importante din punct de vedere al cotelor de piață deținute pe această piață relevantă. Analiza datelor arată că, cota de piață cumulată a RCS & RDS S.A. și a Telekom Romania Communications S.A. a scăzut de la 74,6% la sfârșitul anului 2012 la 73,9% la sfârșitul anului 2014, respectiv la 71,1% la mijlocul anului 2019. De asemenea, din analiza datelor individuale rezultă că valorile cotelor de piață ale acestor furnizori nu sunt similare și nici stabile în timp. Mai mult, diferența dintre cotele de piață ale acestor furnizori este semnificativă, înregistrând o creștere constantă și semnificativă pe parcursul perioadei analizate. Astfel, cota de piață a RCS & RDS S.A. era, la data de 30 iunie 2019, cu peste 33 de puncte procentuale mai mare decât cota Telekom Romania Communications S.A., iar în orizontul de timp al analizei de piață nu anticipăm o scădere semnificativă a acestei diferențe, de natură să încurajeze un comportament coordonat al acestor furnizori.

În acest context, este important de menționat că, într-o piață în plină expansiune și departe de a fi saturată, alți doi furnizori de pe piață au cunoscut creșteri semnificative în ultimii ani, atât din punctul de vedere al numărului de conexiuni, cât și al cotei de piață. Față de finalul anului 2015, Akta Telecom S.A. a cunoscut o creștere a numărului de conexiuni de $\times\%$, iar UPC Romania S.A. o creștere a numărului de conexiuni cu $\times\%$. De asemenea, Vodafone Romania S.A. și Orange România S.A. au înregistrat creșteri semnificative în perioada 2015 – 2019, atât în ceea ce privește numărul de conexiuni de acces la internet la puncte fixe, cât și în ceea ce privește cotele de piață. De exemplu, Orange România S.A. a ajuns de la o cotă de piață de 5,9% la mijlocul anului 2019, față de 1,5% la sfârșitul anului 2015.

Indicele Herfindahl-Hirschmann⁸² (HHI), indicatorul care măsoară gradul de concentrare a pieței și, implicit, puterea pe piață sau gradul de manifestare a concurenței, a crescut în perioada 2015 - 2019, pe fondul modificărilor care au avut loc la nivelul pieței, determinate inclusiv de achizițiile unor societăți de mici dimensiuni de către, în principal, Akta Telecom S.A., Digital Cable Systems S.A. și RCS & RDS S.A. (a se vedea tabelul nr. III.23.).

Tabelul nr. III.23. – Gradul de concentrare a pieței serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în perioada 31.12.2015 – 30.06.2019

Indicator	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018	30.06.2019
Cota de piață a RCS & RDS S.A.	46,7%	47,8%	49,0%	50,8%	52,2%
Cota de piață a Telekom Romania Communications S.A.	24,8%	23,3%	21,5%	20,3%	18,9%
HHI	3.111	3.143	3.183	3.289	3.374

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

În acest context, sunt relevante următoarele observații:

1. Indicele HHI de 3.374 calculat pentru mijlocul anului 2019, pentru un număr de peste 500 de furnizori, deși oferă indicii cu privire la un grad mare de concentrare a pieței, este relativ scăzut în comparație cu alte state membre. Există încă o mare parte a pieței care este „contestabilă”, pe care activează mai mulți furnizori importanți cu activități diversificate, înregistrându-se intrări și ieșiri de pe piață de la o perioadă la alta, ca urmare a manifestării condițiilor concurențiale;

2. Cotele de piață în cauză nu înregistrează schimbări semnificative de-a lungul perioadei analizate, diferențele dintre valorile relative ale acestora fiind substanțiale. Astfel, ecartul dintre pozițiile pe piață ale principalilor doi operatori se menține, acesta nefiind de natură a conduce la atingerea unui echilibru competitiv durabil⁸³;

3. Piața este în continuare nesaturată, existând potențial de creștere, ceea ce sugerează că atingerea unui echilibru competitiv nu reprezintă o opțiune din punct de vedere economic (spre deosebire de situația stagnantă de pe o piață matură);

4. Strategiile de afaceri, în mod particular de stabilire a prețurilor, nu sunt omogene, astfel încât nu se poate identifica în mod facil o condiție esențială pentru existența unei conduite coordonate.

Prin urmare, mărimea și evoluția cotelor de piață ale celor două entități (RCS & RDS S.A. și Telekom Romania Communications S.A.) și, respectiv, gradul de concentrare a pieței nu susțin existența unei eventuale puteri semnificative colective.

3.4.3.2. Analiza factorilor motivaționali care pot favoriza coordonarea acțiunilor competitive de piață

Existența unei cote de piață cumulate mari a RCS & RDS S.A. și, respectiv, Telekom Romania Communications S.A. nu este suficientă pentru a stabili existența unei puteri semnificative colective. Ar fi necesară existența unor factori care să favorizeze apariția unei coordonări tacite. Așa cum este prezentat în detaliu în cele ce urmează, o reevaluare a acestor factori sugerează faptul că RCS & RDS S.A. și Telekom Romania Communications S.A. nu au motivația economică necesară pentru a-și coordona în mod tacit comportamentul pe piața serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe.

⁸² Acest indice se utilizează pentru determinarea gradului de concentrare a pieței și se calculează prin însumarea pătratelor cotelor de piață deținute de furnizorii de pe acea piață. Dacă $HHI < 1000$, gradul de concentrare a pieței este mic; dacă $1000 < HHI < 1800$, gradul de concentrare a pieței este moderat; dacă $HHI > 1800$, gradul de concentrare a pieței este mare; dacă $HHI = 10.000$, înseamnă că există o situație de monopol.

⁸³ Cu cât cotele de piață ale primilor (doi) furnizori sunt mai apropiate din punct de vedere valoric, cu atât poate exista o motivație mai puternică pentru coordonarea acțiunilor pe piață, astfel încât beneficiile să fie împărțite între operatorii implicați, prin menținerea în mod concertat a unor tarife ridicate, de exemplu.

Maturitatea pieței

Piața serviciilor de acces la internet în bandă largă a cunoscut rate de creștere considerabile de-a lungul timpului, după cum a fost evidențiat și anterior. Tabelul nr. III.24. prezintă evoluția ratelor de creștere a numărului de conexiuni corespunzătoare serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în perioada 2015 – 2019.

Tabelul nr. III.24. - Numărul conexiunilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe cu viteze de transmisie „best-effort” și ratele de creștere, în perioada 31.12.2015 – 30.06.2019

Indicator	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018	30.06.2019
Numărul conexiunilor de acces la internet în bandă largă (mii)	4.262	4.449	4.753	5.087	5.131
Rata de creștere	-	4%	7%	7%	1%

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

Deși în trecutul recent ratele de creștere a numărului de conexiuni s-au mai diminuat (ceea ce reprezintă o evoluție normală a pieței), potențialul de creștere pe această piață poate fi considerat încă substanțial, dat fiind că în anul 2019 peste o treime dintre gospodăriile din România nu erau conectate la o rețea de acces în bandă largă (a se vedea tabelul nr. III.25.).

Tabelul nr. III.25. - Rata de penetrare a conexiunilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe cu viteze de transmisie „best-effort”, la nivel de populație și gospodării, în perioada 2015 – 2019

Indicator	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018	30.06.2019
Rata de penetrare la 100 locuitori	21,6%	22,6%	24,3%	26,2%	26,4%
Rata de penetrare la 100 gospodării	52,0%	53,7%	57,7%	61,7%	62,1%

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

Astfel, având în vedere că piața serviciilor de acces la internet în bandă largă este nesaturată, în expansiune, furnizorii încearcă să obțină avantaje în ceea ce privește cota de piață („avantajul primului venit”) în detrimentul concurenților și al operatorilor intrați mai târziu pe piață. Astfel, motivația de a consolida un portofoliu de clienți fideli pe o piață în expansiune reprezintă un vector economic important pentru adoptarea unui comportament concurențial, ceea ce face improbabilă orice acțiune de implementare a unei politici de piață coordonate în situația analizată.

Eterogenitatea produselor și a tarifelor aferente

De obicei, pe o piață în expansiune, produsele sunt mai puțin omogene decât pe o piață matură. Principala trăsătură distinctivă este viteza de transmisie a serviciilor și, într-o măsură mai mică, rata de „partajare” disponibilă pentru fiecare operator. De asemenea, tarifele pentru serviciile de acces la internet în bandă largă furnizate la puncte fixe, în special pentru cele la viteze de transmisie superioare, sunt un element în plus care denotă eterogenitatea serviciilor oferite pe piața din România.

RCS & RDS S.A. și Telekom Romania Communications S.A. au concurat puternic din punctul de vedere al vitezelor de transmisie oferite, lansând servicii cu viteze din ce în ce mai mari, la tarife avantajoase. RCS & RDS S.A. a lansat începând cu 1 noiembrie 2013 oferte de internet cu viteza de transmisie de 1 Gbps și 500 Mbps, la tarife între 35 și 40 lei în prezent. Ofertele Telekom Romania Communications S.A. includ, de asemenea, viteze de transmisie de până la 1 Gbps, tarificate cu 38 lei lunar, iar UPC Romania S.A. a lansat servicii de acces la internet cu viteze de transmisie de până la 500 Mbps, la un tarif de 49 lei. Această tendință considerăm că se va menține și în următorii ani, ținând seama de evoluția tehnologiilor și de necesitățile crescute ale utilizatorilor finali.

Mai mult, ANCOM ține cont de faptul că un parametru competitiv important îl reprezintă furnizarea de pachete de servicii care includ servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, servicii de telefonie și/sau servicii de retransmisie a programelor audiovizuale și/sau servicii de telefonie la puncte

mobile, după cum a fost menționat anterior, care, de asemenea, conduc la o diferențiere a ofertelor și la obținerea de avantaje concurențiale.

Elasticitatea cererii în funcție de preț sau de o altă condiție a cererii

Pe o piață în expansiune, elasticitatea cererii în funcție de preț sau de o altă condiție a cererii este de obicei mai mare decât pe piețele mature, și, ca rezultat, reducerile de preț sau creșterea vitezei de transmisie semnificativ mai mult față de creșterea prețului pot stimula creșterea numărului de abonați și, implicit, creșterea cotei de piață.

Istoricul ofertelor RCS & RDS S.A. și Telekom Romania Communications S.A. demonstrează adoptarea de către furnizori a unor strategii concurențiale bazate inițial pe tarife (scăzute) și apoi pe creșterea semnificativă a vitezelor de transmisie, în scopul atragerii de noi clienți pe o piață în expansiune (a se vedea tabelul nr. III.21.). Astfel, departe de a încerca să-și maximizeze profiturile comune prin creșterea tarifelor, cei doi operatori au avut o strategie comercială, inițial, de scădere a tarifelor, iar apoi de menținere a tarifelor la un nivel scăzut sau creștere ușoară a acestora, coroborată cu o creștere semnificativă a vitezelor de transmisie, pentru a face față concurenței de pe piață. De asemenea, cei doi furnizori au avut o strategie de acordare a unor reduceri promoționale, dacă erau îndeplinite anumite condiții.

Asimetria cotelor de piață

Există un grad ridicat de asimetrie în ceea ce privește cotele de piață ale RCS & RDS S.A. și, respectiv, Telekom Romania Communications S.A., atât în ceea ce privește cotele de piață în funcție de numărul de conexiuni, cât și cotele de piață în funcție de venituri. Considerând numărul de conexiuni de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, cota de piață deținută de către RCS & RDS S.A. este substanțial mai mare decât a Telekom Romania Communications S.A. (52,2% față de 18,9% la mijlocul anului 2019), în timp ce, în funcție de venituri, ecartul se păstrează, dar este mai mic (\approx % față de \approx % la mijlocul anului 2019).

Structura diferită a costurilor

Structura costurilor este probabil să fie diferită în cazul celor două entități considerate, având în vedere marea varietate de suporturi de acces utilizate de aceștia, cum ar fi cablul coaxial și UTP/FTP, fibra optică, în cazul RCS & RDS S.A. și, respectiv, firele de cupru sau fibra optică, în cazul Telekom Romania Communications S.A.

Dezvoltarea și modernizarea rețelelor

Din analiza informațiilor de piață, a rezultat că există diferențe și în ceea ce privește planurile de modernizare și extindere geografică a rețelelor. Conform informațiilor disponibile până la data de 31 decembrie 2018, Telekom Romania Communications S.A. are în plan realizarea de investiții în extinderea rețelei de fibră optică către utilizatorii finali (FTTH/FTTB), precum și continuarea implementării tehnologiei VDSL, în timp ce mărimea de piață a RCS & RDS S.A. crește, în principal, prin achiziționarea de rețele locale/regionale mai mici, care utilizează tehnologii de acces prin cablu UTP/FTP și/sau fibră optică, precum și prin instalarea de fibră optică la nivelul clădirilor (FTTB și FTTH).

De asemenea, strategia de dezvoltare geografică este diferită, RCS & RDS S.A. dezvoltându-și rețeaua în mod preponderent în zonele urbane, în timp ce Telekom Romania Communications S.A. se dezvoltă atât în zonele urbane, cât și în zonele rurale (prin modernizarea sau extinderea rețelei existente), cei doi concurând, în prezent, îndeosebi pentru câștigarea utilizatorilor din zonele urbane.

Excedentul de capacitate

De obicei, rețelele de acces oferă/dispun de capacități excedentare, situație în care unui client nou i se poate oferi un serviciu la un cost marginal scăzut. Costurile marginale scăzute implicate de atragerea de noi clienți constituie un puternic stimulent pentru a concura în atragerea clienților și pentru a crește capacitatea de utilizare.

3.4.3.3. Gradul de transparență a pieței

Tarifele practicate de furnizorii de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe sunt publice. De asemenea, ofertele promoționale la servicii și alte avantaje de ordin comercial care sunt oferite clienților noi sunt, de regulă, publicate pe paginile de internet ale operatorilor, acestea fiind transparente pentru publicul larg. De asemenea, există anumite obligații legale referitoare la informarea utilizatorilor finali cu privire la tarifele practicate.

Capacitatea RCS & RDS S.A. de a influența comportamentul comercial al Telekom Romania Communications S.A. și invers depinde în mare parte de măsura în care un operator este capabil de a monitoriza comportamentul celuilalt operator. În conformitate cu jurisprudența europeană, în scopul stabilirii existenței unei poziții de dominanță colectivă sub forma unei înțelegeri tacite, operatorii care formează oligopolul dominant trebuie să fie la curent, suficient de precis și rapid, cu modul în care evoluează comportamentul pe piață al celorlalți membri ai înțelegerii⁸⁴. Gradul de transparență este important pentru a permite fiecărui membru din oligopol să detecteze orice abatere de la politicile comune și pentru a stabili dacă este necesar să reacționeze la orice astfel de abateri prin penalizarea lor⁸⁵.

Deși caracterul public al tarifelor practicate, respectiv al promoțiilor oferite, poate conduce la concluzia că RCS & RDS S.A. și Telekom Romania Communications S.A. își pot monitoriza reciproc comportamentul, o astfel de monitorizare nu se realizează în mod obligatoriu în scopul coordonării unei politici comune. În acest caz, ar trebui, în plus, să fie observat un comportament de aliniere a tarifelor pe o perioadă mai lungă, combinat cu stabilitatea acestora, în ciuda unei scăderi a cererii. Chiar și într-o astfel de ipoteză, un astfel de comportament nu poate fi considerat o coordonare tacită decât în situația în care nu există o explicație alternativă.

Or, furnizorii respectivi au avut o politică continuă de scădere a tarifelor, de oferire a unor viteze de transmisie superioare la niveluri similare de preț sau puțin mai mari ori de oferte avantajoase țintite atragerii de clienți noi. Această scădere a tarifelor este coroborată, în același timp, cu creșterea continuă a cererii pe piață, iar nu cu scăderea acesteia. Prin urmare, ANCOM consideră că deși există mijloacele necesare pentru monitorizarea reciprocă a comportamentului pe piață, aceasta se realizează mai degrabă în scopul lansării unor oferte comerciale mai atrăgătoare pentru utilizatorul final, în scopul câștigării de noi abonați, iar nu în scop anticoncurențial.

3.4.3.4. Mecanismul de sancționare

Conform jurisprudenței instanțelor comunitare, pentru ca o poziție de dominanță colectivă să fie durabilă în timp, trebuie să existe o formă de motivație credibilă pentru a determina membrii unui oligopol să se conformeze politicilor comune de pe piață. Acest criteriu se suprapune cu principiul economic conform căruia este puțin probabil să apară abateri de la o strategie coordonată, dacă există un mecanism care permite, într-un mod eficient și rapid, sancționarea celor care au deviat de la comportamentul stabilit de grup. La nivelul pieței cu amănuntul, un mecanism de descurajare ar putea consta în amenințarea cu revenirea la „condiții normale de concurență”, în cazul nerespectării comportamentului prestabilit.

Un punct central al comportamentului coordonat la nivelul pieței cu amănuntul ar putea fi practicarea unor tarife similare, iar reducerea tarifelor pentru a recâștiga cota de piață pierdută în favoarea furnizorului care a deviat de la înțelegerea comună este un posibil mecanism de sancționare. Dacă cei doi

⁸⁴ A se vedea cazul Airtours.

⁸⁵ A se vedea cazul Airtours.

operatori ar intra în conflict, cotele de piață ar rămâne aceleași, deși ar fi practicate tarife mai mici. Având în vedere faptul că acest rezultat ar scădea nivelurile de rentabilitate pentru ambii operatori, mecanismul de prevenire de la nivelul pieței cu amănuntul reprezintă un stimulent credibil pentru aceștia de a nu se abate de la politica comună.

În timp ce nu poate fi cu totul exclus faptul că un astfel de mecanism de descurajare ar putea apărea, analiza ANCOM cu privire la evoluția tarifelor cu amănuntul din trecut nu identifică o înțelegere tacită în ceea ce privește stabilirea acestora (a se vedea secțiunile 3.2.2. și 3.3.6.). De asemenea, din comparațiile internaționale rezultă că tarifele cu amănuntul din România se numără printre cele mai scăzute din Uniunea Europeană (a se vedea secțiunea 2.5.). În ansamblu, prețurile cu amănuntul din România nu sunt considerate a fi peste nivelul competitiv, fiind puțin probabil să fie depășit pe parcursul perioadei de revizuire a prezentei piețe. Prin urmare, este improbabil să existe un factor determinant pentru realizarea unei înțelegeri tacite.

3.4.3.5. Concurența actuală și potențială, puterea de contracarare a cumpărătorilor

Pentru a putea dovedi existența puterii semnificative colective este necesar, în plus, ca acțiunile viitoare ce ar putea apărea din partea concurenților actuali sau potențiali sau a utilizatorilor finali să nu poată prejudicia rezultatele înțelegerii comune.

Astfel, rezultatele înțelegerii comune ar putea fi puse în pericol dacă, în urma creșterii tarifelor și a reducerii producției, alți furnizori ar putea oferi aceleași servicii, la tarife competitive. Astfel, existența unor concurenți și/sau potențial nou-intrați pe piață limitează, în general, manifestarea unui comportament coordonat, în special în cazul unor furnizori care pot adopta strategii impredictibile. RCS & RDS S.A. și Telekom Romania Communications S.A. se confruntă cu un număr semnificativ de concurenți, cel mai mare fiind UPC Romania S.A., care poate fi în măsură să perturbe orice echilibru stabilit printr-o înțelegere tacită, oferind aceleași servicii, la tarife mai mici.

Puterea de contracarare a cumpărătorilor există în cazul în care clienții au posibilitatea, într-o perioadă rezonabilă de timp, de a recurge la alternative comerciale credibile (de exemplu, refuzul de a cumpăra), în cazul în care furnizorul a decis să crească tarifele sau să nu respecte condițiile de livrare. Având în vedere numărul mare de concurenți din zonele urbane, rezultă că există dovezi indirecte care sugerează că utilizatorii individuali de mărime medie și/sau mare de la nivelul pieței cu amănuntul sunt în măsură să-și exercite puterea de contracarare asupra RCS & RDS S.A., respectiv Telekom Romania Communications S.A., aceștia având acces, de regulă, la soluții alternative, în condițiile unor creșteri tarifare din partea celor doi furnizori.

Prin urmare, considerăm că nu există indicii suficiente pentru a aprecia că o înțelegere tacită între RCS & RDS S.A., pe de o parte, și Telekom Romania Communications S.A., pe de altă parte, să poată fi implementată, fără să existe riscul afectării acestui rezultat de concurenți sau de utilizatorii finali.

3.4.3.6. Concluzii

Opinia ANCOM este că piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe nu este caracterizată de existența unei puteri semnificative colective. Nu există dovezi, cel puțin în acest stadiu de dezvoltare a pieței, pentru a concluziona că RCS & RDS S.A. și Telekom Romania Communications S.A. dețin putere semnificativă în comun pe piața serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe din România. Poziția ANCOM se întemeiază pe următoarele argumente:

- Deși piața pare să fie caracterizată de un grad de concentrare relativ mare, cotele de piață sunt puternic asimetrice;
- Piața prezintă caracteristicile unei piețe „contestabile”, în creștere (nu este matură), iar rata redusă de penetrare a conexiunilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe creează premisele pentru o dezvoltare semnificativă a acestei piețe;
- Ofertele comerciale ale celor două entități se modifică continuu, în funcție de evoluția cererii și a ofertei pe piață;

- Deși există anumite elemente de transparentă pe piață, care pot asigura monitorizarea reciprocă a acțiunilor de pe piață, acestea nu sunt utilizate în scopul realizării unei politici comune;
- Având în vedere că, la nivelul pieței cu amănuntul, conform criteriilor de evaluare utilizate, concurența este suficient de puternică, existența unui mecanism de sancționare este improbabilă;
- Condițiile de la nivelul pieței cu amănuntul din România sunt comparabile cu standardele de eficiență și competitivitate din alte state membre.

În concluzie, analiza la nivelul pieței cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe nu a evidențiat anumite probleme concurențiale care să justifice impunerea unor reglementări la nivelul piețelor de gros sau a piețelor cu amănuntul.